

Opbouwwerkers en NME'ers zoeken elkaar op in Zutphen: 'Duurzaamheid in de wijk' kan worden bevorderd door er klimop te laten groeien.

Volgens Leida Schuringa voldoet het nieuwe CMV-profiel helemaal aan de beroepscode van het opbouwwerk en voegt daar bovendien nog iets extra's aan toe: de koppeling naar kunst & cultuur.

Elga Zuidema is de eerste opbouwwerker die een landelijke prijs heeft gewonnen: de Harriët Freezerring. Onlangs werd deze prijs aan haar uitgereikt door de redactie van Opzij.

Verslag van de Vakconferentie Opbouwwerk 2000: Pink Elephants always stick together

T e n g e l e i d e

Colofon

MO/Samenlevingsopbouw is een vakblad van, voor en over de samenlevings- en opbouwpraktijk. Het verschijnt tenminste acht maal per jaar.

Samenstelling en redactie: Fenny Gerrits (eindredactie), Ed Kooger, Wil van de Leur, Chris Veldhuysen en Kees Stuurup.

Administratieve ondersteuning: Patty Schellekens en John Struiken.

Cartoon pag.12: Marnix Rueb
Foto/illustratie omslag: LCO.

Vormgeving/DTP: John Struiken
Druk: Stimio Meteren.

Abonnementen:

De jaarabonnementsprijs bedraagt f82,50 voor het eerste en f75,- voor het tweede en verdere abonnementen. Losse nummers kosten f 15,- (Prijzen exclusief portokosten.) Opzegging van abonnementen dient schriftelijk vóór 1 december te geschieden.

ISSN:0929-2187.

Redactie en administratie:

Prinsegracht 51,
2512 EX Den Haag,
Telefoon: 070-380 4431,
faxnummer: 070- 380 9973.

E-mail: lcopbouw@xs4all.nl

Advertentie tarieven zijn op aanvraag verkrijgbaar.

Kopijsluitingsdatum volgende nr.: 1-2-'01

In deze eindejaars(dubbel)editie van MO/Samenlevingsopbouw vindt u als vanouds het volledige verslag van de Vakconferentie 2000: Pink elephants always stick together. Omdat op de Vakconferentie veel ruimte was ingeruimd om over de nieuwste ontwikkelingen met betrekking tot het wonen te discussiëren, vindt u in het reguliere deel van MO ook een aantal recente nieuwsfeiten en opinies over dit onderwerp. Veel ruimte heeft de redactie ingeruimd voor een overzichtsartikel van Chris Veldhuysen, waarin hij rapporteert over de gesprekstof tijdens de Volkshuisvestingsdagen van het NIROV. Daarnaast bespreekt Leida Schuringa het boek 'Werken aan openheid en samenhang' van het CMV Innovatieproject. De teneur van de bespreking is vooral positief, er blijkt een onwrikbaar vertrouwen in de nieuwe ontwikkelingen binnen onze sector uit. Dat Elga Zuidema van het Landelijk Overleg Vrouwen in de WAO, tegenwoordig werkzaam bij Sjakuus de Harriët Freezerring mocht ontvangen uit de handen van hoofdredactrice Cisca Dresselhuys van Opzij, zal vele vakgenoten tot tevredenheid stemmen. Als je goed je best doet kun je dus als opbouwwerker ook roem vergaren! De rubriek Globaal, onder redactie van Fred Stafleu, informeert ons over de staat van het opbouwwerk in Letland. Kortom, veel leesplezier toegewenst in de kerstvakantie en bovenal prettige feestdagen!

Een uitgave van:
Landelijk Centrum Opbouwwerk

Inhoudsopgave

Opbouwwerkers en NME'ers zoeken elkaar op in Zutphen, Corinne Willemsen	4
Column: Europees burgerschap, Gerard Hautekeur, VIBOSO	7
Werken aan methodische samenhang hard nodig, Leida Schuringa, Leidraad	8
De pilot van de PameijerKeerkring met de OMIJ	10
Cartoon: Even bellen met een goed idee voor de buurt, Marnix Rueb	12
Spectaculaire resultaten intensieve bemiddeling, WMC	13
Wonen in welvaart, Chris Veldhuysen	14
Harriët Freezerring voor 'onze' Elga Zuidema	20
Globaal: Opbouwwerk in Letland, Fred Stafleu	21
Er is weer een nieuwe Reintegratiewijzer, Verwey-Jonker Instituut	23
Recht doen aan de buurt, SMVP	
Kiosk, Jos van Meeuwen	24
Heel de buurt halverwege, NIZW	27
Veilig buitenspelen op de Nationale Straatspeeldag, 3VO	
Woonbondonderzoek	28
De klant kiest de corporatie, niet andersom	29
Stienstra, Woonservice en Woonpunt beste verhuurders 2000	
Stad en Land, Fenny Gerrits	30
Verslag van de Vakconferentie Opbouwwerk 2000: Pink Elephants always stick together	
Inleiding	33
Profiel en prioriteiten van het opbouwwerk in Vlaanderen, professor Herman Baert	34
Wonen en herstructureren in de 21e eeuw, drs. Peter Welling	40
Profiel en prioriteiten van het opbouwwerk in Nederland, professor Jan Willem Duyvendak	44
Eerbetoon voor auteurs Opbouwwerk 2000: Beeld en perspectief	48
Aftrap voor de middagsessies	49
Professionalisering van het opbouwwerk blijft aandachtspunt, verslag workshop A, Gina Giavarra	50
Meer uitwisseling tussen 'oude rotten' en nieuwkomers is nodig, verslag workshop B, Ans van de Scheur	52
Basisvoorziening tussen wolkenkrabbers en pspychotische spanningen, verslag workshop C, Kees Stuurup	53
De "schijf van vijf": hoe gezond is het vak opbouwwerk?, verslag workshop D, Henk Rozema	55
Werkformulier voor De Werkplaats	57
Werkplaatsopdracht viel niet mee dit jaar	58
Opbouwwerk 2000: Beeld en Perspectief	60

Opbouwwerkers en NME'ers

door Corinne Willemsen

"Wat kunnen opbouwwerkers en mensen uit de natuur- en milieuhoek voor elkaar betekenen?" Zo luidde de oproep aan het begin van de veldwerkexcursiedag te Zutphen op 5 oktober. Heel veel, werd duidelijk naarmate de dag vorderde. Onder andere bleek uit een recente enquête dat NME'ers bij een wijkgerichte aanpak opbouwwerk en -methodes missen. Opbouwwerkers en NME'ers weten elkaar echter nog niet altijd goed te vinden. Netwerken luidt dus het devies. Deze dag was daarvoor een goede gelegenheid. Een impressie. De dag stond in het teken van de samenwerking en uitwisseling tussen het opbouwwerk en milieuwerk.

Lamigo (Landelijke Adviesgroep Milieugericht Opbouwwerk) organiseerde deze bijeenkomst in samenwerking met het LCO (Landelijk Centrum Opbouwwerk), de gemeente Zutphen en de SWZ (Stichting Welzijnswerk Zutphen). Eerst kregen twee sprekers het woord om te vertellen wat er zoal op dit gebied in Zutphen in gang is gezet. Daarna werden drie projecten met dit thema in deze stad bezocht. De sessies werden afgewisseld met discussies.

Duurzaam Zutphen

"Zutphen is een van de gemeenten die de Lokale Agenda 21* op hun milieuprogramma's hebben gezet", vertelt de heer A.J. van Oosten, de milieu- en welzijnswethouder van Zutphen, in zijn inleiding. "Wij hebben daarvoor geld en 2,75 formatieplaats gereserveerd." Ook heeft de Lokale Agenda 21 een flinke structuur gekregen in de vorm van een stuurgroep, een platform, een visiegroep en werkgroepen. "Het is de bedoeling dat de Lokale Agenda 21 een inktvlekwerking krijgt." Verder legt hij uit welke Zutphense initiatieven er zoal zijn op het gebied van milieu en welzijn. Zo heeft een ambachtscentrum de Zutphense toekomstprijs gewonnen. Verder zijn er plannen met het centrum 'De Kaardebol'. Deze is

sinds kort uitvalsbasis voor Natuur- en Milieueducatie en de Lokale Agenda 21. Daarnaast beheren verstandelijk gehandicapten het terrein en vullen zij bloembakken voor de gemeente. 'De Kaardebol' wordt uitgebreid tot een volwaardig centrum voor duurzaamheid. Tot slot kent Zutphen een project-wijkaanpak. Projecten in vijf wijken worden opgezet in combinatie met NME, zodat echte duurzame ontwikkelingen in gang kunnen worden gezet."

Bewustwording

Uit het betoog van mevrouw L. v.d. Aalst-Wolken, directeur van de Stichting Welzijnswerk Zutphen, blijkt dat het een moeizame weg was om milieu en duurzaamheid in het welzijnswerk te verankeren. Op beleidsniveau althans, want in de praktijk ging het welzijnswerk wel al samen met begrippen als milieu en duurzaamheid, zoals de natuurclub van de Verlengde Schooldag. Er is een project opgezet waarin duurzaamheid een plaats krijgt in het welzijnswerk. Het project is een initiatief van de gemeente Zutphen (medewerker NME) en de Stichting Welzijnswerk Zutphen. Het opzetten van dit project schoot niet erg op, onder andere door ziekte, maar ook door onbekendheid van de gemeente met dit soort projecten. Nu kunnen er dan toch spijkers met koppen worden geslagen, want, zo zegt mevrouw L. v.d. Aalst-Wolken: "het project in het kader van welzijn en duur-

zaamheid kan van start gaan. Dit betekent concreet dat er in december een workshop voor opbouwwerkers, wijkambtenaren en de visiegroep Lokale Agenda 21 plaatsvindt over duurzaamheid in de wijk. Die moet leiden tot bewustwording, maar we willen ook met een aantal actiepunten beginnen." Dit markeert volgens haar een belangrijke stap. "Het moment is nu aangebroken om welzijn en duurzaamheid op beleidsniveau gestalte te geven."

Gerwine Wuring van het LCO vraagt aan de deelnemers: "Wat zeggen deze twee ons eigenlijk? Keer je om naar iemand die je nauwelijks kent en ga daarmee in gesprek." Wilma Verhoeven van Stad en Welzijn (Zwolle) zei daarop: "In Zwolle is er helemaal geen beleid op het gebied van duurzaamheid in combinatie met welzijn. Ook in mijn eigen instelling loop ik daar tegenop." Haar gesprekspartner reageerde met: "Wij hebben hier en daar wel projectjes, maar het is te rommelig. We zijn veel tijd kwijt om andere instellingen erbij te betrekken."

Duurzaam wijken voor milieu

Kees Stuurup van het LCO biedt, namens SME MilieuAdviseurs, Lamigo en LCO, het boek 'Duurzaam wijken voor milieu' aan, aan wethouder Van Oosten en directeur v.d. Aalst-Wolken. Kees Stuurup: "Het boek bevat tips, oplossingen en vingerwijzingen hoe om te gaan met de spanning tussen beleid en praktijk op het gebied van

zoeken elkaar op in Zutphen

opbouwwerk en duurzaamheid." Als voorbeeld van een inspirerend product, zat het boek ook in het koffertje van Duurzame Dinsdag dat door de milieuhoeke aan de Vaste Commissie voor Milieu is aangeboden, vertelt Stuurrop.

Groenadoptieproject Hazekamp te Zutphen Het eerste project dat de deelnemers op deze dag bezoeken, is het groenadoptieproject Hazekamp in Zutphen. Het gaat hier om een stuk besloten openbaar groen van ongeveer 20 bij 20 meter in een jaren twintig wijk met veel koopwoningen. Er loopt geen doorgaande weg langs of doorheen. Er is een pleintje met bankjes en speeltoestellen voor de kinderen. Een grote vleugelnootboom biedt schaduw en er groeien rozen, lavendel en buxus. Harry van Beem, bewoner, en Han van Geel, wijkambtenaar, geven een toelichting op het project. Han van Geel: "De gemeente was eerst niet zo'n voorstander van groenadoptie door de wijk, want de vraag was: hoe hou je zoiets in de hand? Maar de bewoners hadden juist kritiek op het onderhoud door de gemeente. Daarom richtten de bewoners zelf zo'n anderhalf jaar geleden een strookje groen in bij wijze van experiment. Han van Geel: "Het college van B en W had inmiddels groen licht gegeven voor de groenadoptie, deels uit kostenoverweging. Een punt van zorg was nog wel het eventuele oneigenlijke gebruik van groen door bewoners, die

openbaar groen onder het mom van groenadoptie in beslag zouden kunnen nemen." Bewoner Harry van Beem geeft de gemeente Zutphen meteen een veeg uit de pan: "Het duurt eeuwen voordat je iets kunt doen. We hebben bijna het bijtje erbij neergegoid." Over de praktische aanpak van het groenadoptieplan zegt hij: "We hebben eerst flink gescholden op de gemeente en toen zijn we aan de slag gegaan. Eerst hebben we besproken wat we nou eigenlijk wilden met de ruimte. Er mochten niet te veel kwetsbare dingen in staan, in verband met de kinderen. Daarna hebben we ideeën gespuid, en zijn we tot overeenstemming gekomen. Toen is er een begroting opgesteld en uiteindelijk kon op 5 juni 1998 de schop in de grond. Binnen een week hebben we alles gedaan: vanaf grondverbetering tot en met de beplanting." Een vraag van een deelnemer luidt: hoe zit het met de financiën? De gemeente heeft een gedeelte van de herinrichting betaald. Harry van Beem: "De bewoners brengen zelf het geld voor het beheer op. Er zou een potje komen met f 250,— per jaar, maar dat is er nog steeds niet. De gemeente betaalt wel de vervanging van bankjes, speeltoestellen en het zware grondwerk." Het is een proces van jaren, verzucht Harry. Waarop Han van Geel reageert met: "Julie zijn de pioniers geweest. Nu maak ik heel makkelijk een adoptiecontract."

Ambachtscentrum de Driekant te Zutphen Het volgende bezoek is bij Ambachtscentrum de Driekant te Zutphen. In de ambachtelijke bakkerij werken vakkrachten en verstandelijk gehandicapten, ex-psychiatrische patiënten, schoolverlaters van het speciaal onderwijs en ex-verslaafden. Zij vinden hier een werkplek die hen voorbereidt op een werkplek in het bedrijfsleven. De Driekant won de eerder vermelde Zutphense Toekomstprijs. Henk Smit, initiatiefnemer en directeur, vertelt over het ontstaan en de achtergronden van het Ambachtscentrum. "Doordat mensen vaardigheden leren, krijgen ze meer zelfvertrouwen. Wij hebben gekozen voor een mix: De Driekant is een commercieel bedrijf en ook een praktijkopleiding voor mensen met een aangeboren handicap.

"De mensen krijgen een opleiding in de praktijk: ze werken mee in de bakkerij", vervolgt Smit. Hij wil de mensen echt de tijd geven een gedegen opleiding te volgen, voordat ze overstappen naar een reguliere baan. "Daarom duren de leertrajecten minimaal drie jaar. Het GAK wil mensen soms al na drie maanden naar een reguliere arbeidsplaats sturen."

Over de financiering zegt hij: "Mijn vrouw en ik zijn eerst zelf begonnen met eigen geld. Daarna kregen we van de provincie Gelderland een startsubsidie. De helft van de exploitatiekosten moet uit de opbrengsten komen; de andere helft moet uit de scholing komen. Organisaties kopen namelijk opleidingsplaatsen in bij de Driekant. Hij vindt dit een goede mix om mee te werken, want, zo zegt hij: "Je hebt aandacht voor de mensen en aandacht voor het bedrijf."

Vernieuwend Wonen project De Enk

Een milieuvriendelijke en sociale nieuwbouwwijk, waarbij de bewoners in een beginstadium van de bouw betrokken zijn. Het kàn, in de wijk Leesten in Zutphen. Het is het derde en laatste project dat de deelnemers deze dag bezoeken. Lida Henning, een van de bewoners, geeft een rondleiding en toelichting.

De wijk van zo'n vijftig woningen onderscheidt zich op het eerste gezicht al van andere wijken door de aparte tuinen: wilde bloemen, planten en hoog opgeschoten gras, kris kras door elkaar, geen 'gammahekken', geen netjes gerolde grasveldjes.

De huizen staan in een ovale kring, met in het midden een behoorlijk middengebied. Maar er is meer. "Bijvoorbeeld gebakken pannen op het dak, regenwaterinstallaties, zonnecollectoren, pvc-vrije huizen. Verder hebben enkele parkeerplaatsen plaatsgemaakt voor beplanting", zo vertelt Lida. "De voorbereidingen hebben vijf jaar in beslag genomen. Het is een kwestie van je poot stijf houden. Daarbij hebben wij een gedeelte van de milieuvriendelijke zaken zelf betaald."

"De uitgangspunten van de bewoners waren ten eerste dat iedereen hier moet kunnen wonen: jong en oud, rijk en arm. Ten tweede moet men hier wat langer kunnen wonen. En als derde punt wilden we door een combinatie van wonen en werken de verkeersmobiliteit terugdringen: zo zijn er huizen met praktijkruimtes." Een van de voordelen vindt ze dat "hier mensen die het niet zo breed hebben voor f 600,— (met huursubsidie soms voor f 300,—) in een huis met een tuin kunnen wonen. Dat zijn mensen die normaal in een flatje zouden zitten." Over hoe zo'n project te starten zegt Henning: "Het is eigenlijk het gemakkelijkst om bij nieuwe huizen te beginnen. Je begint met mensen die min of meer hetzelfde willen en als je dan een goed proces start, dan voelen mensen zich er ook verantwoordelijk voor. Wij begonnen met de vragen 'wat is milieuvriendelijk?' en 'wat willen wij van wonen?' En dan moet je beginnen met het contact van mens tot mens." Ze besluit met: "Mensen verwachten niet dat dit kan. Het toont aan dat mensen niet meer gewend

zijn in opstand te komen tegen architecten en projectontwikkelaars."

Goed zoeken

Teruggekomen in gebouw de Waaier, nodigt Gerwine de aanwezigen uit om met elkaar in gesprek te gaan over opbouwwerk en milieu. Haar vraag aan de deelnemers luidt: "Wat hebben die werelden aan elkaar/met elkaar en wat mist er?"

Twee medewerkers uit de milieuhoeke in Gorkum melden: "Wij weten niet wat we missen." Het blijkt dat er geen opbouwwerkers in Gorkum zijn. Andy Veelenturf, IVN/CNME Noord-Brabant, reageert: "Als er een structuur in een wijk is, zou je daar gebruik van kunnen maken."

Huibert Boer, Lamigo: "Wij hebben in een recente enquête de vraag gesteld wat Lamigo kan betekenen voor NME. NME'ers gaven in deze enquête aan dat zij meer wijkgericht wilden werken, maar dat zij opbouwwerk en methodes misten."

Uit het gesprek blijkt dat het erg belangrijk is mensen te vinden die bevolgen zijn voor het onderwerp en toch in staat zijn aansluiting te vinden bij het gewone. Peter Alblas voegt ter illustratie hieraan toe: In Maastricht en Roermond hadden we dezelfde cursus ecologisch tuinieren, maar onder een andere naam: De cursus in Roermond heette 'Tuin in een nieuwbouwwijk': deze had wel 100 aanmeldingen."

Waarop uit de NME-hoeke de vraag komt: "Ik zoek naar taalgebruik en naar meer goede voorbeelden. Niet alleen geveltuin-tjes of groen in de wijk."

Huibert Boer: je moet aanknopingspunten zoeken. Zoals rotzooi op straat. De volgende stap is: hoe wil je dat je straat eruit komt te zien?"

Iemand anders geeft met een voorbeeld aan hoe je met het begrip duurzaamheid kunt omgaan in een wijk. "Ik heb het onder het mom van het aanpakken van graffiti gedaan: klimop laten groeien."

Kees Stuurup: Het is niet zo dat nu alleen opbouwwerkers en NME'ers gaan samenwerken. Er zijn ook andere partners en bondgenoten, bijvoorbeeld winkeliers en energiebedrijven. Er liggen heel wat kansen.

Zoeken naar potenties

Jet de Jonge van Lamigo besluit de dag: "Er is aangegeven in de enquête dat er belangstelling is voor uitwisseling tussen opbouwwerk en NME. Ik denk dat we zo door moeten gaan." Ze heeft de suggestie om zelf contact te zoeken met collega-NME'ers of -opbouwwerkers. Ga op zoek naar potenties, en misschien zitten die wel in de sportvereniging. "Het ligt er allemaal. Je moet het alleen pakken en volhouden."

* Lokale Agenda 21: Actieprogramma voor duurzame ontwikkeling.

In 1992 hielden de Verenigde Naties in Rio de Janeiro een conferentie die voor het eerst in de geschiedenis sociaal-economische ontwikkeling en milieu met elkaar in verband bracht. Alle aanwezige landen onderschreven een mondiaal actieprogramma voor de 21ste eeuw: Agenda 21.

□

Europees burgerschap

Ik ben me als inwoner van de Rand van Brussel heel bewust van mijn Vlaamse identiteit. In de tweetalige hoofdstad van België sta ik erop dat de loketbedienenden van de tram en de metro me in het Nederlands kunnen te woord staan. Ik vind het even vanzelfsprekend dat winkeliers in Brussel me in mijn moedertaal kunnen bedienen. Toch voelde ik me als Vlaming ook altijd al Europeaan in hart en nieren. Ik groeide op in een plattelandsdorpje aan de grens met Frankrijk en Wallonië. In het middelbaar onderwijs dweepte ik tijdens spreekbeurten met Robert Schuman en Jean Monnet – de geestelijke vaders van Europa. Op het puin van de Tweede Wereldoorlog ontvouwden ze het Europees project dat de economische en monetaire samenwerking onvermijdelijk maakte tussen de vroegere kemphanen. Ik kon uren geboeid luisteren naar de Nederlandse historicus Hendrik Brugmans – vele jaren rector van het Europacollege in Brugge – die met zoveel kennis en passie over de Europese cultuur en eenmaking kon praten. Hij was de pleitbezorger van het federale Europa der verscheidenheid waarbij de diverse talen en culturen de rijkdom uitmaken van Europa. De negende symfonie van Ludwig van Beethoven heb ik stuk gedraaid op mijn goedkope platendraaier. Telkens zette ik de klank iets harder want ik wou de boodschap 'Alle Menschen werden Brüder' ook letterlijk van de daken schreeuwen. Het is de Europese hymne waarmee ik mij zo graag identificeer. Vreemde talen leren werd mijn favoriete hobby. Later werd ik de voortrekker van een Europakring onder het motto dat we onze horizonen voortdurend moeten verruimen. Mijn levenspartner vond ik niet toevallig over de grens, in de Nederlandse driehoek. Na ons huwelijk kwam mijn vrouw in Grimbergen (in de Noordrand van Brussel) wonen en werkt al tien jaar in een plaatselijk rust- en verzorgingstehuis.

De Europese droom is weer een stukje reëler, denk je dan. Alhoewel mijn echtgenote bijna al die jaren diensthoofd is in het rusthuis, wordt ze onder haar niveau betaald. Niet omdat ze vrouw is, maar omdat de harmonisering van de diploma's in Europa behoorlijk mank loopt. In Nederland werd ze gewaardeerd op A1-niveau, terwijl haar diploma in België wettelijk gelijkgesteld is met A2 ! Nogal hypocriet want ze oefent een leidinggevende functie uit, maar financieel wordt ze daar dus niet voor gehonoreerd. Haar werkgever houdt zich bij de uitbetaling aan de wettelijke Belgische subsidienormen. Net als vele collega's in België, die al tien jaar in de praktijk van de verpleegkunde staan, greep ze heel recent de kans om een versnelde inhaal cursus te volgen en alsnog het 'Belgische' A1 diploma te halen. Klap op de vuurpijl kreeg ze enkele weken geleden. Toen bleek plots dat je die cursus alleen kon volgen als je al in bezit was van een Belgisch diploma. Behoorlijk gefrustreerd en geïrriteerd haalde ze weer ze alle getuigschriften en diploma's boven en legde die aan de betrokken diensten voor. Uiteindelijk mag ze die voortgezette opleiding dan toch volgen. .

Sociale dimensie

Straks betalen we in de meeste lidstaten in EURO en kunnen we grenzeloos ondernemen, maar de sociale dimensie van Europa is nog ver te zoeken. Zo blijkt uit bovengenoemde en vele andere ervaringen in de sociaal-culturele en de welzijnssector. In Vlaanderen en Nederland spreken we dezelfde taal en de kwaliteit van het onderwijs moet in Nederland niet onderdoen voor dat in België, en omgekeerd. Maar die logica volgt de administratieve malle molens niet. Het is des te ironischer omdat er momenteel een schrijnend tekort is aan verpleegkundigen in België en er zelfs stemmen opgaan om mensen van buiten Europa aan te trekken. Hoe moet het dan met de erkenning van hun diploma's en de menselijke, laat staan de financiële honorering van die 'buitenlanders' ?

Bewonerscongres

Toch werd mijn vuur voor Europa weer aangewakkerd met de recente positieve ervaringen tijdens het bewonerscongres op het internationaal Festival des Villes in het Franse stadje Créteil. Delegaties uit verschillende Europese landen debatteerden er samen over de toekomst van hun stad en de versterking van de lokale democratie. Ook vanuit het Combined European Bureau for Social Development (CEBSD) participeerden organisaties van samenlevingsopbouw. Niet de politici, de ambtenaren, de opbouwwerkers en andere professionele beroepskrachten voerden op de 'Place publique' in Créteil het hoge woord, maar bewonersgroepen zelf stelden hun projecten voor en wisselden ervaringen uit. Ze formuleerden tal van voorstellen om de kwaliteit van hun leef- en woonomgeving te verbeteren. Onder impuls van buurt- en opbouwwerkers willen bewoners zelf een Europees netwerk uitbouwen en ervaringen uitwisselen. In dergelijke initiatieven ligt volgens mij het kloppend hart van Europa. Op dat moment vat je echt de betekenis van het Europees burgerschap. Vanuit de Europese organisatie van de samenlevingsopbouw (CEBSD) willen we maar al te graag onze schouders zetten onder dat Europees netwerk van bewonersgroepen. Een voorafgaande voorwaarde is evenwel dat in de afzonderlijke lidstaten de bewonersgroepen stevig zijn georganiseerd, zeker als je wil dat ook de aandachtsbuurten in de grote steden aan bod komen. Het opbouwwerk kan daarbij ongetwijfeld een belangrijke rol spelen.

□

Werken aan methodische

door Leida Schuringa (Bureau Leidraad)

Het boek "Werken aan openheid en samenhang" is een van de producten van het CMV Innovatieproject 1999. Dit project heeft een belangrijke impuls gegeven aan de vernieuwing van Culturele en Maatschappelijke Vorming in opleiding en werkveld. Gekoppeld aan het nieuwe opleidingsprofiel heeft het project gezorgd voor een steviger legitimering van dit beroepsveld in de samenleving en biedt het CMV professionals handvatten om hun specifieke bijdrage te benoemen en te verduidelijken aan andere samenwerkingspartners.

Het grootste deel van dit boek wordt besteed aan een beschrijving van de vier gebieden ('domeinen') waarop CMV's werkzaam kunnen zijn: recreatie, educatie, kunst & cultuur en samenlevingsopbouw. Dit wordt voorafgegaan door een inleidend hoofdstuk over CMV en afgesloten met een toekomstbeschouwing. Het boek is tot stand gekomen door de samenwerking van tien auteurs onder eindredactie van Marcel Spierts en is met name geschreven voor studenten in de hoofdfase van de CMV-opleiding. In deze recensie heb ik mij de vraag gesteld: wat is de meerwaarde van dit boek voor de dagelijkse uitvoeringspraktijk van opbouwwerkers?

Brede insteek

Allereerst een paar kanttekeningen over de opzet van het boek. Het lijkt op een rapport dat is omgebouwd tot een boek. Dat is de leesbaarheid niet ten goede gekomen. Men heeft gezocht naar een manier om de verschillende onderliggende domeinverkenningen systematisch weer te geven. Ieder domein wordt op eenzelfde manier beschreven met aandacht voor de historische dimensie, actuele maatschappelijke ontwikkelingen, trends en ontwikkelingen in de beroepsuitoefening, afbakening tot het werk van andere professionals, verwachtingen en perspectieven. Dit biedt een zorgvuldig overzicht, maar heeft ook geleid tot herhalingen aangezien bijvoorbeeld ieder domein te maken heeft de verhouding overheid-burger, groeiende individualisering, multiculturalisering, het dilemma verzakelijking versus normativiteit, het toenemend belang van 'levenslang leren', etc. Ook over uitgangspunten en doelen worden vaak gelijksoortige opmerkingen geplaatst, wat

logisch is, aangezien het hier om een vak gaat dat op verschillende domeinen ingezet kan worden.

In de tweede plaats wordt het gevaar bewaard dat op pagina 13 wordt gesignaleerd namelijk dat 'het zicht op de samenhang wordt ontnomen'. Je krijgt de neiging om 'jouw' domein eruit te pikken en de rest over te slaan. A1 lezend krijg je bijna de indruk dat het echt om verschillende werkvelden gaat. Het geeft aan hoe gevarieerd de arbeidsplekken voor deze professionals zijn. Maar wat uit het oog verdwijnt is dat iedere CMV'er in principe opgeleid wordt om op alle vier domeinen te opereren en nog wezenlijker dat het juist de opdracht is om deze vier domeinen steeds met elkaar te verbinden en niet als afzonderlijke gebieden te beschouwen. In een eerder boek van Marcel Spierts "Balanceren en stimuleren" wordt gesproken over de 'bloemfiguratie' 2] waarbij de vier domeinen als het ware de bloembladen zijn rondom het CMV-hart dat alle vier verbindt. Dit heeft duidelijke consequenties voor het methodisch handelen van de CMV'er. Ik vind het jammer dat deze samenhang onvoldoende uit de verf komt in dit boek omdat juist deze samenhang interessant is voor het opbouwwerk.

Een derde opmerking is dat door de verschillende visies van de auteurs toch een weinig richtinggevend beeld van het CMV-werk wordt geschetst. Er wordt vooral een beschrijving gegeven van ontwikkelingen in samenleving en beroep. Maar juist de analyse hiervan en de positiebepaling is van wezenlijk belang. De wijze waarop bijvoorbeeld over multiculturalisering gesproken wordt, loopt erg uiteen, variërend van een nogal vrijblijvend stukje 'sommigen vinden dit, anderen vinden dat' in het hoofdstuk over Kunst & cultuur (p.106) tot een expliciete waardering van de interculturele competenties van nieuwkomers, in het laatste hoofdstuk (p. 165).

Opbouwwerk en CMV

Wat kan een opbouwwerker met een boek over CMV? Lange tijd zijn de beroepsmatige ontwikkelingen van het sociaal-cultureel werk en het opbouwwerk los van elkaar verlopen. Het opbouwwerk was vroeger de best betaalde welzijnsprofessie met de hoogste status. Er was een eigen landelijke ondersteuningsstructuur met aparte

opbouwwerkopleidingen en werkplaatsen voor methodiekontwikkeling. Intussen is alleen het Landelijk Centrum Opbouwwerk daarvan overgebleven. Hier wordt nog steeds het opbouwwerk als aparte professie geprofileerd. Er is een speciale beroepscode ontwikkeld 3], jaarlijks wordt een druk bezochte opbouwwerkconferentie georganiseerd, er is een vakblad en er gaan stemmen op om weer een beroepsvereniging op te zetten.

Na de 'magere' jaren waarin zowel sociaal-cultureel werk als opbouwwerk verguisd en wegbezuinigd werden, kwamen er rond 1990 twee nieuwe impulsen, namelijk:

1. De Sociale vernieuwing die startte in Rotterdam en daarna tot landelijk beleid verheven werd. Het gevolg was een herwaardering van de functie van het opbouwwerk.
2. Het welzijnsbeleid en de onderwijsvernieuwing die het opbouwwerk onderbrachten bij het sociaal-cultureel werk onder de nieuwe noemer van Culturele en Maatschappelijke Vorming. Binnen opbouwwerklând was er nogal wat weerstand tegen deze tweede beweging. Het scheelt natuurlijk in je salaris, maar ook spelen de 'oude' beelden over sociaal-cultureel werk een rol. Het wordt nog vaak gezien als een werksoort die zich binnen vier muren afspeelt.

Het nieuwe CMV-profiel voldoet naar mijn mening echter helemaal aan de beroepscode van het opbouwwerk en voegt daar bovendien nog iets extra's aan toe zoals:

De koppeling naar kunst & cultuur. Veel opbouwwerkers hebben in de praktijk ondervonden hoe productief dit kan zijn. Er zijn jarenlange tradities van samenwerking opgebouwd (o.a. STUT buurttoneel in Utrecht). "Community theatre" verdient een volwaardige plek binnen het opbouwwerk.

De aandacht voor het recreatieve domein (ontmoeting en samen iets doen). Zeker geldt dit voor opbouwwerkers die categoriaal werken (bijv. in het jongerenopbouwwerk, ouderenwerk, ondersteunen van allochtone zelforganisaties of vrouwenwerk). Het eerste startpunt ligt vaak in het bijeen komen op een soos of koffieochtend en ervaringen en verhalen met elkaar

samenhang hard nodig

uitwisselen.

Het bieden van educatieve ondersteuning. Dit is een van de kerntaken van het opbouwwerk, maar er valt voor opbouwwerkers nog veel te leren op dit punt. Het 'leren aan de klus' wordt nog vaak als een vanzelfsprekendheid gezien, meer het doelgericht creëren van 'krachtige leeromgevingen' (p. 82) vereist toch wel meer specifieke deskundigheid. Een allround CMVopleiding lijkt mij daarom voor een opbouwwerker een prima basis. Veel opbouwwerkers hebben een andersoortige vooropleiding. Zeker voor hen is het interessant om de paragraaf over 'Ontwikkelingen in de professie zelf' (p.2227) te lezen. Dat geldt ook voor mensen die lang geleden de 'sociale academie' doorlopen hebben.

Educatie en leren

Voor alle opbouwwerkers is het zeer de moeite waard om het derde hoofdstuk over Educatie te lezen. Het is helder geschreven, biedt een actueel overzicht van inhoudelijke ontwikkelingen en geeft aan wat je als opbouwwerker doet en kunt doen. Er wordt bijvoorbeeld een onderscheid gemaakt tussen drie verschillende vormen van leren. Als je iemand wilt leren notuleren, gaat het niet alleen om het onder de knie krijgen van technische vaardigheden (het instrumentele leerproces: hoe doe je het), maar ook om reflectief (wat is de zin ervan) en affectief leren (overwinnen van de angst om het niet goed te doen). Educatieve activiteiten zijn belangrijk in het kader van activering, preventie en persoonlijke ontwikkeling van bewoners. Deze leerprocessen kunnen overal plaatsvinden. Belangrijk is dat mensen zich "nieuwe competenties eigen maken in reële maatschappelijke praktijken". En dat is wat opbouwwerkers altijd pretenderen als ze spreken over 'leren aan de klus'. Daar een hoog rendement uithalen vereist m.i. voor de meeste opbouwwerkers dat zij hun didactische kwaliteiten verder moeten ontwikkelen. Het gaat om motiveren tot leren, het creëren van uitdagende leercondities, het bedenken van gevarieerde leertrajecten en het direct begeleiden van leerprocessen. Door de auteurs wordt educatie gezien als een belangrijk nieuw bindmiddel in deze gefragmenteerde samenleving. De aandacht voor 'sociaal leren' zoals het binnen de

opbouwwerksector vaak genoemd wordt, sluit dsar naadloos op aan.

De methode opbouwwerk

In principe zouden alle CMV's kennis moeten maken met samenlevingsopbouw en opbouwwerk. Niet alle CMVopleidingen bieden echter de totale bloemfiguratie aan. Er is wat dit betreft sprake van veel verwarring. Ook in dit boek. Het betreffende domein wordt aangeduid met de term 'samenlevingsopbouw'. Hiermee worden bedoeld "de maatschappelijke activiteiten waarmee mensen hun leefomstandigheden (hun sociale, culturele, politieke of economische positie) trachten te verbeteren". Met de term opbouwwerk wordt in eerste instantie nogal vaag omgegaan. Het definiëren van opbouwwerk als een methode die door verschillende professionals toegepast kan worden, zou m.i. een heldere insteek bieden voor alle CMV's. Want het organiseren van inspraak in het zomeractiviteitenprogramma van Recreatieoord Vlinder valt er dan ook onder. Vervolgens wordt echter wel een inspirerend gereedschapskoffertje voor de opbouwwerker gepresenteerd (p. 140-150). De methodische uitgangspunten van het

opbouwwerk worden benoemd als:

- verbindingen tot stand brengen
- inclusief dienstbetoon (ook de achterban hoort erbij)
- enabling en empowerment
- samenspraak met actieve bewoners en vrijwilligers.

Als nieuwe trends voor de komende jaren worden genoemd:

- het ontwikkelen van methoden die de territoriale, categorale en individuele benadering combineren
- meer accent op contract en ruilrelaties tussen opbouwwerk, bewoners en andere actoren (resultaat of inspanningsverplichting, speelse uitdagingen of premies op vernieuwende initiatieven)
- participatief of activerend onderzoek (niet nieuw, maar krijgt wel weer meer accent)
- netwerkontwikkeling (wordt nog belangrijker)
- meer aandacht voor leerprocessen: aan educatieve ondersteuning wordt een groter gewicht toegekend

- bronnenmobilisatie: het conflictoplossend vermogen in een buurt/wijk vergroten opdat er meer ruimte komt voor sociale interactie tussen diverse groeperingen.

In dit boek worden samenlevingsopbouw en opbouwwerk wel vooral geassocieerd met lokaal beleid en wijk of buurtgericht werken. Het categoriaal opbouwwerk komt minder uit de verf. Dat is jammer omdat juist daar de verbinding met de andere CMV-domeinen goed zichtbaar wordt. Opbouwwerkers die bijvoorbeeld werken met vrouwen, ouderen, vluchtelingen of jongeren, zijn niet alleen met belangenbehartiging of zeggenschap bezig, maar evenzeer met het creëren van ruimte voor ontmoeting en het organiseren van activiteiten en cursussen.

De core business van CMV

Het laatste hoofdstuk, een essay geschreven door Jos van der Lans onder de titel "Vormen van moderniteit: CMV en culturele openheid" vind ik het mooiste deel van het boek en zeer de moeite waard om te lezen. Het is helder, overzichtelijk en biedt een aansprekend perspectief. Hier staan we voor, zo gaan we er aan werken. Het biedt inspiratie en werkt verbindend. De scheidslijn tussen de domeinen wordt in dit stuk opgeheven en de core business van CMV staat recht overeind.

Van der Lans schrijft dat een CMV'er werkt aan het ontwikkelen van drie soorten competenties bij mensen:

- persoonlijke ontwikkeling, identiteitsvorming, zelfreflectie (ontwikkelen positief zelfbeeld, zelfvertrouwen, zingeving, leren leven in het hier-en-nu)
- competenties om zich te uiten en te handelen in de samenleving (sociale vaardigheden, communiceren, samenwerken, leren leren, de weg weten)
- multiculturele competenties: kunnen samenleven in een wereld van verschillen (respect voor de ander, vermogen tot identificatie, weerbaarheid en aanspreekbaarheid, om kunnen gaan met verschillen).

Als CMV'er ben je als het ware een 'culturele reisleader' die mensen meeneemt en uitnodigt om nieuwe uitdagingen aan te gaan. Je laat mensen andere perspectieven zien. Je brengt mensen en groepen die elkaar in

eerste instantie afwijzen, met elkaar in contact (leidend tot vreedzame coëxistentie). Je ontsluit vastgelopen gebieden en organisaties (ook wijkoverstijgend). De professionele houding die hierbij past, is die van culturele openheid en de belangrijkste methodische benadering is de dialoog. De CMVer creëert voortdurend situaties waarin mensen met uiteenlopende achtergronden met elkaar in contact komen en elkaar hun '(levens)verha-

len' vertellen. Als je dit hoofdstuk leest, weet je waarom een opbouwwerker een CMVer is en waarom een CMVer ook een opbouwwerker is.

- 1) *Het landelijk CMV opleidingsprofiel "Alert en ondernemend", Nijmegen 1999 en het Horst CMV-profiel "Verbinden-motiveren-ondernemen", Driebergen 1999.*
- 2) *Marcel Spierts: "balanceren en stimule-*

ren", NIZW Utrecht, 1997, p.5

3) *Beroepscode*

PameijerKeerkring

De pilot van de

PameijerKeerkring met de OMIJ

Een ongebruikelijk samenwerkingsverband

PameijerKeerkring ondersteunt mensen met een handicap. Daar waar dat nodig is, dus bij wonen bijvoorbeeld of bij het werk. Het ondersteunen van een cliënt op de werkplek waar hij of zij werkt is iets heel anders dan een werkproject opzetten. Het ene is zorg, en daar is de PameijerKeerkring heel erg goed in, het andere is ondernemen. Binnen het cluster van der Hoeven heeft zich de kans voorgedaan om dat ondernemen op het gebied van Werkprojecten door een andere organisatie te laten doen. De OMIJ is een stichting die in Werk en Werkprojecten is gespecialiseerd. De PameijerKeerkring is een stichting die in zorg is gespecialiseerd. De combinatie van deze twee projecten heeft als resultaat dat het goed gaat met zowel de zorg, in de vorm van ondersteuning op de werkplek, als met het werk: het arbeidsmarkttoeleidingsproces is door de PameijerKeerkring uitbesteed aan de OMIJ in een projectmatig samenwerkingsverband. De Pilot.

De stichting OMIJ werkt al 5 jaar onder het motto 'nieuwe werkgelegenheid en betaalbare diensten'. De stichting is opgericht als parapluorganisatie voor een viertal bestaande werkgelegenheidsinitiatieven in Rotterdam, deelgemeente IJsselmonde. Deze vier zijn een inbraakpreventieproject, een klussendienst, een bewaakte fietsenstalling en een groenonderhoudsdienst. De projecten waren ondergebracht bij verschillende organisaties. Reden voor clustering van deze activiteiten was gelegen in een aantal zaken:

- het zijn werkervaringsprojecten waarvan de verwachting bestond dat deze mensen een grotere kans zouden krijgen op de arbeidsmarkt, echter de middelen om deze mensen individueel te ondersteunen ontbrak bij de verschillende organisaties;
- in alle gevallen was sprake van een branchevreemde activiteit, geen kerntaak van de verschillende organisaties;
- door clustering meer aandacht voor de individuele ontwikkeling van mensen, meer mogelijkheden om voor continuïteit van werk te zorgen, uitwisselbaarheid van mensen en mensen kunnen eventueel van werkplek switchen;
- uitbannen van onderlinge concurrentie van de verschillende groepen met een afstand tot de reguliere arbeidsmarkt. Het was toen mogelijk om afhankelijk van de handicap en de organisatie je heg te laten snoeien van f 0,25 tot f 15,00 per meter.

In vijf jaar tijd is de stichting OMIJ Rijnmond explosief gegroeid. Op dit moment werken er 240 mensen. OMIJ is een organisatie die arbeid biedt aan mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Bijzonder is dat OMIJ hierbij alle groepen heeft betrokken die hier onder te vangen zijn, namelijk:

- langdurig werklozen
- verstandelijk en/of lichamelijk gehandicapten
- gehandicapten in het kader van de WAO
- jongeren
- mensen met andere problemen die hun toegang tot de arbeidsmarkt belemmerd zien door gebruik van middelen, ex-psychiatrie etc.

De aanwezigheid van medewerkers bij de OMIJ dient erop gericht te zijn om de kansen van individuele werknemers op de reguliere arbeidsmarkt te verhogen. Door bundeling van projecten en de groei in aantal medewerkers is er meer ruimte ontstaan voor scholing, begeleiding etc.

Diensten

Niet alleen het aantal medewerkers maar ook het aantal diensten dat OMIJ aanbiedt is aanzienlijk gegroeid. De diensten die OMIJ op dit moment aanbiedt aan met name stichtingen en minder draagkrachtige bewoners zijn de volgende:

- technische diensten (inbraakpreventie, klussendienst, kladverwijdering, buurtconciërges, preventief onderhoud voor huurders van corporaties);

- buitenruimte en groenonderhoud voor particulieren, stichtingen en gemeenten;
- service diensten (wasserij, bewaakte fietsenstallingen, winkelstewards, bezorgdienst, schoonmaak, kantines, kleding op maat);
- kringloopactiviteiten (kleding, meubels en fietsen, en het opknappen van meubels);
- digitale diensten (videoproducties, websites, grafische vormgeving, drukkerij);
- administratieve diensten (balie, secretariaat, personeels- en financiële administratie).

Daarnaast probeert de OMIJ maatwerk te leveren aan de verschillende 'vaste' klanten (o.a. woningbouwcorporaties) en wordt per vraag gekeken of de stichting OMIJ Rijnmond hier een dienst op kan ontwikkelen.

De Pilot

Iets nieuws gaat nooit vanzelf. Een Pilot is een proef, een experiment. Als je op een Dagverblijf (DVO) zit mag je niet naar een sociale werkplaats. Dat is eigenlijk gek, maar zo is het nu wel. Dat dat niet kan komt door de regels die de regering heeft vastgesteld lang geleden. Zijn die regels nog goed? Voor sommige mensen zeker niet, maar toch is het moeilijk de regels te

veranderen. Doel van de Pilot is dat de regels per persoon een beetje aangepast kunnen worden. De Pilot mag niet ertoe leiden dat de cliënten van de PameijerKeerkring risico lopen hun recht op zorg (en op dagbesteding) kwijt te raken. Het is de bedoeling dat iedereen er juist beter van wordt; de deelnemer als persoon en PameijerKeerkring omdat we de regels flexibeler kunnen maken. De Pilot tussen de OMIJ en PameijerKeerkring is opgezet voor 55 voltijdsplaatsen. Omdat veel mensen in deeltijd een dagverblijf bezoeken wil dat zeggen dat er ongeveer 70 cliënten bij de Pilot betrokken zijn. Deze mensen hebben gezegd dat zij willen werken (of werkervaring willen opdoen) buiten de gewone dagverblijven.

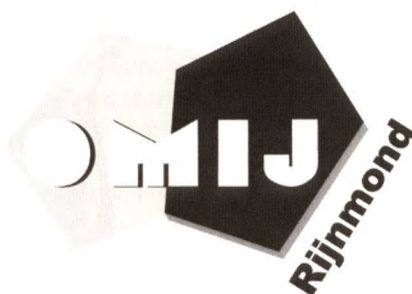
Voor iedereen die bij de OMIJ werkt wordt een individueel Traject Begeleidingsplan gemaakt; een ITB. Dat is een plan waarin staat wat je leuk vindt, wat je kan en waar je ondersteuning bij nodig hebt. Daar de bestaande wettelijke regelingen niet voldoende mogelijkheden bieden om een project van deze vorm aan te gaan, dient tijdens de duur van het project onderzocht te worden, wat op verscheidene terreinen de gevolgtrekkingen, mogelijkheden

en beperkingen kunnen zijn, van het op deze manier onderscheid maken tussen de leefgebieden Zorg en Arbeid.

Zwaartepunten zullen liggen op de volgende onderzoeksterreinen:

- Onderzoek en ontwikkeling PVB-methodiek en -instrumentarium (PVB = Persoonsvolgend Budget);
- Ontwikkeling van meetinstrumenten met betrekking tot het onderscheiden van zorg en arbeid;
- Flexibilisering en individualisering van AWBZ-gelden;
- Flexibilisering van zorg- en dienstverlening;
- Ontwikkelen en afstemmen van modulaire ondersteuningsmethodieken in zorg en werk met betrekking individuele personen gericht op vermaatschappelijking;
- Ontwikkelen en afstemmen van individuele leerroutes die leiden tot doorstroming/uitstroom op het gebied van werk;
- Onderzoek te verzamelen naar wettelijke mogelijkheden/grenzen op het snijvlak van zorg en arbeid.

Bel voor nadere informatie met de projectleider: Bart Branderhorst, OMIJ, 010-291 6666, of email: omij@omij.nl.

Cartoon

Even bellen met een goed idee voor de buurt Impuls voor multiculturele identiteit Staart en Noordflank

Dordrecht – Geen ingewikkelde formulieren invullen maar gewoon even bellen als je subsidie voor een buurtfeest wilt. Het moet wel een multicultureel feestje worden, maar daar kan dan binnen een paar dagen geld voor zijn. Dat is één van de plannen van stichting Medemens waarvoor tal van organisaties uit de Noordflank en de Staart gisteren de handen ineen hebben geslagen. Organisatie variërend van politie tot woningcorporaties en migrantenorganisaties hebben afspraken gemaakt om door middel van kleinschalige, niet te dure projecten allochtonen bij de buurt te betrekken. Iedereen die een idee heeft dat kan helpen bij de integratie van allochtonen kan een beroep doen op een stimuleringsfonds, buurtfeesten moeten de bewoners dichterbij elkaar brengen en groepsinterviews moeten duidelijk maken hoe bewoners tegen elkaar en tegen de wijk aankijken.

Alle partijen zijn in opdracht van de gemeente door Stichting Medelanders bij elkaar gebracht om aan de integratie van allochtonen te werken. "In een wijk is vaak veel kennis aanwezig over hoe je allochtonen bij de wijk kunt betrekken. Maar die kennis wordt vaak niet gebruikt. Wij bekijken hoe iedereen van die kennis kan profiteren," zegt E. Dijkhuizen, directeur van Stichting Medemens.

Het project is volgens wethouder van migrantenbeleid G. Bosdriesz maatwerk. "Emancipatie van migranten mag geen éénrichtingsverkeer zijn. Organisaties moeten zich actief met de emancipatie van allochtonen bezig houden, maar van allochtonen wordt activiteit en inzet verwacht."

Het project loopt tot april 2002. Als het een succes blijkt wordt het mogelijk in meerdere wijken ingevoerd. (De Dordtenaar, 14 november 2000).

Spectaculaire resultaten intensieve bemiddeling

Projecten voor langdurig werklozen en Antillianen/Arubanen lopen ten einde

door Joost Pieters

Eind dit jaar lopen 'Jobknip' en 'Werken aan je toekomst', twee bijzondere projecten voor toeleiding naar werk, op hun einde. De resultaten van deze projecten van Werk Maatschappij Charlois (WMC), die zich kenmerken door een persoonlijke, intensieve manier van begeleiden, zijn opvallend positief. Via Jobknip, waarbij voor iedere langdurig werkloze een persoonlijk budget beschikbaar is, vonden in een jaar twee maal zo veel mensen een baan dan was voorspeld. Ook 'Werken aan je toekomst', waarbinnen Antilliaanse en Arubaanse mannen begeleid worden, scoort hoger dan verwacht. Op dit moment voert WMC gesprekken met overheden en organisaties voor arbeidsbemiddeling over het voortzetten van deze succesformule. Het projectbureau hoopt vurig dat hiervoor financiering gevonden wordt, juist omdat de goede resultaten het directe gevolg zijn van de intensieve werkwijze van WMC en de persoonlijke contacten met de doelgroep.

In de werkwijze van Werk Maatschappij Charlois staan de mogelijkheden en belangen van de cliënt voorop. Op basis daarvan wordt een persoonlijk traject uitgestippeld wat verder gaat dan de begeleiding van traditionele arbeidsbemiddelaars. Er wordt niet alleen gekeken naar de mogelijkheid om iemand aan een baan of opleiding te helpen, maar ook naar de sociaal-maatschappelijke situatie die werk of scholing in de weg kan staan. Deze benadering kost relatief veel tijd in de beginfase omdat de consultant de cliënt moet leren kennen en er een vertrouwensband moet groeien. Daar staat tegenover dat in het verdere bemiddelingstraject juist snel en effectief resultaat geboekt wordt omdat de trajecten bij de persoon passen waardoor de motivatie groot is. In totaal kost een intensieve

bemiddeling zelfs ruim minder tijd en geld dan een normaal traject van een gemiddelde bemiddelingsorganisatie.

Jobknip

Jobknip heeft in een jaar tijd 83 moeilijke plaatsbare langdurig werklozen aan een baan geholpen. De doelstelling van de opdrachtgever, deelgemeente Charlois, stond op 40 mensen. Volgens Leontine van Gelderen, drijvende kracht achter het project, is het succes te danken aan de positieve, betrokken manier van coachen. "Bij de meeste organisaties begint men met het in kaart brengen van beperkingen. Wij werken andersom: een huisvrouw met kinderen wordt niet weggestuurd omdat de door haar gewenste werktijden lastig zijn, ik vind het juist fantastisch dat zo iemand zich naast haar gezin verder wil ontwikkelen. En hoeveel mensen komen niet aan de bak omdat ze geen nette sollicitatiebrief kunnen schrijven terwijl je voor veel functies niet eens hoeft te kunnen schrijven? In die gevallen schrijf ik een brief samen met de cliënt. Het gaat er toch om dat de inhoud van de brief een goed beeld geeft van de sollicitant."

Werken aan je toekomst

Werken aan je toekomst heeft binnen een jaar al ruim 40 mannen van Antilliaanse of Arubaanse afkomst aan een geschikte baan of opleiding geholpen. Dat is ruim vijftwintig procent meer dan wat haalbaar werd geacht bij aanvang. En op dit moment zitten nog eens rond de zestig mannen 'in traject'. Deze score is te danken aan de actieve wijze van benaderen van de doelgroep door projectleider Gershwin Bonevacía. Hij zoekt zijn doelgroep op in coffeeshops en cafés, op straat en op pleinen. Hij spreekt hun taal en bouwt een vertrouwensband op. "Deze mannen staan veelal negatief tegenover bureaucratisch werkende overheidsinstanties en hebben vaak sociaal-maatschappelijke problemen

zoals schulden en problemen met justitie. Daardoor is de motivatie om naar werk te zoeken laag en de verleiding om in het criminele circuit te geraken groot. Door regelingen voor de mannen te treffen bij SoZaWe kan ik ze helpen hun problemen op te lossen. Zo groeit een vertrouwensband en ontstaat wederzijds respect waardoor de mannen open staan voor stappen richting werk of scholing. En ook als ze aan het werk zijn of op school zitten blijf ik de mannen volgen, ondersteunen en motiveren. Die nazorg is essentieel: je bent er nog niet als je iemand aan een baan of opleiding helpt. Werkelijk succes betekent dat iemand ergens op zijn plaats is en het positieve pad vervolgd."

Vertrouwen het sleutelwoord

De sleutels naar succes bij deze projecten van WMC zijn de persoonlijke benadering en het vertrouwen tussen consultant en cliënt. Daarom is continuïteit in dit soort projecten een belangrijke voorwaarde, om goede resultaten te kunnen behalen. Want de cliënten hebben geen relatie met een project, ze hebben een vertrouwensrelatie met een begeleider.

Voor nadere informatie: Werk Maatschappij Charlois, telefoon: 010-293 434. Vragen naar Maarten Freriks. □

Wonen in welvaart

Actueel thema van de NIROV

door Chris Veldhuisen

Met de komst van een aantal belangwekkende VROM-nota's: de Nota Wonen, de Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening en het Nationaal Milieu Beleid Plan (NMP4), en in de slipstream ervan de Architectuurnota (O & C en W) wordt er binnen de volkshuisvesting stevig gediscussieerd over de toekomst van het wonen in Nederland. In die discussie treden een aantal belangrijke accentverschuivingen op. Lag in het verleden de nadruk op het terugtreden van de centrale overheid (alleen kerntaken), bestuurlijke herordening: decentralisatie van taken naar andere overheden en verzelfstandiging van corporaties, meer marktwerking en een geconcentreerde inzet van middelen. Recentelijk gaat de discussie veel meer over kwaliteit, keuzevrijheid, zeggenschap van de burger en interactieve beleidsvorming (actieve overheid). Niet voor niets dat het thema van de tweejaarlijkse discussiedagen Bouwen en Wonen van het Nederlands Instituut voor Ruimtelijke Ordening en Volkshuisvesting (NIROV) het thema wonen in welvaart kent. De nabije toekomst wordt sterk gedomineerd door de snel stijgende welvaart en de mogelijkheden die dit voor het wonen en de stedenbouw biedt.

Belangrijke thema's in de volkshuisvesting Het NIROV organiseert elke twee jaar dergelijke discussiedagen. De formule is interessant en productief. Een twintigtal mensen of organisaties wordt gevraagd een paper te schrijven. De schrijvers worden uitgenodigd om in besloten kring in een tweedaagse elkaars papers te bespreken in besloten kring. De papers worden gebundeld en uitgegeven. De papers leveren een aardige doorkijk op actuele thema's en praktijken in de volkshuisvesting, kanttelingen en kritieken op de nieuwe Nota Wonen en uitstapjes naar duurzaam ruimte gebruik. De papers worden geschreven

door een divers publiek: medewerkers van gemeenten, corporaties, onderzoek- en adviesbureaus, universiteiten, Stichting Natuur en Milieu, GGD-Rotterdam, OTB-Delft en de Nederlandse Vereniging van Makelaars. Er is niet een lijn maar meerdere lijnen te ontdekken en bij nadere beschouwing ook tegenstrijdige lijnen. In dit overzichtartikel een aantal interessante doorkijkjes die voor een in het Wonen geïnteresseerde opbouwwerker mogelijk interessant kunnen zijn. Tegelijkertijd wordt in dit artikel ingegaan op de belangrijkste thema's en elementen uit de Nota Wonen en kanttelingen en kritieken die daarbij zijn geplaatst door de Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling (RMO), de adviesraad van het ministerie van VWS en de VROMRaad. De NIROV-papers zijn in een aantal gevallen aardige illustraties en concretisering van algemene beleidsvoornemens. De thema's zijn:

1. Kwetsbare groepen binnen de volkshuisvesting (de sociale opgave).
2. Woonmilieu en woonkwaliteit (herstructurering en VINEX, indicatieve beleidstrategie).
3. Wonen en zorg.
4. Zeggenschap en keuzevrijheid (positie van de burger).
5. Actieve overheid.
6. Wonen in het landelijk gebied.

De nota Wonen

De Nota Wonen is een andere, meer inhoudelijke nota dan z'n voorganger de Nota Volkshuisvesting van staatssecretaris Heerma. De Nota Wonen is vooral gebaseerd op het woningbehoefte onderzoek 1998, de woonverkenningen 2030, talloze gesprekken met deskundigen in de praktijk en een evaluatie van de nota Volkshuisvesting. De belangrijkste conclusie was: de nota Heerma heeft zijn werk goed gedaan, maar we staan voor andere vragen en uitdagingen in de toekomst. De Nota Wonen bevat dan ook in meerdere opzichten nieuwe elementen:

- het stelt het perspectief van de burger centraal
- benadrukt zeggenschap en keuzevrijheid
- is gericht op aanpassing van woonmilieu en verhoging van de woonkwaliteit
- geeft een nieuw sturingsperspectief van interactieve beleidsvorming

- de rol van de rijksoverheid wordt meer inhoudelijk geformuleerd
- de vijf kernthema's zijn: vergroting van de zeggenschap, kansen scheppen voor mensen in kwetsbare posities, wonen en zorg op maat bevorderen, stedelijke woonkwaliteit verbeteren en groene woonwensen faciliteren.

THEMA 1 :

KWETSBARE GROEPEN

In de Nota Wonen staat de keuzevrijheid van de burger centraal. Dat betekent dat ook voor kwetsbare groepen op de woningmarkt meer keuzevrijheid mogelijk moet zijn. Maar gezien hun kwetsbare (financiële) positie is blijvende steun van de overheid noodzakelijk. De groep mensen die op de woningmarkt een kwetsbare positie inneemt is nog steeds aanzienlijk en bedraagt zo'n 10% van de Nederlandse huishoudens. Ze wonen vooral in de grote steden en met name in de voegnaarlogse wijken buiten het centrum. Het zijn in toenemende mate alleenstaanden, ouderen en voor een deel nog steeds allochtonen van niet-westerse afkomst. In de Nota wordt gesteld dat het woonbeleid de zwakke positie op de woningmarkt niet kan wegnemen, maar wel de negatieve gevolgen van de zwakke positie kan matigen. Dat gebeurt door middel van huursubsidie, het huurprijsbeleid en het aanbod van betaalbare woningen.

Huursubsidie

In de concept Nota Wonen is voorgesteld de huursubsidie te vervangen door woonvouchers (analoog aan individueel zorg budget?). In de definitieve nota is dit voorstellen vervangen door het experimenteren met en onderzoek van het werken met woonvouchers en/of fiscalisering van het huursubsidiestelsel haalbaar en wenselijk is. De aandacht zal zich richten op het 'niet-gebruik' van het instrument. Door middel van het inrichten van lokale klantcontactpunten moet de drempel naar deze voorziening geslecht worden. Tevens kan het hele jaar door huursubsidie aangevraagd worden en zal de aanvraag sneller behandeld worden. De klantcontactpunten worden samengevoegd met andere loketten voor burgers, zoals die voor bijzondere bijstand, arbeid en welzijn. Een bundeling van verschillende financiële steunregelingen op het gebied

discussiedagen Bouwen en Wonen

van wonen (in het kader van het wetsvoorstel Bevordering Eigen Woningbezit, lokale woonlastenfonds, woonkostentoeslag, regeling voor schuldsanering uit de bijzondere bijstand) wordt overwogen. In overleg met de verzekeringsbranche worden mogelijkheden onderzocht om via particuliere verzekeringen het gat tussen financiële steun en volledige zelfredzaamheid op te vullen.

Huurprijsbeleid

Voor het huurprijsbeleid blijft als uitgangspunten gelden een gemiddeld inflatievullende huurontwikkeling. Op termijn zal de huurontwikkeling uitkomst moeten zijn van onderling bindende afspraken tussen huurders en verhuurders binnen het Landelijk Overleg Huurders Verhuurder (LOHV). Mocht het LOHV hiervoor niet het geschikte orgaan te zijn, dan zal een nieuwe instantie worden ingesteld die het rijk gaat adviseren over de hoogte van de huren en huur-aanpassing. Wel zal de vrijheid van verhuurder en huurder om eigen afspraken te maken over de hoogte van de huurprijs, de systematiek van de jaarlijkse huuraanpassingen en het ontwikkelen van nieuwe huurproducten vergroot worden (b.v. lagere huurprijs in ruil voor het overnemen van het onderhoud).

Binnen dit thema past ook het voornemen van het kabinet om het eigen woningbezit van mensen met lagere inkomens te stimuleren. Dit wordt geregeld in het wetsvoorstel Bevordering Eigen Woningbezit.

Reacties van RMO en VROMRaad

De RMO gaat nauwelijks in op de voornemens in het kader van huursubsidie en huurprijsbeleid. Wel heeft het nadrukkelijk kanttekeningen gemaakt bij het idee van de introductie van woonvouchers. Deze worden op drie gebieden voorgesteld: als huursubsidie, ter bevordering van het eigen woningbezit van mensen met een laag inkomen en bij de inkoop van zorgdiensten en -producten. Ook de VROM raad heeft zich hier nadrukkelijk over uitgelaten. Dit heeft er toe geleid dat in de definitieve Nota Wonen het idee van woonvouchers eerst nader zal worden onderzocht. Wel maakt de VROMRaad andere kanttekeningen bij de sociale opgave. De VROMRaad is van mening dat de Nota nog

te veel uitgaat van het traditionele doelgroepconcept (inkomen en statistisch gedefinieerd, zodanig dat door de gekozen parameters de doelgroep afneemt wanneer de welvaart stijgt). De problemen van sociale groepen zijn niet alleen financieel-economisch van aard, maar ook sociaal-cultureel en bovendien gerelateerd aan de mate van het ontvangen van steun in netwerken waarin men verkeert. Binnen en buiten de traditionele doelgroep zijn er grote verschillen in spankracht die het vinden van passende huisvesting bemoeilijken. Van belang zijn niet alleen subsidies, maar ook verzekeringsconstructies en vermindering van onzekerheid in de woonsfeer. De doelgroepen die op een of andere manier steun nodig hebben zullen dan ook omvangrijker kunnen zijn dan de traditionele doelgroep. Daarop zal een scherpere visie ontwikkeld moeten worden, alsmede dat de huisvestingskansen van deze groepen onderzocht en in kaart moeten worden gebracht (slaagkans, toegang tot verschillende woonmilieus, ruimtelijke segregatie, effecten herstructurering).

Reacties uit de praktijk

Een aantal paper schrijvers van de NIROV-discussiedagen maakt zich op onderdelen meer zorgen over de sociale opgave en de kansen voor kwetsbare doelgroepen. Marianne van Omme, van de Stedelijke Woningdienst Amsterdam, 'Nieuwe sociale opgave vergt nieuwe aanpak' (de paper is overigens op persoonlijke titel geschreven) ziet als gevolg van de huidige ontwikkelingen en beleidsvoornemens de kansen voor kwetsbare groepen om een passende woning te vinden alleen maar af nemen. Haar redenering is als volgt: Het aantal mensen met lage inkomens neemt af, de vraag naar kwaliteit, luxe en ruimte neemt toe. De bestaande woningvoorraad biedt te weinig mogelijkheden voor de vraag naar luxere, ruimere, duurder woningen. Op dit moment zijn er voldoende geschikte en betaalbare woningen, maar deze zijn niet allen beschikbaar voor mensen met lagere inkomens (scheefgroei). Deze vorm van scheef wonen werd tot voor kort nog verdedigd met het idee dat dit goed voor de wijk is. Dat argument gaat nu niet langer meer op, door transformatie van de woningvoorraad en de kwaliteitsslag die gemaakt wordt. Naarmate de doelgroep en

de daarvoor beschikbare woningvoorraad (in nog sterkere mate) afnemen neemt de flexibiliteit of elasticiteit van het aanbod ook af en zal het moeilijker worden een passende, geschikte woning voor betrokkenen te vinden. Kortom, de slaagkans van mensen met een laag inkomen of bijzondere wens/noodzaak om in passende woning terecht te komen neemt af. Via huurbescherming en woonruimteverdeling moet daar een antwoord op worden gevonden. Waar de doelgroep afneemt en de daarvoor beschikbare woningvoorraad ook, zal de slaagkans om goed terecht te komen ook afnemen en is het juist ter bescherming van de doelgroep nodig om op een andere manier met huurbescherming en woonruimteverdeling om te gaan. In haar paper doet zij daarvoor een aantal suggesties.

Woningcorporatie De Woonplaats in Groenlo en Enschede ontwikkelt een andere manier om kwetsbare huurders binnen het woningbestand te activeren en hun positie te verbeteren door middel het belonen van goed (huurders) gedrag. Voor de corporatie is de burger vooral woonproducent en vanuit dit uitgangspunt is de Goldservice ontwikkeld. Het is een uitwerking van de dubbele taak van de corporatie die de corporatie in de 21e eeuw heeft. In hun artikel 'De dubbele taak van de corporatie binnen een welvarende 21e eeuwse maatschappij' werken Fons Catau en Gerrit Teunis van de Woonplaats, Groenlo en Enschede dit verder uit. Corporatie de Woonplaats heeft een nieuw systeem ontwikkeld onder de naam Goldservice. Belangrijke uitgangspunten zijn de klant centraal (daag de klant uit om eigen verantwoordelijkheid te dragen, te nemen) en het creëren economische uitdagingen (in de wijk). De corporatie heeft een systeem van beloningen geïntroduceerd om gewenst gedrag te stimuleren en daardoor de betrokkenheid van bewoners bij wijken en buurten te stimuleren. Het accent daarbij ligt op het verhogen van de arbeidsparticipatie van de wijk en meer kansen voor kinderen (onderwijs). De filosofie erachter is dat we niet meer collectief gaan kijken maar individueel en niet meer naar gelijkheid krijgen, maar ongelijkheid tussen individuen benutten, gebruiken. Al blijft gelijkheid op het niveau van de maatschappij wel als uitgangspunt gelden. Het

Goldservice systeem stelt het individu centraal. Het draait de bewijslast om.

Uitgangspunt is goede trouwe klanten belonen, bij onbetrouwbare klanten de service opzeggen. Waarom: beter imago van de corporatie, verbeteren van sociale relaties in de wijk, het tegengaan van verloedering, en een bijdrage leveren aan sociale activering. De Nota Wonen heeft te weinig aandacht voor de noodzaak om voor de primaire doelgroep van de corporatie de voorwaarden te scheppen die hen uitdaagt zelfstandig hun keuzes te maken. Huurders bij de Woonplaats zitten niet te wachten op een grotere of luxere woning. Dus in plaats van investeren in hard ware moeten we investeren in soft ware. Door programma's te financieren van scholing en opleiding (digitale speelplaats), aanvullende beurzen vertrekken, stageplaatsen aanbieden en afspraken met bedrijven over vacatures. De corporatie wil niet terug naar de oude zorgcultuur (volkshuisvestingsmaatschappelijk werk), maar een modernere aanpak gericht op zelfstandigheid van de burger, gericht op de buurt en opbouwwerk en bedrijfsleven. Gericht op zelfstandigheid en zelfredzaamheid. Sociale woningbouw is dan te zien als een opstap naar zelfstandigheid. Mogelijkheden zijn: digitalisering van de wijk, woningen samenvoegen, kleinschalige bedrijvigheid stimuleren.

THEMA 2:

WOONMILIEUS EN WOONKWALITEIT

In de nota Wonen wordt gesteld dat er momenteel een tekort is aan woonmilieus in stedelijke centra (centrumstedelijke milieus) en aan de stadsranden ('groenstedelijke milieus') en iets minder aan woonmilieus in het landelijk gebied. Tegelijkertijd is er een overschot aan vooral huurwoningen in de 'buitencentrum milieus' (vooral de naoorlogse wijken). Dit heeft belangrijke gevolgen voor de leefbaarheid in de naoorlogse wijken.

In de nota Wonen wordt verder gepleit voor het verhogen van de ambities van stedelijke vernieuwingsprogramma's en de VINEX/VINAC-operaties. De stad moet weer aantrekkelijk worden om in te wonen. Bij het verhogen van de stedelijke woonkwaliteit is een combinatie van een aanpak van onderop en een van bovenaf nodig. De aanpak van wijken kan het best worden gebaseerd op de belangen van zittende bewoners. Die dienen centraal te staan. De wijkgerichte aanpak moet echter wel passen binnen een visie op het wonen, op de hogere schaalniveaus van de stad en de regio. De nota formuleert een indicatief investeringsprogramma. In 10 jaar tijd zullen 600.000 woningen gebouwd worden

(130.000 meer dan in de huidige plannen is voorzien). Er zullen naar verwachting 225.000 woningen gesloopt worden, waarvan een belangrijk deel in de stedelijke buiten-centrummilieus. Ruimere woningen zullen deels worden gecreëerd circa bestaande 150.000 woningen samen te voegen tot 75.000 woningen. Het uitvoeren van de nieuwe ambities zullen vooral plaatsvinden in de periode 2005-2009 (voor de periode 2004 liggen de afspraken al vast) en zal nu met de voorbereiding ervan gestart moeten worden.

Het rijk wil ook hogere eisen stellen aan de analyse en diagnose van de problemen op stedelijk en op wijkniveau, die de gemeente moeten maken in hun investeringsplannen voor het ISV. Ook wordt 50 mln. extra uitgetrokken voor de komende periode (in 2001 25 mln.) voor sociale en economische maatregelen als flankerend beleid naast fysieke investeringen, zoals een bijdrage aan de kosten van inspraak en begeleiding van bewoners, voorlichting en adviezen bij particuliere opdrachtgeverschap of het opzetten van een woonwinkel.

Bij de aanpak van wijken is maatwerk geboden. Welke strategie nodig is, en in welke omvang en volgorde, hangt af, zo staat in de Nota, van allerlei specifieke wijkgebonden omstandigheden:

- de aanwezigheid van sociale problemen;
- inkomenspositie, opleidingsniveau en arbeidsparticipatie van de wijkbevolking;
- de mate waarin het woningaanbod aansluit op de huidige behoeften;
- de situatie op de regionale woningmarkt;
- het recruteringspatroon in de wijk: wie vertrekt, wie komt;
- het investeringspotentieel: zijn in de wijk voldoende potentiële investeerders actief?
- ligging en bereikbaarheid;
- de mate waarin stedenbouwkundige opzet fysieke aanpassingen mogelijk maakt.

Met de verhoogde ambities over woonkwaliteit in het achterhoofd zullen afspraken met steden en provincies over de verstedelijkingsopgave in de periode 2005 t/m 2009 (de Vinac-afspraken) inhoudelijk en financieel worden herzien. Het rijk richt zich daarbij op:

- een grotere nadruk op de transformatie van de minder gewilde stedelijke buiten-centrummilieus naar hoogwaardige centrumstedelijke en groenstedelijke milieus. Daarbij moet meer dan nu worden gebouwd voor de doorstroming, dus vooral in het duurdere segment.
- Een groter aansluiting bij de eigen dynamiek van buurten en wijken.
- Een groter aandeel particulier opdrachtgeverschap.

- Een andere toedeling van ISV-middelen, meer gebaseerd op de eigen potenties van de steden en het maatschappelijk gebonden vermogen van de in de steden werkzame woningcorporaties. Meer middelen voor innovatieve projecten.
- Een groter accent op de kwaliteit van de openbare ruimte en op het voorzieningsniveau in de wijk.

Reacties van RMO en VROMRaad

De RMO constateert een spanning tussen het uitgangspunt de burger centraal, de belangen en waarden van burgers en die van de overheid. De wens om wijken met een eigen identiteit en interne sociale cohesie te creëren, kan gaan lijden onder de transformatieambities van de overheid. De perceptie van problemen in wijken door de overheid en door bewoners kan nogal fors uiteenlopen. De belangen van de zittende bewoners kunnen makkelijk ondergeschikt gemaakt worden aan een verondersteld algemeen belang. Tevens zal de zeggenschap van zittende bewoners moeilijk te realiseren zijn. Vaak zijn dat bewoners die toch al minder profiteren van de kansen die de samenleving op dit moment biedt. Velen van hen hebben ook geen groot vertrouwen in de overheid en in maatschappelijke instituties. Gemeenten en corporaties zullen zich inspanningen moeten getroosten om ook de bewoners aan het woord te laten die de weg naar de inspraak en betrokkenheid niet zo makkelijk vinden.

De herhuisvesting door herstructurering leidt in veel gevallen tot woonlastenstijging. Het is de vraag of mensen daartoe bereid zijn, ze moeten weg uit de vertrouwde omgeving, tegen hoge kosten. De sociale gevolgen van de voorgenomen transformatie en de daaruit voortvloeiende herhuisvesting zijn onderbelicht in de nota.

Het zal niet eenvoudig zijn het imago van een wijk te veranderen, terwijl investeerders zich zeer zeker oriënteren op het imago en de toekomstverwachting van een wijk. Fysieke ingrepen alleen zullen het imago niet veranderen. Er is meer nodig.

De VROMRaad onderschrijft de woonmilieubenadering van de Nota (is vernieuwend ten opzichte van het verleden): 'Wonen wordt door steeds meer mensen gezien als een 'activiteit' die deel uitmaakt van een leefstijl. Door te kiezen voor een woning hopen burgers met hun levensstijl verbonden waarden, zoals bijvoorbeeld status of privacy, te realiseren. De woonsituatie in brede zin is dus ook een uitdrukking van iemands identiteit. De toenemende differentiatie in leefstijlen resulteert in een eveneens toenemende differentiatie naar ruimtelijke voorkeuren'(p. 45). Toch maakt de

VROMRaad kanttekeningen bij een te grote nadruk op deze benadering. Deze benadering mag niet ten koste gaan van andere kwaliteitsaspecten van het wonen en ook de vraag naar woonmilieus is nogal moeilijk vast te stellen.

De indicatieve beleidstrategie wordt als te strak en te rigide, te veel top-down gekenschetst. De raad staat daarin niet alleen. Ook een aantal paperschrijvers komt met een pleidooi voor minder sloop en rigoureuze ingrepen en een meer op scherpe analyse en benutten van alternatieve ingrepen gebaseerde aanpak.

Reacties vanuit de praktijk

Kees van de Flier en Andre Thomsen van de TU Delft, faculteit Bouwkunde, zijn het meest duidelijk. In hun bijdrage, Welke nieuwe opgave? De aanpak van de bestaande voorraad in de Nota Wonen, maken ze een aantal duidelijke kanttekeningen bij de haalbaarheid en het ambitieniveau van de Nota Wonen.

De woningkwaliteit bepaalt voor een groot gedeelte de woonbeleving. Tevredenheid met de woning speelt nog steeds een belangrijke rol in de wijze waarop mensen het wonen in een buurt ervaren. Het is tevens een doorslaggevend element voor het verhuisgedrag. Omgekeerd dragen ingrepen gericht op woningkwaliteit bij tot tevredenheid met de woning maar ook over de woonomgeving. Differentiatie van de woningvoorraad stelt mensen die wel gehecht zijn aan de buurt, veelal ouderen, maar willen verhuizen naar een betere woning in staat om een positieve keuze voor de buurt te maken en mee te werken aan de vernieuwing. Bestaande netwerken blijven daardoor in stand. Uit onderzoek en statistieken blijkt naast een groeiende voorkeur voor koopwoningen een duidelijke voorkeur aan huurwoningen, ook meergezins, bestaan. Vooral 0-trapsouderwoning en woningen met een zorgarrangement. Wat woningkenmerken betreft is er een sterke voorkeur voor grotere woonkamers. Vanuit deze gegevens zijn de nodige kanttekeningen te maken bij de Concept Nota wonen:

- Door de huidige herstructureringsplannen zal een 'tweetoppigheid' ontstaan van een aanzienlijke hoeveelheid kwalitatief goede en dure woningen en een grote voorraad goedkope bestaande woningen. Daartussen zit een gat. Het stimuleren van herdifferentiatie middels verschillende vormen van ingrijpende verbetering ('updating') in plaats van sloop alleen, kan het gat tussen de nieuwbouw en in stand houden van de woningvoorraad vullen. Tevens kan de sloopgolf meer in tijd worden gespreid en

de bijbehorende milieudruk worden vermindert.

- Verkoop van sociale huurwoningen lost het probleem van te kleine en onvoldoende uitgeruste woningen niet op.
- Er is meer aandacht voor de particuliere woningvoorraad nodig.

De schrijvers pleiten voor meer aandacht voor het versterken van de bestaande potenties. Er is ook een gedifferentieerde aanpak nodig, middels een mix van ingrepen, die de nadelige effecten van herstructurering verzacht als :

- Het afstotingseffect van nieuwbouw op de bestaande bouwstructuur.
- Sociale ontregeling door het verbreken van bestaande sociale netwerken en buurtgebondenheid oudere bewoners
- Toename van ruimtelijke segregatie door het onbereikbaar worden van de nieuwbouw.
- Sociale en economische kosten van verplaatsing en herhuisvesting van huishoudens en werkgelegenheid.

Deze meer genuanceerde aanpak heeft een aantal belangrijke voordelen:

- versterking van het maatschappelijk draagvlak voor herstructurering;
- vergroting van de doelmatigheid van publieke middelen;
- eerlijker, sociaal rechtvaardiger beleid
- duurzaam woningbeheer;
- voorkomen van grote massa's sloopafval.

In zijn paper 'Het belang van welvaartsbestendig wonen' pleit Andre Buys van RIGO Research en Advies in Amsterdam eveneens voor het beter benutten en verbeteren van de kwaliteit van de bestaande voorraad. Aanpassen van de bestaande woningen door de zittende bewoners is in de opvatting van Andre Buys een alternatieve vorm van wooncarrière die sterk onderbelicht is gebleven. En dat is nodig omdat steeds meer mensen het zich financieel kunnen veroorloven wooncarrière te maken, zijn de mogelijkheden daartoe nog steeds beperkt. Een andere reden is dat individuele welvaartsstijging ook ten goede moet komen aan investeringen in de kwaliteit van bestaande woningen en woonwijken en niet alleen daarbuiten.

In hun artikel 'De suburbane droom gerelativeerd: kansen voor de stad in tijden van welvaart' pleiten Caroline van der Meer en Alexander Messelaar van de Dienst Stedelijke Ontwikkeling in Den Haag om de nabijheid van wijken rond het centrum juist te benutten, het stedelijke karakter ervan uit te buiten, in plaats van de VINEX-succesformule (eengezinswoningen, groen) in dit

stedelijke gebied in te planten. In deze gebieden moet juist meer uitgegaan worden van uitbreiding van de kwaliteit van de stedelijkheid centrum naar het omliggend gebied. Daarbij inspelen op culturele oriëntatie, produktdifferentiatie en verdichting en intensivering. Dat is beter voor het functioneren van de stad en sluit aan bij de overgang naar een diensten en informatie-economie en meer op 'vrije tijd gerichte op bewuste leefstijlkeuze'. Er moet meer ingespeeld worden op een rijk sociaal en cultureel leven in deze wijken in relatie tot de nabijheid van het centrum.

THEMA 3 : WONEN EN ZORG

De Nota Wonen besteedt ruime aandacht aan de relatie wonen en zorg. De vraag naar gecombineerde woonzorgvoorzieningen zal de komende tijd fors toenemen door:

- doorgaande vergrijzing en dubbele vergrijzing (75-plus);
- toenemende extramuralisering door het streven om mensen zo lang mogelijk en zo snel mogelijk zelfstandig thuis te laten wonen, zowel ouderen, gehandicapten en ex-psiatrie patiënten;
- toenemende aandacht voor de huisvesting van dak- en thuislozen (waaronder ex-verslaafden, en ex-gedetineerden).

Ook hierbij geldt het uitgangspunt de vraag centraal, waardoor vormen van maatwerk ontwikkeld moeten worden. Uit onderzoek blijkt dat woonwensen van zorgbehoevenden veranderen en dat in toenemende mate ouderen die eigenaar zijn van een woning willen verhuizen naar meer aangepast soort woning, maar deze woning niet willen huren maar ook willen kopen. Men wil eigenaar-bewoner blijven. Op de keuzevrijheid te vergroten wordt het idee van woonzorgvouchers geïntroduceerd. Verder besteedt de nota aandacht aan het vergroten van het aanbod, de vorming van een loket, woonzorgstimuleringsregelingen, projecten begeleid wonen, meer aandacht voor wensen en eisen van allochtone ouderen, betere informatievoorziening, en het doorwerken van de regionale zorgvisies in programma's voor stedelijke vernieuwing. Niet onbelangrijk is dat Wonen en Zorg als zesde prestatieveld voor corporaties aan het BBSH zal worden toegevoegd. In het Innovatieprogramma Wonen en Zorg zijn tal van interessante projecten ondergebracht gericht op doorbreking van de verkokering.

Reacties van RMO en VROMRaad

Zowel de Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling als de VROMRaad hebben kanttekeningen gezet bij de concept-Nota Wonen. De RMO is van mening dat er nog

te veel uitgegaan van een strikte scheiding tussen de terreinen wonen en zorg. Alleen daar vindt afstemming plaats waar er raakvlakken optreden. Maar de maatschappelijke realiteit is daarin veel verder. Er moet een meer graduele benadering komen en vooral ook aandacht voor aanpasbaar en levensloopbestendig bouwen.

In de nota komt onvoldoende naar voren dat het niet alleen gaat om aanpasbaar bouwen van woning en woonomgeving, maar vooral ook acceptatie van de omgeving. Sociale voorwaarden die hun integratie in de woonomgeving vergemakkelijken, al dan niet aangevuld met woonbegeleiding en dienstverlening. Men kan dit een goede sociale woonomgeving noemen.

Ten aanzien van ouderen maakt de raad onderscheid tussen reactief verhuizen en anticiperend verhuizen. Ouderen verhuizen vaak pas op het moment dat zij geconfronteerd worden met een behoefte aan zorg- of dienstverlening die in de bestaande woning niet geboden kan worden.

Anticiperend verhuizen wil zeggen verhuizen voordat de noodzaak van zorg zich aandoeft. Er zouden meer gekeken moeten worden naar de mogelijkheden van anticiperend verhuizen.

Woonzorgstimuleringsmaatregelen als financieringsbron gebruiken voor het ontwikkelen van woonzorgzones.

De VROMRaad vindt dat de nota op dit terrein te veel blijft hangen in projecten en experimenten. Meer structurele aanpakken en oplossingen zijn nodig. Er zijn aanknopingspunten te vinden in de vernieuwing en ontwikkeling naar vraagsturing in de AWBZ. In de nota wordt nauwelijks ingegaan op de ingrijpende veranderingen in het zorgstelsel en de gevolgen ervan voor de huisvesting. De Raad hoopt dat met de aanpassingen in het zorgbeleid en de AWBZ en een minder stringente afgrenzing van het takenpakket van de woningcorporatie de mogelijkheden voor nieuwe initiatieven toeneemt. Dat daarover talloze ideeën leven en in ontwikkeling zijn blijkt uit verschillende bijdragen/papers op de NIROV discussiedagen.

Reacties vanuit de praktijk

In haar paper 'Woondiensten: luxe en noodzaak' beschrijft Anne van Grinsven van RIGO Research en ADVIES BV mogelijkheden voor de ontwikkeling van de overgang van woningen naar woondiensten.

Woondiensten worden door Aedes omschreven als 'alle diensten die een corporatie kan aanbieden naast het puur verhuren van de woning en die op de een of andere manier aan het wonen gelieerd zijn'. Aan het begrip woondienst zijn twee oriëntaties

te onderscheiden: bemoeizorg en meer woongemak.

Waarom die vraag naar woondiensten. Daarvoor zijn een aantal ontwikkelingen te schetsen: De oriëntatie op de vraag binnen de volkshuisvesting wint aan aandacht. Aan de vraagzijde van de woningmarkt doen zich belangrijke veranderingen voor die corporaties nopen hun maatschappelijke positionering breder te bezien. Vanuit de markt is een duidelijke vraag naar meer luxe en gemak. Vanuit de moderne bemoeizorg zien we een verbreding ontstaan van de definitie van de doelgroep (gehandicapten, dak- en thuislozen). Gezien de afname van de traditionele doelgroep en de vraag naar huurwoningen, krimpt de traditionele vraag van corporaties: het bieden van huisvesting aan minder draagkrachtigen. In deze ontspannen woningmarkt moeten corporaties zich gaan onderscheiden. Waar woningen al steeds meer aan de veranderende kwaliteitseisen voldoen, worden woonomgeving en aanvullende diensten belangrijker als onderscheidend element. De nota Wonen geeft daarvoor ruimte in de vorm van een zesde prestatieveld van het BBSH. Er zijn echter twee oriëntaties en twee richtingen waarin dit zich kan ontwikkelen:

- Bemoeizorg (maatschappelijke vraag).
- Gemakdiensten (koopkrachtige vraag).

Bemoeizorg

De doelgroep wordt kleiner, maar hardnekiger (meervoudige problematiek). Deze groep is niet geholpen met meer keuzemogelijkheden, maar met faciliteiten die helpen een aantal basisvoorwaarden voor een beter leven overeind te houden. (modern paternalisme, bemoeizorg). Naast deze groep 'kansarmen' bestaat er een groep mensen die gezien een lichamelijke handicap, verminderde mobiliteit extra voorzieningen of hulp nodig hebben om zelfstandig te kunnen wonen. Bij bemoeizorg gaat het om het faciliteren van semi-zelfstandige of zelfstandig wonen van verschillende doelgroepen, door het aanbieden van verschillende (fysieke) voorzieningen en diensten.

Faciliteiten die het zelfstandig wonen mogelijk maakt zijn:

- creëren van (semi-)zelfstandige woningen of groepen van woningen waar specifieke voorzieningen zijn aangebracht.
- Faciliteiten die nodig zijn om de zorg- en diensten te verlenen.
- Ook niet-fysieke bijdragen door de corporatie in de vorm van een centraal punt waar een overzicht is aan mogelijke diensten en waar diensten gecoördineerd geleverd kunnen worden. Samen met zorginstellingen

kunnen op basis daarvan zorgarrangementen worden samengesteld.

- Begeleid wonen. Corporatie verzorgt de fysieke infrastructuur, de begeleiding wordt door andere organisaties verzorgd.
- Vraag achter de vraag signaleren, in contact brengen met hulpverleners of zelf hulp bieden, leefbaar houden woning en woonomgeving. Sociale betrokkenheid.

De meerwaarde voor de consument zit in de uitbreiding van faciliteiten om (weer) zelfstandig te (blijven) wonen en daarover de eigen de regie over kunnen houden. De maatschappelijke meerwaarde betreft de afstemming op het gebied van wonen en begeleiding en/of het realiseren van een aantal basisvoorwaarden voor 'betere' samenleving op portiek, straat of buurtniveau.

Rol corporaties

- Corporaties kunnen verschillende taken oppakken met betrekking tot bemoeizorg
- fysieke faciliteiten leveren;
 - signaleren van problemen;
 - communiceren daarover met hulpverleners;
 - aanvullende diensten leveren op het gebied van zorg en/of begeleiding.

Waarom zou een corporatie zich hier mee bezig moeten houden.

- Een corporatie merkt dat veel problemen uiten zich in het wonen
- Een corporatie kan de verbindende schakel zijn tussen instanties door een netwerk van instanties te coördineren en te faciliteren. Een corporatie kan meezoeken naar nieuwe infrastructuren in wonen-zorg

Meer woongemak

In een ontspannende woningmarkt neemt de vraag naar 'zorgeloos wonen' toe.

Zorgeloos wonen kan bevorderd worden met woondiensten. Er zijn grofweg drie verschillende soorten diensten:

- Noodzakelijke woning of objectgebonden diensten: diensten op het gebied van telecommunicatie en energie, die een specifieke infrastructuur in de woning vraagt.
- Niet direct woning of objectgebonden diensten: bijvoorbeeld onderhoud, klussen;
- Subjectgerichte diensten: diensten gericht op de consument bijvoorbeeld boodschapsenservice, kinderopvang, etc..

De meerwaarde

- Voor de consument: vergroten van de regie via een centraal punt.
- Voor de corporatie: Bij diensten die direct met de woning te maken hebben, de objectgebonden diensten, is de toegevoegde waarde duidelijk. Bij de 'noodzakelijke'

objectgebonden diensten ligt een grote opgave, direct gerelateerd aan de woning. De stelling is verdedigbaar dat corporatie mag maatschappelijke verworvenheden van de technologische vooruitgang niet aan de doelgroep voorbij laten gaan daarnaast zijn er schaalvoordelen. De corporatie organiseert het collectief en draagt de schaalvoordelen over aan de consument. Voor subjectgebonden diensten ligt het overzichtelijker en toegankelijker maken van aanbod van derden, meer voor de hand. Maar te overwegen is ook corporaties de een loketfunctie vorm te laten geven. Voor subjectgebonden diensten is het verbindend element het wonen en de corporatie beschikt over een netwerk aan consumenten met de daarbij horende informatie.

De rol van corporaties

De maatschappelijke positie en verantwoordelijkheid van de corporatie vraagt actie in het verhogen van de woonkwaliteit voor de groep die niet vanzelfsprekend profiteert van de groeiende welvaart.

De Nota Wonen kiest voor bemoeizorg (zesde prestatieveld BBSH) en staat een rol als makelaar toe. Op het gebied van gemakzucht zou een corporatie een verbreding moeten kunnen oppakken, maar rijksbeleid maakt het er niet gemakkelijk op. Corporaties willen meer vrijheid om het productaanbod te verbreden, dan in de Nota wordt geboden.

Het concept 'wonen in zones' biedt nieuwe mogelijkheden om wonen en zorg andere te organiseren. Dat biedt de klant een aantal duidelijke voordelen. Welke dat zijn wordt duidelijk in de bijdrage van Bart Lammers, Melanie Maatman en Paul van Soomeren, van Bureau Ruyterveer en Van Dijk, Van Soomeren en partners in 'Wonen in zones'. Minder validen komen al gauw terecht in goedkope huurwoningen in monotone herstructureringswijken. Tevens blijkt herstructurering nauwelijks zorg in haar probleemstelling en aanpak mee te nemen. Op basis van 30 stedelijke vernieuwingsprogramma's analyseert het Verwey Jonker Instituut de wijze waarop concentratieproblemen in herstructureringswijken worden opgepakt. En dat doen gemeenten vrijwel allen op dezelfde wijze: door te bouwen. Maar in de voorwaarde voor nieuwbouw ligt de nadruk op variatie van woonmilieu en op economische activiteit, maar niet op variatie en verbetering van 'diensten' en 'zorg'.

Het uitgangspunt voor zorg en wonen zou moeten zijn: ook minder validen moeten hun woonmilieu kunnen kiezen. Een essentiële voorwaarde daarvoor is veiligheid en veel zorg- en gemaksdiensten vlakbij.

Zolang de minder validen dicht bij elkaar wonen is een dicht voorzieningennetwerk goed te organiseren. Bij spreiding minder. Maar wanneer de dienstverlening ophoudt om categoriaal te werken kan zij haar draagvlak enorm vergroten. De volgende stap kan zijn het slechten van financieringsbarrières. Dan kan het afstandsprobleem worden overbrugd door het instellen van zones. Welke stappen kunnen genomen worden om dit concept verder te ontwikkelen: Stap 1:

Van zorg naar woon- en welzijnsdiensten. Aanbieden van zorg en welzijn, niet voor de doelgroep maar voor de hele wijk. Het onderscheid tussen allerlei vormen van zorg moet daarbij vervallen. Het voordeel daarvan is dat een verschuiving op gaat treden van zorg naar welzijn, naar 'gewoon burger zijn'.

Stap 2: Van woondiensten naar woondiensten-zone. Minder-validen-woningen strategisch situeren ten opzichte van diensten door het inrichten van woondiensten-zones.

De bijdrage van Iris Westertep en Claartje van de Wusten van de Stedelijke Woningdienst Amsterdam, "Gekte op de woningmarkt" biedt een aardige doorkijk van de mogelijkheden en witte vlekken in de opvang en begeleiding (wonen) van de dak- en thuislozenpopulatie. De moderne daklozenpopulatie is tegenwoordig zeer divers van samenstelling. Het bestaat uit illegalen, verslaafden, mensen met een psychiatrisch verleden, jongeren, vrouwen. Het gaat bij hen vaak om een opeenstapeling van problemen. Er zijn in Amsterdam talloze voorzieningen. Van psychiatrische instellingen tot aanleunwoningen, voorzieningen in het kader van de RIBW (Regionaal Instituut voor Begeleid Wonen: met groepen van 20-25 mensen, en 24-uursbegeleiding), Begeleid Zelfstandig Wonen (via een convenant tussen gemeente en corporaties geregeld zodanig dat 50 woningen per jaar voor deze doelgroep zijn gereserveerd/aangeboden). Daarvoor geldt een voorrangindicatie. Toch is dit voldoende. Er is een gemis aan woon-zorg vormen voor kleinschalig groepswonen (4 - 6 mensen) met gemeenschappelijke ruimte en met beperkte begeleiding.

Daklozenzorg

Meer daklozen zouden uit de maatschappelijk opvang kunnen doorstromen naar meer zelfstandige woonvormen. Maatschappelijk opvang is deels bezet door daklozen met psychiatrische problemen. Daarvoor zijn woonvormen met GGZ-begeleiding nodig.

Aandacht voor het zelfstandig wonen van groepen die dat alleen kunnen wanneer er voldoende hulp en steun uit de omgeving wordt geboden leidt tot nieuwe ordenende principes die kort omschreven kunnen worden als 'van instellingsgericht naar individueel en wijk/gebiedsggericht aanbod van wonen-zorg-welzijn. In de paper worden een drietal voorbeelden beschreven: a. Nieuwbouwwijk IJburg, b. project Support c. Plan van aanpak Wijkgerichte Zorg en Welzijn.

- In de nieuwbouwwijk IJburg wordt als experiment (vanuit het ontwerp) verspreid in het gebied een aantal steunpunten opzetten van waaruit organisaties voorzieningen leveren of zorgen dat ze worden geleverd. Binnen een straal van 200 meter worden aangepaste woningen gebouwd en in de woonzorgzones wordt 24-uurs zorg gegarandeerd. Daarnaast worden aanpasbaar gebouwde woningen verspreid over de hele wijk neergezet. Voorwaarden voor een goede woonomgeving worden daarin meegenomen. Het is de bedoeling dat algemene voorzieningen ook toegankelijk zijn voor specifieke groepen en specifieke voorzieningen voor algemene groepen.
- Het project Support gaat uit van de ketenbenadering op beleidsniveau en op dienstniveau. Dat is een belangrijke doorbraak: coördinatie van zorg op cliëntniveau en het actief blijven aanbieden van hulp (continuïteit is heel belangrijk) door het opzoeken en volgen van die persoon. 'Outreaching' werken rond voorzieningen op 5 domeinen: onderdak, dagbesteding, inkomen, zorg en veilig gebruik. Elke cliënt krijgt een mentor. Een mentor is de link tussen verschillende instellingen. Dit kan via een convenant worden geregeld.
- Wijkgerichte Zorg en Welzijn als plan van aanpak voorziet in het creëren van een voorpost in de wijk, een 'Bureau Welzijn en Zorg' dat een vangnet van alles wat buiten de reguliere circuits valt en werken door 'ketenmanagement met actieve outreach' problemen van mensen op te lossen. Het bureau dient verder als vraagbaak en meldpunt voor mensen en instanties en zorgt voor ondersteuning en coördinatie van een goed functionerend samenwerkingsverband voor Zorg en Welzijn in het stadsdeel.

Uit de ervaringen met bovengenoemde experimenten en ontwikkelingen zijn een aantal conclusies te trekken.

- Een stimulerende en voorwaarde scheppende rol van de centrale stad is nodig en een intensieve samenwerking tussen volkshuisvesting, zorg en welzijn.

- Ten aanzien van keuzevrijheid is de vrijheid van locatie keuze beperkt.
- Er is nog meer variatie in woonvormen en combinaties zorg en begeleiding nodig en mogelijk.
- Woonmaatschappelijke werk moet weer ingevoerd worden

- Exploiteren van nieuwe woonvormen voor dak- en thuislozen.
(In de volgende editie zullen de resterende thema's aan bod komen: Zeggenschap en keuzevrijheid (positie van de burger), Actieve overheid, Wonen in het landelijk gebied.)

'Discussiedagen Bouwen en Wonen in Welvaart' is te bestellen bij het NIROV Postbus 30833, 2500 GV Den Haag, tel.nr.:070-302 8484

Harriët Freezerring voor 'onze' Elga Zuidema

De Harriët Freezerring, de jaarlijkse emancipatieprijs van het feministisch maandblad Opzij, is voor 2000 toegekend aan Elga Zuidema uit Stiens, oprichtster van het Landelijk Overleg Vrouwen en Arbeidsongeschiktheid (LOV), dat zich sedert 1984 inzet voor de belangen van vrouwen in de WAO. Opbouwwerkster Elga Zuidema raakte op haar 34-ste, na een lelijke val, zelf in de WAO. Omdat zij, hoewel nog lang niet genezen, na een jaar uit de WAO werd gezet, ging zij zich uit woede daarover inzetten voor andere arbeidsongeschikte vrouwen. In 1984 richtte zij het Landelijk Overleg Vrouwen en Arbeidsongeschiktheid op dat de WAO-vrouw 'zichtbaar heeft gemaakt', zoals zij het zelf noemt. 'Lange tijd had men het in Nederland alleen maar over bijstandsvrouwen en hun problemen, terwijl bijna viermaal zoveel vrouwen in de WAO zitten als in de bijstand: namelijk 380.000. Omdat wij er op aangedrongen hebben te registreren hoeveel mannen en hoeveel vrouwen arbeidsongeschikt worden verklaard, zijn die cijfers nu bekend, waarmee de WAO-vrouw ook zichtbaar geworden is voor de politiek,' aldus Elga Zuidema.

Op het ogenblik staat de WAO-vrouw in het brandpunt van de belangstelling omdat vrouwen ruim tweemaal zo vaak als mannen arbeidsongeschikt raken, bij jonge vrouwen is dit aantal zelfs vier tot vijf maal zo hoog. Staatssecretaris Hoogervorst van Sociale Zaken heeft een speciale commissie, de commissie-Donner, ingesteld om deze zaak te bestuderen. "Een valkuil voor werkende vrouwen is dat ze sneller dan mannen over hun grenzen gaan. Dat heeft alles te maken met hun socialisatie. Het bekende verhaal: ze voelen zich vaak de mindere van mannen, waardoor ze de neiging hebben zich dubbel te bewijzen. Een tweede valkuil: ze hebben naast hun betaalde werk meer prioriteiten

dan mannen: gezin, vriendschappen, zorg voor anderen en vrijetijdsactiviteiten. Op al die gebieden willen ze het goed doen en dan bestaat de kans dat ze stuklopen", aldus Elga Zuidema in een interview in Opzij.

De huidige publiciteitsgolf over het toenemend aantal vrouwen in de WAO ervaart zij als 'ondermijnd': "Columnisten als Pim Fortuyn zeggen rustig dat al die jonge afgekeurde vrouwen aanstelsters zijn, die snel uit de WAO moeten worden gegooid. Dat slaat terug op de mensen die recht hebben op die uitkering. Hun eigenwaarde wordt hierdoor nog meer aangetast. Je zit niet voor je plezier in de WAO, want het betekent: afhankelijkheid en een teruglopend inkomen. Op ziekte staat een straf, een geldboete."

Het LOV

De afgelopen jaren heeft het LOV, dat inmiddels negen regionale afdelingen heeft, zich op allerlei manieren ingezet voor de belangenbehartiging van WAO-sters. Zo werk onder andere bereikt dat de herkeuring van mensen van 45 jaar en ouder werd versoepeld. Op het ogenblik is men bezig subsidie te verwerven voor een onderzoek naar de situatie van vrouwen tijdens de eerste drie maanden van hun ziekte. Immers: hoe langer je ziek bent, hoe hoger de drempel wordt om weer aan het werk te gaan. Het is dus cruciaal dat zieke mensen, in dit geval vrouwen, vanaf het begin goed worden begeleid. Helaas werken vrouwen nogal eens in sectoren zoals de gezondheidszorg, waar de Arbo-begeleiding minimaal is, omdat de werkgever daar maar weinig geld in steekt.

Elga Zuidema was van 1984 tot 1995 emancipatiewerkster bij het door haar opgerichte LOV. Vanwege een subsidiestop werkt ze vanaf 1995 bij Sjakuus, een organisatie voor

sociale en economische rechtvaardigheid in Utrecht,

maar ze is nog steeds het – onbetaalde – aanspreekpunt voor het LOV en doet het secretariaat ervan.

Commissie-Donner

De Harriët Freezerring is door de Opzij-redactie ingesteld ter nagedachtenis aan de schrijfster Harriët Freezer, die tot haar dood medewerkster was van het blad. De prijs gaat jaarlijks naar een vrouw of een organisatie die zich inzet voor andere vrouwen. Bij een dergelijke gelegenheid is het gebruikelijk dat de hoofdredactrice van Opzij een woordje spreekt. Cisca Dresselhuys roemde Elga's verdiensten en vond dat ze eigenlijk had moeten worden benoemd in de commissie-Donner: "Onze winnares van deze middag, Elga Zuidema, zit niet in de commissie-Donner. Niet slim van staatssecretaris Hoogervorst. Ik heb hem nog zo gewaarschuwd: vul die commissie nou niet weer met allemaal mannelijke bobo's. Maar ja, eigenwijs he?"

Want als er iemand is die veel, zo niet alles weet van en over vrouwen in de WAO, is het Elga Zuidema wel. Haar kennis komt niet uit boekjes, maar uit eigen ervaring. "Misschien is het nog niet te laat voor staatssecretaris Hoogervorst?"

Vanaf deze plek feliciteert de redactie van MO/Samenlevingsopbouw Elga Zuidema hartelijk met het ontvangen van dit prestigieuze eerbetoen: een unieke ring en een bedrag van 2.500 gulden! En zoals Wil van de Leur al memoreerde in zijn felicitatiebrief aan Elga: Je hebt het verdiend!

Globaal

Door Fred Stafleu

Tijdens het jongste symposium van IUCISD/European Branch te Riga, Letland, was Community Development een van de hoofdthema's. IUCISD staat voor Inter-University Consortium for International Social Development, heeft z'n bakermat in de USA maar manifesteert zich sinds enkele jaren steeds meer regionaal, althans Europees. Vanuit ons land is de Dr. Gradus Hendriks Stichting institutioneel lid. Ideeën over samenlevingsopbouw werden vooral gedebiteerd door prof. Mark E. Rodgers (New Jersey, USA), die zich sinds 1995 onder meer in Letland bezighoudt met onderwijs aan en training van opbouwwerkers en met consultverlening aan overheid en particuliere organisaties. Werkende weg spitste hij zijn activiteiten toe op Community Development (CD), door hem gelijkgesteld met Macro Practice. (*)

CD nader geformuleerd

Eenvoudig gezegd is CD een methode om steun te verlenen aan kwetsbare samenlevingen en mensen die daar deel van uitmaken te helpen overleven en hun welstand te verbeteren. Soms is sociale actie noodzakelijk, namelijk waar het sociale systeem zich hardnekkig tegen de gewenste ontwikkeling verzet. CD-interventie kan van pas komen waar het betrokkenen aan de nodige vaardigheid en instrumenten ontbreekt. ("By the way I have learned to not refer in Latvia to organizing efforts as 'collective action'. The term collective has much too much of a Soviet flavor to it" [!])

Maar - niet alle machthebbers zijn slecht. In veel gevallen missen ook zij de capaciteiten en de middelen om aan de behoeften van de gemeenschap tegemoet te komen. Dan is het maar beter dat de gemeenschap op eigen kracht vertrouwt, zelf middelen zoekt, eigen programma's ontwikkelt en, vooral, zich organiseert. Ervan uitgaand dat in een land als Letland het vak 'opbouwwerk' als zodanig (nog) niet bestaat, is CD in dit geval op te vatten als een methode waarbij 'macro'-welzijnswerkers technieken toepassen, bronnen aanboren en netwerken bevorderen die een buurt, een gemeenschap, een regio of een land in staat stellen in sociaal,

economisch, politiek en cultureel opzicht vooruitgang te boeken.

CD brengt een proces op gang waarbij mensen samen proberen de krachten te onderkennen die afhankelijkheid en achterstand hebben veroorzaakt. Ze biedt hen de mogelijkheid hun eigen potenties te mobiliseren en te organiseren en actieplannen te formuleren gebaseerd op informatie, kennis, vaardigheden en hulpmiddelen. CD kan ertoe bijdragen cultureel bepaalde gevoelens van machteloosheid en afhankelijkheid kwijt te raken. Aldus speelt CD een rol bij het versterken van het welzijnsbevinden van de samenleving.

Een test

Aan een groep studenten werd gevraagd in hoeverre zij betrokken waren bij activiteiten in hun woonomgeving (of breder). In eerste aanleg wist niemand iets te bedenken. Vervolgens werd herinnerd aan de Letse Onafhankelijkheidsbeweging, begin 1990, en toen kwam er schoorvoetend het een en ander los over plotselinge veranderingen in de samenleving. Concreet: het wegvallen van de elektriciteit, demonstraties, ook geweld, de barricades en het samenkomen en samscholen van burgers uit het hele land in de hoofdstad Riga. Ineens realiseerden de studenten zich hun rol in een wezenlijk CD-veranderingsproces. Gepaard met risico's voor henzelf en hun omgeving, want iedere Let heeft te maken gehad met jarenlange Sovjet onderdrukking; iedere poging om in het Sovjettijdperk iets te doen aan het veranderen van de samenleving werd rigoreus afgestraft.

Het CD proces

In een CD proces is 'structuur', het mechanisme tussen intenties en uitvoering. Structuur impliceert organisatie en organisatie vereist leiderschap. Goed leiderschap is wellicht de meest cruciale factor voor de ontwikkeling van een effectieve organisatie. Goed leiderschap mobiliseert mensen met voldoende kennis en kunde om de juiste issues te identificeren, die oog hebben voor langetermijnplanning gecombineerd met korte-termijn strategieën, een antenne hebben voor lokale behoeften en open staan

voor permanente evaluatie, correctie en vernieuwing. Kunnen omgaan met meningsverschillen en - vooral - kunnen coördineren.

Leiderschapstijl is een ander CD-element: maximale participatie is noodzakelijk.

Participatie bij politieke beïnvloeding, planning, lobbyen, debat, etc.

In het CD-proces zijn vier fasen te onderscheiden: (1) het scheppen van een machtsbasis, door organisatie en bundeling van krachten; (2) het definiëren van kernproblemen en doeleinden door de betrokkenen te horen, (3) evaluatie op de juiste momenten: doeleinden, structuur e.d. moeten tijdig worden bijgesteld; (4) het doen bekliven, het verankeren van de behaalde resultaten.

Actiemodel

Het actiemodel van CD is gebaseerd op het social work principe van zelfbestemming. Het model gaat uit van het recht van iedere samenleving op het behoud van eigen cultuur, taal, religie etc. en om zich op eigen condities te voegen in een groter verband. Actiegerichte CD kent bepaalde waarden, waaronder gelijkwaardigheid, samenwerking, gemeenschapsbesef, vooruitgangsvertrouwen en een empowerment approach.

Succesfactoren

Het CD-proces kent een aantal succesvariabelen, waaronder in elk geval de volgende zes.

De eerste is invloed. Kort gezegd: het sorteren van effect zonder gebruik van machtsmiddelen. Het gebeurt via groepsvorming, stemgedrag, overleg met de lokale overheid, samenwerking met andere groepen, deelname aan adviescommissies, participatie in politieke besluitvorming, etc.

De tweede variabele is macht: meebeslissen, zeggenschap in de organisatie, het recht om vertegenwoordigers aan te wijzen e.d.

Ten derde: voldoening. Het realiseren van verlangens en behoeften. Als resultaten uitblijven vermindert de motivatie.

De vierde factor: ondersteuning. Dit heeft te maken met belangenbehartiging, uitmondend in concrete voorzieningen op het gebied van transport, jeugdzorg, onderwijs, enz. enz.

Als vijfde variabele is te noemen: representatie: de bevoegdheid om namens een bepaalde groep op te treden. Een kernvraag in een CD-proces is wie feitelijk participeert. Representanten behoren uitdrukkelijk namens de achterban te spreken en te handelen, met gevoel voor wat die achterban bezielt en zich terdege realiserend wat betrokkenen van het CD-proces verwachten.

De zesde factor tenslotte: presentie. Aanwezigheid houdt meer in dan louter het bijwonen van een enkele vergadering of lidmaatschap van een commissie. Het gaat om actieve betrokkenheid; niet een enkele keer belangstelling tonen maar veelvuldig meedoen. Geen werkelijke participatie en empowerment zonder actieve presentie. (**)

Communicatie

Het behoeft geen betoog dat communicatie van grote betekenis is in het gehele CD-proces. Een heldere beschrijving en overdracht van bevindingen in iedere fase van het proces is onontbeerlijk. Dat betreft doeleinden, richtlijnen, uitgangspunten, prioriteiten en nog veel meer. Ook het 'tellen' en registreren van participatie van individuen en groe-

pen is wenselijk, wil men kwalitatief kunnen oordelen over de mate van betrokkenheid van de samenleving. Het hoe en waarom van het bij de planning betrekken van de burgers moet helder worden beschreven en vroegtijdig overgebracht; betrokkenen zelf moeten ermee instemmen. Ook zal onderscheid gemaakt moeten worden tussen de stedelijke en niet-stedelijke context. In rurale gebieden is meer sprake van isolement, minder communicatiemogelijkheden en meer transportproblemen.

Nominal Group Technique

Toegesplitst op Letland: via een interview (of: community needs assesment), aangeduid als nominal group technique (NGT), is aan een aantal studenten, overheidspersonen, beroepskrachten en anderen gevraagd prioriteiten aan te geven binnen de meest significante, de leefbaarheid beïnvloedende factoren. Het resultaat was als volgt: (prioriteit 1 = hoogst)

Conclusie (aannemende dat de steekproef representatief is): de bevolking van Letland is zich bewust van de meest prangende

sociale en economische knelpunten en heeft visie op de aanpak van deze problemen. Wat onder meer nodig is: competente, professionele community development practitioners op alle niveaus. Geen groei zonder gemeenschapsbesef. In tal van landen ontbreekt zo'n sense of community; Letland is geen uitzondering. Waar dat besef niet ontwikkeld wordt, gaat eigen belang prevaleren; er ontstaat vervreemding; het recht van de sterkste doet zich gelden en mensen in de marge raken steeds verder van huis. Community development is a macro social work field that instead stresses empowerment and collaborative effort.

CD is in situaties als in Letland misschien wel het hoogst noodzakelijk. Maar nog - helaas - het minst erkend.

(*) Mark E. Rodgers, Community Development Practice in Latvia: Implications for Empowerment

(**) De zes variabelen zijn getoetst met behulp van een Effective Citizen Participation Scale

Probleem

- lage lonen / armoede
- werkloosheid
- alcoholisme/drugsgebruik
- sociale onzekerheid (ontbreken van wetgeving)
- woningnood
- warmtevoorziening
- apathie van burgers

Prioriteit

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7

Vervolgens is dezelfde groep gevraagd naar de oplossing van deze problemen, met als uitkomst:

Methode

- verbetering van de wetgeving
- nieuwe beloningsstructuren
- sociale zekerheid
- nieuwe werkgelegenheid
- maatregelen tegen alcoholmisbruik
- meer informatie
- voorzieningen voor gezinnen

Prioriteit

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7

Letland [Latvia] is een van de drie Baltische staten, die bij het uiteenvallen van de Sovjet-Unie in 1991 hun onafhankelijkheid herkregen hebben. Het land telt 2,4 mln. inwoners (waarvan 56% Lets, 32% Russisch); de hoofdstad Riga heeft er ruim 800.000. Letland is een democratische, parlementaire republiek. Aansluiting bij de Europese Unie heeft hoge prioriteit; al is het alleen maar om de enorme economische achterstand, die men door de Sovjetbezetting (vanaf 1940) heeft opgelopen, in te halen. Gelet op de stand van ontwikkeling van het land, op de verhouding stad en platteland en nog andere omstandigheden, is Letland een interessant 'proefferrein' voor samenlevingsopbouw.

Er is weer een nieuwe Reïntegratiewijzer!

Er is weer een nieuwe versie van de Reïntegratiewijzer, met een actueel overzicht van wetgeving, uitvoeringsprocedures en maatregelen op het terrein van uitkeringen en reïntegratie. Negen jaar geleden werd de eerste Reïntegratiewijzer uitgegeven. De aanleiding was een gat in de informatievoorziening aan uitkeringsgerechtigden: geen enkele informatie nam de uitkeringsgerechtigden zelf als uitgangspunt. Er zijn bijvoorbeeld informatiefolders over de WAO of de wet REA, maar nergens staat uitgelegd wat de consequenties zijn van reïntegratie voor de WAO-uitkering. De Reïntegratiewijzer doet dit wel. Er zijn vele naslagwerken op dit terrein, maar het unieke van de Reïntegratiewijzer is dat deze wetgeving behandelt aan de hand van vragen die leven onder zieke werknemers en uitkeringsgerechtigden. Enkele voorbeelden:

- De bedrijfsarts zegt dat ik weer aan het werk moet, maar ik voel me te ziek. Wat kan ik doen?
- Ik wil weer aan het werk, maar de bedrijfsarts houdt dit tegen. Wat kan ik doen?
- Ik kan voor drie dagen werken. Hoe wordt dit verrekend met mijn volledige WAO-uitkering?
- Ik kan voor drie dagen werken. Hoe wordt dit verrekend met mijn WW-uitkering?
- Moet ik bij een sollicitatie vermelden dat ik een WAO-uitkering heb?
- Het GAK heeft mij een scholing aangeboden. Ben ik verplicht die scholing te doen?

De Reïntegratiewijzer is geschreven in begrijpelijke taal. Het geeft inzicht in de verschillende uitvoeringsprocedures en bevat tal van tips over hoe men de eigen positie kan versterken ten opzichte van een werkgever, Arbodienst, uitvoeringsinstelling of sociale dienst. Daarnaast bevat de wijzer

vele adressen waar mensen terecht kunnen met hun vragen en problemen.

De Reïntegratiewijzer is gemaakt door het Verwey-Jonker Instituut in opdracht van de Landelijke Vereniging van Arbeidsongeschikten. De wijzer is primair bedoeld om spreekuurhouders van WAO-belangengroepen te ondersteunen. Maar ook uitkeringsgerechtigden zelf of mensen die in hun werk te maken hebben met vragen rondom uitkeringen kunnen profijt hebben van dit naslagwerk.

Reïntegratiewijzer 2000/2001, Verwey-Jonker Instituut, Utrecht, 2000. De prijs bedraagt f 35,00 (ex porto). Bij bestelling van 10 exemplaren is het 11e exemplaar gratis. Telefoon: 030-230799. Fax: 030-2300683. Email: secr@verwey-jonker.nl.

Recht doen aan de buurt

Onlangs werd in Zwolle het nieuwste onderzoek in het kader van het LCO/SMVP-project Lokale Ondersteuningsteams, oftewel de koppels van opbouwwerkers en politieagenten, gepresenteerd. Het onderzoek is van de hand van Dr Joyce Hes en handelt over het Zwolse project, uitgevoerd door het team BITZ (Buurt Innovatie Team Zwolle) in de Indische Buurt te Zwolle.

De Indische Buurt in Zwolle is een volkse buurt met een daarbij passende cultuur. Dat heeft voor- en nadelen. De meeste bewoners wonen er graag. Zij vinden het een gezellige buurt. Er zijn hechte onderlinge relaties. En men heeft veel voor elkaar over. Over het algemeen accepteren de bewoners elkaar zoals ze zijn. Maar er is ook een keerzijde aan deze tolerantie. Persoonlijke zaken houdt men liever voor zich. Over je verleden, je strafblad, je schulden en je rela-

tieproblemen praat je liever niet. Dat gaat niemand iets aan. Er wonen ook probleemgezinnen. En de meeste bewoners hebben last van rondzwerfend vuil en afval. De Indische buurt is ook verkeersonveilig. In de buitenwereld heeft de Indische Buurt een stigma. Het steekt de bewoners dat ze niet serieus worden genomen. Zij hebben weinig vertrouwen in instanties en de overheid. Hoe herstel je dit vertrouwen? Hoe wordt er op buurtniveau recht gedaan en hoe ontstaat recht van onderop?

In de Indische Buurt is het Buurt Innovatie Team Zwolle (BITZ) actief. Dit team bestaat uit een wijkagent, een opbouwwerker en een medewerker van een woningcorporatie. Het team ondersteunt bewoners bij het bevorderen van leefbaarheid en veiligheid van hun buurt. Dr Joyce Hes (Universiteit Maastricht) onderzocht effecten van de

werkzaamheden van BITZ, dat in de geest van sociale zelfredzaamheid uitgaat van de eigen kracht van bewoners.

Het boek "Recht doen aan de buurt", door Dr Joyce Hes is een uitgave van de Stichting Maatschappij, Veiligheid en Politie. Het kost f 26,50 (ex porto). ISBN 90-72652-19-3. Bestellen bij SMVP, telefoon: 078-614 4362, fax: 078-631 3580. Email: smvp@indi.nl.

Kiosk

door Jos van Meeuwen

De nieuwe werknemer

"De werknemer (m/v)

- van wie een grote inzet en inzetbaarheid wordt verlangd,
- die ook in andere opzichten (arbeidsverhoudingen, arbeidsduur) voldoet aan hoge eisen van flexibiliteit,
- die relatief hooggekwalificeerd is en hoge eisen stelt aan de (inhoud van) arbeid,
- die werk belangrijk vindt, maar ook andere activiteiten, in het bijzonder zorgtaken thuis,
- die de arbeidsrelatie beschouwt als een ruilrelatie" (W. de Lange en C. van Lent).

Dit is het profiel van 'de nieuwe werknemer' zoals het zes jaar geleden werd geschetst in een uitgave van de werkgeversclub Stichting Maatschappij en Onderneming over vernieuwingen in het arbeidsbestel. In het laatste nummer van **Zeggenschap (oktober 2000)** brengt Wim de Ridder, directeur van SMO, het ideaalbeeld van de nieuwe werknemer up-to-date.

In het tijdperk van de nieuwe werknemer volgens hem *'steeds meer een zelfstandige met een eigen netwerk, die zelf kiest waar hij werkt'*.

In de kennismaatschappij geldt het personeel als kritische succesfactor van ondernemingen. In de woorden van de Amerikaan T.A. Stewart: *"Nu kennis het basismateriaal en het eindproduct van economische activiteit is geworden, is de intelligentie van een organisatie -slimme mensen die op een slimme manier werken - van doorslaggevend belang geworden".* Dat heeft de gevolgen voor de machtsverhoudingen binnen de onderne-

mingen, die meer en meer het karakter krijgen van informele netwerkorganisaties. De medewerkers zijn zelfstandig werkende professionals die niet meer aangestuurd kunnen worden volgens de traditionele principes van 'command-and-control-management'.

Kenniswerkers organiseren bij voorkeur hun eigen werk. Hun loyaliteit is niet vanzelfsprekend, die moet de onderneming 'verdienen'.

Arbeidscontracten zijn gebaseerd 'op het welbegrepen eigenbelang van beide partijen: het bedrijf verplicht zich tot het ontwikkelen van het uiteindelijke potentieel van de nieuwe werknemer omdat beide partijen weten dat ontwikkeling van dit potentieel het totale bedrijfspotentieel creëert'.

De nieuwe werknemer oriënteert zich middels zijn eigen informele netwerken (alumni- en beroepsverenigingen, vrienden en relaties) en met behulp van de nieuwste informatietechnologie voortdurend op zijn arbeidsmarktpositie om te checken of zijn arbeid nog wel marktconform wordt gehonoreerd.

De nieuwe werknemer is het ideologische streven van vakorganisaties naar de emancipatie van de arbeid al lang voorbij. Vakorganisaties moeten zich derhalve noodgedwongen steeds meer richten op individuele dienstverlening in plaats van collectieve belangenbehartiging.

Het volgende stadium in de evolutie van de nieuwe werknemer is volgens De Ridder het ontstaan van de 'zelfverzekerde werknemer', letterlijk: werknemers die tegen een

gepaste honorering zelf het risico wensen te dragen van ontslag en werkloosheid: *"Verwacht mag worden dat naarmate de eigen netwerken van de werknemer sterker worden en zijn mogelijkheden om via andere relaties ander werk te vinden toenemen, er meer belangstelling komt voor arbeidscontracten die op deze lijst zijn geschoeid.*

Daarenboven neemt het aantal tweeverdieners toe, waarmee risicospreiding binnen het huwelijksverband beter en vaker mogelijk is".

De door De Ridder voorgestelde risico-overdracht klinkt de werkgevers ongetwijfeld als muziek in de oren. De SMO wacht echter nog veel zendingen in eigen kring, want van de 'counterpart' van de nieuwe werknemer, de 'nieuwe werkgever', valt nog weinig te bespeuren. Weliswaar onderschrijven werkgevers dat in de kenniseconomie de medewerkers van doorslaggevend belang zijn voor het bedrijfsresultaat maar dat resulteert nog slechts zelden in een adequaat sociaal (personeels)beleid. Op dit terrein voeren conservatieve en risicomijdend gedrag nog steeds de boventoon. Zo kon het werken in deeltijd in Nederland alleen zo'n hoge vlucht nemen omdat bedrijven op grote schaal behoefte hadden aan deeltijdwerkers. Werkgevers geven daarentegen vaak niet thuis, wanneer werknemers zelf de wens te kennen geven om korter of flexibel te gaan werken zonder dat het bedrijfsbelang hiermee direct gediend is. De afstemming van werk en privé, waar veel werknemers mee worstelen, zal de meeste werkgevers

nog steeds een zorg zijn. Ook blijven veel werkgevers huiverig voor telewerken, omdat zij onvoldoende vertrouwen hebben in hun werknemers.

"Dit is een mannenwereld. Veertig-urige werkweken zijn de norm. Een paar jaar geleden was minder of flexibel werken ook helemaal niet aan de orde. 'Voor jou tien anderen' was het toen", verwoordde de directeur van een Rijnmonds installatiebedrijf het gebrek aan flexibiliteit van veel werkgevers. Zelf is hij inmiddels noodgedwongen overstap gegaan vanwege de schaarste op de arbeidsmarkt. Volgens een onlangs door de Commissie Dagindeling uitgebracht rapport (*Van arbeidsethos naar combinatie-ethos*) lijdt de arbeidsproductiviteit van werknemers niet onder de combinatie van werk en zorgtaken. De meeste werkgevers zijn hiervan echter nog lang niet overtuigd.

Publieke armoede

Verder in **Zeggenschap** bijzondere aandacht voor de deplorabele staat van de zorgsector in Nederland. De wachttijden zijn levensbedreigend lang. Personeel moet uit Zuid-Afrika worden gehaald. Tegelijk lopen Nederlandse leerling-verpleegkundigen bij gebrek aan opleidingsplaatsen hier noodgedwongen stage in het buitenland.

Directeur Aart Sliedrecht van de werkgeversorganisatie NVZ (Nederlandse Vereniging van Ziekenhuizen) schrijft de wan-toestand toe aan 'het desastreuze beleid' van minister Borst. Met het extra-geld dat de zorgsector op Prinsjesdag in het vooruitzicht is gesteld,

zijn de problemen naar zijn zeggen nog niet opgelost. Terwijl Paars - lees de VVD - vasthoudt aan de in het regeerakkoord overeengekomen lastenverlichting, pleit Sliedrecht voor lastenverzwaring ten behoeve van noodzakelijke, substantiële investeringen in de gezondheidszorg. Anders dreigt het schrikbeeld van tweedeling in de zorg realiteit te worden.

Van die laatste onheilstijding is directeur Henk Schippers van Medisch Centrum Haaglanden niet onder de indruk. Volgens hem is die tweedeling al een feit. Hij heeft weinig moeite met voorrang in de zorg. Als bedrijven er extra-geld voor over hebben om hun werknemers te laten behandelen buiten de reguliere uren, komt dat naar zijn mening ook ten goede komen aan de andere patiënten, die minder lang hoeven te wachten. De vraag is natuurlijk waar het personeel gevonden moet worden dat buiten de reguliere uren patiënten behandelt, gelet op het nu al heersende, nijpende tekort aan verpleegkundigen.

"Onder het genot van een kopje koffie controleer ik even mijn patclass-cijfers. Dit is een systeem, dat elke dag aan geeft hoeveel uren zorg we kunnen bieden gegeven het aantal mensen dat werkt en hoeveel er gevraagd wordt door de patiënten. Het valt mee vandaag, ik sta maar twee uur in de min. Er is dus twee uur meer zorgvraag dan aanbod"

Het voortdurende getob om de noodzakelijke werkzaamhe-

den gedaan te krijgen met te weinig mensen loopt als een rode draad door het dagboek, dat teamleider René Smit van de unit longziekten in de vestiging Westeinde, van Schippers' Medisch Centrum Haaglanden gedurende een week heeft bijgehouden voor *Zeggenschap*. Om de patiënten goede zorg te verlenen zetten de verpleegkundigen alle zeilen bij. De aandacht voor de patiënt schiet er desondanks vaak bij in.

"De personeelstekorten zijn voornamelijk een randstedelijk probleem. Elders valt het best mee. Er vallen veel gaten vanwege het hoge ziekteverzuim in de gezondheidszorg. Dat is twee procent hoger dan gemiddeld. Ziekteverzuim heeft dus topprioriteit. Daar hebben de werkgevers en werkomstandigheden een grote invloed op. Werken in de zorg moet weer aantrekkelijk worden. En we moeten af van dat ijzeren heinige. Werkgevers moeten zich wat flexibeler opstellen. In een branche waar zoveel vrouwen werken, moet je een goede kinderopvang hebben en ook blij zijn met personeel dat parttime wil werken of geen nachtdiensten wil draaien". (minister Els Borst)

In een interview in het decembernummer van **Consumentengids**, het blad van de Consumentenbond, bagatelliseert minister Borst de problemen in de gezondheidszorg. Het probleem is volgens haar zo goed als opgelost. Ze belooft met de hand op het hart dat over een paar jaar niemand meer langer dan zes

weken hoeft te wachten op een operatie.

Overigens is de schaarste aan stageplaatsen het grootst in de provincie, dus juist buiten de randstad.

Basisvoorziening Kinderopvang

In het kader van de bestrijding van de tekorten op de arbeidsmarkt zet de regering (eindelijk) in op uitbreiding van de kinderopvang in de hoop vrouwen met kinderen te verleiden tot betaald werk. Er is een nieuwe wet voor de kinderopvang in voorbereiding, die in 2003 van kracht moet worden. Jos Hubers, senior beleidsmedewerker bij het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, licht het wetsvoorstel basisvoorziening kinderopvang toe. Kritiek op de nieuwe wet wordt geleverd door Thera van Osch en Marjon van Tijn van de Vrouwen Alliantie. Onder de titel *Kabinetsplannen lijken op een dooie mus* plaatsen zij grote vraagtekens bij de toegankelijkheid, het financieringssysteem en de beoogde marktwerking.

Tenslotte wordt in *Zeggenschap* aandacht besteed aan de stand van zaken op het gebied van de 'Europese arbeidsvoorwaardenvorming' ('Een kwestie van lange adem') en aan de ontwerp-richtlijn 'informatie en raadpleging van werknemers' (=medezeggenschap) van de Europese Commissie, waarover in de Europese Unie al vijf jaar vruchteloos wordt geruzied.

Stadsvernieuwing

"Dordrecht is een van de gemeenten in Nederland met een meer dan gemiddelde toe-

stroom van Antilliaanse Rijksgenoten. De afgelopen jaren is deze instroom fors toegenomen. Dit gezien het gebrek aan economisch perspectief op de Antillen zelf. Nieuw is dat de instroom gekenmerkt wordt door een gemiddeld lagere leeftijd en een zeer lage scholingsgraad. Dat gaat dus niet vanzelf goed in de Nederlandse samenleving. Gezien de lage huurstelling in Oud Krispijn strijken veel van deze nieuwkomers in deze wijk neer. De aanpak is er vooral op gericht om de afstand tussen de arbeidsmarkt en de nieuwkomers te verkleinen. Daartoe worden onder andere gecoördineerde individuele trajectafspraken met de nieuwkomers gemaakt. Maar daarnaast is er aandacht voor samenlevingsopbouw. Overlastgevend gedrag wordt hard aangepakt vanwege de leefbaarheidsverantwoordelijkheid die gemeente en corporaties hebben" (P. de Regt, directeur van woningbouwcorporatie Woondrecht)

In de laatste aflevering van het **Tijdschrift voor Volkshuisvesting (oktober 2000)** doen Paul van Joolingen en Barbara van Steen van Akro consult uit Den Haag verslag van de ontwikkelingen in de Dordtse wijk Oud Krispijn, waar drie woningbouwcorporaties hun woningbezit hebben ondergebracht in een wijkontwikkelingsmaatschappij. Met de gemeente en de bewoners werken zij eendrachtig aan de herstructurering van de wijk.

Peter Boelhauer bespreekt de vraag of iemand die een huis koopt zijn maatschappelijke positie kan verbeteren los

van zijn positie op de arbeidsmarkt. Clara Mulder wijst op de negatieve ervaringen die de afgelopen jaren in andere landen werden opgedaan met een snelle groei van het eigenwoningbezit.

'Bouwen tegen verpaupering is vooral mensenwerk'

In het oktobernummer van **Renovatie & Onderhoud** schrijven Pierre van Vliet, John Bieze en Herald Zwartkruis over de particuliere woningverbetering in de Rotterdamse deelgemeente Delfshaven - meer in het bijzonder op het kruispunt van de Mathenesserweg en de Mathenesserdijk - in het kader van het zgn. 'Loperproject'. De naam is ontleend aan de sleutel, die op alle sloten past, in dit geval 'een maatoplossing voor alle fysieke problemen in een wijk'. Het Loperproject 'staat ook voor het integreren van "harde" en "zachte" maatregelen, nodig om bij stadvernieuwingsprojecten in extreme probleemgebieden te komen tot doeltreffend overheidsoptreden'. Pierre Waltmans legt uit dat door de bijzondere werkomgeving in het renovatieproject niet alleen een beroep werd gedaan op het vakmanschap van de betrokken bouwvakkers maar ook op hun sociale vaardigheden. Vooral voor de leerling-timmerlieden was dit volgens hem een leerzame ervaring.

Welcome to Masterdam

Het laatste nummer van **Stedebouw & Ruimtelijke Ordening (nr. 4, 2000)** is gewijd aan het thema Event cities. Het gaat over steden, netwerken en massa-evenementen. Wat heeft Euro 2000 de speelsteden opgeleverd? Hoe Londen zijn Millennium event gebruikte om langs de oevers van de Theems stedelijke transformatieprocessen op gang te brengen. Over Rome als 'the eternal event city'. De manifestatie Breeze of AIR in het kader van Rotterdam

Culturele Hoofdstad 2001. En de economische balans voor Hannover van de wereldtentoonstelling EXPO 2000.

Het grote geld

Recreatie Toerisme, tijdschrift voor management in de leisure ('een onafhankelijk magazine voor beslissers en beleidsbepalers in management, marketing, onderzoek, inrichting, uitvoering en beheer in de vakgebieden recreatie & toerisme/natuur & milieu', 8 x per jaar uitgegeven door Arko Uitgeverij) belicht de laatste ontwikkelingen in de recreatiesector 'of het nu gaat om het aantrekkelijker maken van de binnenstad, bevordering van het dagtoerisme of nieuwe attracties'. Het laatste nummer heeft als thema: leisure. Grootschaligheid is het motto. Opdat het grote geld binnentrome.

Sociaal-historisch verantwoord wandelen in Nederland

Van een heel andere recreatieve orde is het tijdverdrijf dat wordt gestimuleerd door Op lemen voeten. **Tijdschrift voor voettochten (jrg. 22, 2000, nr. 4)**. In dit blad, dat zoveel geschiedenis in zijn wandelingen stopt, staat respect voor de natuur en de open ruimte in ons land voorop. Het laatste nummer biedt wervende beschrijvingen van wandelingen onder meer door het Limburgse Meinweggebied dat wordt bedreigd door de heropening van de IJzeren Rijn ("De nostalgische IJzeren Rijn moet een Europese goederenspoorweg worden. Stank en lawaai reizen straks van de groezelige Antwerpse kaaien naar de oevers van de ydillische Rode Beek en Boschbeek"), rond het Groningse Bellingwolde (op zoek naar overblijfselen van de oude sociale strijd tussen landarbeiders en hereboeren), door de Mortelen en de Kampina in Noord-Brabant, door Dordrecht ("Hofjes, havens en een oprisser in 'Vaderlandse

Geschiedenis'. Ontdekking van een verrassende stad"), door de Beemster ("Het mooiste gat van Nederland") en door de Amsterdamse Staatsliedenbuurt ("Koperen knopenbuurt. Vuilnisvat van Amsterdam. Wijk van speklap-peneters. Krakersbolwerk").

"Uganda: Wie vroeger één biertje kon betalen, neemt er nu drie"

Onder Idi Amin was Uganda regelmatig wereldnieuws. Na zijn schrikbewind haalde de 'parel van Afrika' (Winston Churchill) het nieuws alleen nog in verband met het schrikbewind van de ziekte aids. In **Internationale Samenwerking (november 2000)** schetst Marc Broere een portret van Uganda onder het presidentschap van Museveni als 'een gewoon Afrikaans land waar het redelijk goed gaat'. Volgens oppositieleider Wasswa Lule ligt de steeds grotere kloof tussen arm en rijk echter als een tijdbom onder de Ugandese samenleving.

Naar aanleiding van het staatsiebezoek van kroonprins Willem-Alexander besteedt Internationale Samenwerking aandacht aan Marokko één jaar na de opvolging van Hassan II door zijn zoon Mohammed VI. De nieuwe koning maakte een begin met democratische hervormingen maar vreest het latente fundamentalisme dat een voedingsbodemp vindt in de stagnerende economie. Een kwart van de beroepsbevolking is werkloos. Zes procent van de bevolking leeft onder de armoedegrens. Vooral in de landbouw, waarvan de helft van de beroepsbevolking afhankelijk is, gaat het slecht. Door gebrek aan regen zijn de oogsten al twee jaar grotendeels mislukt. De 200 miljoen gulden, die de ruim 200.000 Marokkanen in Nederland jaarlijks overmaken naar hun familie in het vaderland blijven voorlopig broodnodig. Toch heerst er optimisme over de toekomst: "Marokko kan de

komen jaren een stormachtige economische ontwikkeling doormaken".

Internationale Samenwerking bevat verder artikelen over vijftientig jaar onafhankelijkheid van Suriname, vrouwen en democratie in Afrika, Albanië onder president Rexhep Meidani en een interview met Jan Pronk naar aanleiding van de klimaatconferentie in Den Haag onder zijn voorzitterschap.

Het oktobernummer van **Geografie**, een uitgave van het Koninklijk Nederlands Aardrijkskundig Genootschap (KNAG), heeft als thema de recente ontwikkelingen in Oost-Europa. In het blad wordt ingegaan op de vraag of de hervormingen in Oost-Europa moeten worden beschouwd als een succes of als een grote ramp, de Oost-Europeanen als de nieuwe gastarbeiders van West-Europa en de treklust van de Roma.

□

Heel de buurt halverwege

Bij het Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn (NIZW) is de publicatie 'Heel de buurt halverwege' verschenen. Hierin geeft publicist Nico de Boer op basis van onderzoeken en interviews een analyse van het project Heel de buurt.

Twee jaar geleden ging het project Heel de buurt van start. Tien gemeenten en drie landelijke organisaties op het gebied van sociaal beleid sloegen de handen ineen om passend buurtgericht beleid en effectieve buurtinterventies te ontwikkelen. Het project is gericht op de ontwikkeling van een sociale infrastructuur op buurt- en wijkniveau die de participatie van burgers bevordert, de sociale cohesie versterkt en bijdraagt aan de bestrijding van achterstanden. Heel de buurt is een integraal project, waarin aandacht is voor het proces van samenlevingsopbouw, de beleidsvorming en een pro-

grammatische manier van werken op vier terreinen van lokaal sociaal beleid: leefbaarheid, leren, werken en gezondheid.

Halverwege

Met nog twee jaar te gaan maakt publicist Nico de Boer de balans op in de publicatie Heel de buurt halverwege. De auteur kijkt terug naar de start in 1998: wat waren de doelstellingen van het project? Hij zet belangrijke momenten op een rijtje, praat met een aantal betrokkenen en analyseert de stand van zaken. Hierdoor maakt hij inzichtelijk waar het project zijn oorspronkelijke koers volgt en waar niet, en wat daarvan de oorzaken. Zijn conclusie luidt, dat een groot project als Heel de buurt voortdurend onderhevig is aan nieuwe ontwikkelingen waarop moet worden ingespeeld. De kracht van het project ligt dan ook niet in

het vasthouden van de oorspronkelijke opzet, maar in het creatief inspelen op lokale en landelijke, steeds wijzigende verhoudingen.

Het project Heel de buurt is een samenwerkingsproject van het NIZW, het Landelijk Centrum Opbouwwerk (LCO) en FORUM Instituut voor multiculturele ontwikkeling, en wordt mede mogelijk gemaakt door een projectsubsidie van het ministerie van VWS.

De publicatie Heel de buurt halverwege (48 pagina's) is geschreven door Nico de Boer en kost f 19,50.

ISBN 90-5050-863-4, bestelnummer E 526101. Het boek is te verkrijgen via de boekhandel of bij het NIZW, telefoon: 030-230 6607, fax: 030-230 6491. Email: bestel@nizw.nl.

Veilig buitenspelen op de Nationale Straatspeeldag

Op woensdag 20 juni 2001 is het weer feest op straat. Dan wordt de jaarlijkse Nationale Straatspeeldag gehouden. Op de Straatspeeldag sluiten ouders in het hele land straten af voor het verkeer, zodat hun kinderen er tenminste een keer per jaar veilig buiten kunnen spelen. De Nationale Straatspeeldag is een initiatief van de Verenigde Verkeers Veiligheids Organisatie 3VO. 3VO zet zich in voor veilig, kindvriendelijk verkeer en wil de bewegingsvrijheid van kinderen in de woonomgeving vergroten.

In veel buurt is het al lang niet meer vanzelfsprekend dat kinderen zelfstandig buiten spelen of alleen naar school of bibliotheek gaan. Veel ouders vinden het verkeer zo'n bedreiging dat zij hun kinderen niet zonder toezicht naar buiten laten gaan. Zo missen kinderen belangrijke ervaringen. Op den duur kan dit leiden tot achterstanden in hun ontwikkeling. Gelukkig kan het ook anders. Straten en buurten kunnen veiliger worden door snelheidsremmers en goede oversteekvoorzieningen. En het parkeren kan zo

worden geregeld dat er meer speelmogelijkheden ontstaan. Kinderen krijgen dan weer de ruimte om lekker buiten te spelen.

Kindvriendelijk verkeer

Op de Nationale Straatspeeldag van 3VO gaan meer dan 2.000 straten een ochtend of middag dicht voor het verkeer. Voor veel kinderen is dat een unieke ervaring: voor een keer krijgen zij alle ruimte om midden op straat te spelen. Maar behalve een grandioos feest is de Straatspeeldag vooral ook een actiedag voor veilig, kindvriendelijk verkeer. Op de Straatspeeldag nodigen de deelnemende groepen een vertegenwoordiger van de gemeente uit om zich persoonlijk van de problemen op de hoogte te stellen. Uiteindelijk doel is dat de buurt zo veilig wordt dat kinderen er elke dag veilig buiten kunnen spelen. In het hele land doen naar verwachting 1.400 buurtgroepen en scholen aan de Straatspeeldag mee. Uit onderzoek blijkt dat Straatspeeldag helpt om overleg tussen bewoners en gemeente op gang te brengen. Voor gemeenten is de dag ook een stimulans om

de verkeersveiligheid in de buurt te verbeteren. Bijvoorbeeld door de aanleg van veilige oversteekplaatsen of verkeersdrempels. Ouders, scholen en buurtgroepen die vinden dat het verkeer in hun buurt kindvriendelijker moet worden en daar op een leuke manier mee aan de slag willen, kunnen meedoen aan de Nationale Straatspeeldag van 3VO. Deelnemers ontvangen een uitgebreid Straatspeeldagpakket met een duidelijke handleiding en suggesties voor straatspeltjes en andere activiteiten. Speciaal voor groepen die voor het eerst aan de Straatspeeldag deelnemen, organiseert 3VO in april informatiebijeenkomsten. Deelnemers kunnen zich aanmelden of informatie aanvragen door even te bellen naar het secretariaat van de Nationale Straatspeeldag: 020-682 6322. Fax: 020-682 0619. Informatie is ook te vinden op de website: www.straatspeeldag.nl en www.3vo.nl.

Woonbondonderzoek wijst uit: Huurders willen bovenal zeggenschap over de huur

Als het aan de huurders ligt, is de huurprijs het belangrijkste onderwerp uit de nota Wonen van staatssecretaris Remkes. Ze willen daar meer zeggenschap over. Huurders vinden dat ze ruim 100 gulden per maand te veel huur betalen. Gemiddeld ligt de huur nu op 852 gulden, tegenover een redelijk geachte huurprijs van 745 gulden. De kwaliteit van de woning en de woonomgeving komen op de tweede en derde plaats. Een grote meerderheid van de huurders heeft, in tegenstelling tot wat de nota Wonen voorstelt, geen behoefte aan een grotere, duurdere woning. Driekwart van de huurders vindt juist dat er meer goedkope huurwoningen moeten komen. Dit blijkt uit een enquête onder het Woonbondhuurderspanel.

Panel Huurderprofiel

- 750 huishoudens, waarvan 409 de enquête hebben ingevuld en teruggestuurd
- 59% is man, 41% is vrouw
- 34% is alleenstaand, 44% woont samen zonder kinderen, 20% heeft kinderen
- 55% is jonger dan 65 jaar, 45% is ouder dan 65
- 48% woont in een flat, 39% in een eengezinswoning, 5% in een ouderwoning
- 69% huurt van een woningcorporatie, 20% van een grote belegger, 9% van een kleine particuliere verhuurder
- kale huur (gemiddeld) f 837,-, servicekosten (gemiddeld) f 70,-, collectieve stookkosten (gemiddeld) f 100,-
- netto maandinkomen (gemiddeld) f 3315,-
- huurquote 25,2%
- 22% ontvangt huursubsidie.

In de regeringsnota 'Mensen, wensen, wonen', die half november in definitieve vorm verscheen, staan de woonwensen en de keuzevrijheid van burgers centraal. Een mooie aanleiding voor de Woonbond om aan zijn huurderspanel te vragen wat zij nu eigenlijk belangrijk vinden. De uitkomsten van de enquête zijn interessant. In tegenstelling tot wat vaak wordt gedacht, hebben huurders heel bescheiden wensen. Ze hoeven niet zo nodig riant te wonen. Maar liefst

88 procent van de huurders geeft aan geen behoefte te hebben aan een grotere en dus duurdere woning. Vier van de vijf huurders vinden de huurprijs en de huurverhoging de belangrijkste onderwerpen uit de nota Wonen. Ook de kwaliteit van de woning en de woonomgeving scoren hoog. De mogelijkheid om de eigen huurwoning te kopen scoort 21 procent en als men moet verhuizen heeft nog maar twaalf procent interesse voor een koopwoning.

Kwaliteit

De eisen die huurders stellen aan de kwaliteit zijn heel basaal. Gezond wonen in een woning zonder vocht en tocht scoort het hoogst. Ook aan goed onderhoud van de buitenkant van de woning wordt veel waarde gehecht. Goede geluidsisolatie komt op de derde plaats. De inrichting van de keukens en de badkamer wordt veel minder belangrijk gevonden.

Als het gaat om de kwaliteit van de woonomgeving scoren veiligheid en voldoende winkels gemiddeld nagenoeg even hoog. Ouderen hechten meer aan winkelvoorzieningen, huurders onder 65 jaar meer aan veiligheid. Een schone buurt, met goed onderhouden woningen en voldoende tram- of bushaltes komen op de derde, vierde en vijfde plaats. Ouderenvoorzieningen, openbaar groen, speelvoorzieningen, parkeerplaatsen en saamhorigheid worden minder belangrijk gevonden.

Voorals zwerfvuil en hondenpoep zijn huurders een doorn in het oog. Respectievelijk 52 en 44 procent geeft aan zich hier het meest aan te storen. Aan het verkeer of aan slecht onderhouden tuinen van buurtbewoners blijken zich veel minder huurders te ergeren. Slechts 12 procent heeft hier last van.

Zeggenschap

Zeggenschap is in de Nota Wonen een belangrijk onderwerp. Voor de huurders blijken het huurbeleid en de huurverhoging op de eerste plaats te komen, met het zelf aanbrengen van veranderingen (en het ontvangen van een vergoeding daarvoor) op een

goede tweede plaats. Opvallend is dat veel meer vrouwen dan mannen (respectievelijk 37 en 25 procent) meer te zeggen willen hebben over energiebesparende maatregelen. Gevraagd naar de beste manier om zeggenschap te regelen, antwoordde ruim de helft dat zeggenschap het beste via huurdervertegenwoordigers kan worden geregeld.

Huren of kopen

Zoals gezegd, bestaat er bij huurders relatief weinig animo om hun eigen woning te kopen: 21 procent zou dat wel willen. Dit percentage komt ongeveer overeen met de gegevens uit het Woningbehoefte Onderzoek van het ministerie. Ook op de vraag waar huurders bij verhuizing de voorkeur aan geven, huren of kopen, geeft 79 procent aan liever te blijven huren. De nieuwe Wet Bevordering Eigen Woningbezit, die huurders met een lager inkomen vanaf 1 januari 2001 in staat stelt hun woning met subsidie te kopen, roept weinig enthousiasme op. Slechts 4 procent vindt deze wet een mooie aanleiding om te kopen. De rest heeft, om uiteenlopende redenen, geen belangstelling.

Voor nadere informatie kunt u contact opnemen met de Woonbond: vragen naar Gerda van Galen, of Rene van Genugten, tel. 020-551 7700.

De klant kiest de corporatie, niet andersom

Diensten als extra's. het werkterrein van corporaties wordt breder, schrijft staatssecretaris Remkes in zijn nota Wonen. De moderne corporatie moet niet alleen woningen verhuren, maar ook 'woondiensten en woonmilieus aanbieden'. De corporaties staan te trappelen, maar beraden zich over de vraag hoe ver ze kunnen gaan. "Ik vind dat we ons vooral op ouderen moeten richten", zegt directeur mr. R. Blanc van Samen Bouwen uit Weesp. "Het is aantrekkelijk om diensten voor jongeren en tweeverdieners te ontwikkelen, maar het gemiddelde huurderbestand van corporaties bestaat vooral uit ouderen." Dat zijn huurders vooral ouderen zijn, heeft Blanc geweten. Als een van de eerste kwam zijn corporatie in mei vorig jaar met een indrukwekkend aanbod van woondiensten op de markt, variërend van het bijhouden van de tuin tot een strijkservice aan huis en een boodschappendienst. Hij verwachtte 'een daverend succes', maar zijn huurders reageerden eerder boos dan enthousiast. "Ik kreeg kwade telefoontjes van mensen die vroegen of we niets beters te doen hadden. Anderen waren beledigd: ze kregen een mooie klapper met ons aanbod, maar als ze gingen rekenen, bleken veel diensten voor hen te duur." Op het congres 'Woonarrangementen 2001', georganiseerd door de Stuurgroep Experimenten Volkshuisvesting (SEV), houdt

Blanc vandaag (30 nov. jl., red.) zijn collega's voor dat maar weinig huurders om luxediensten zoals een strijkservice zitten te springen. Het uitgebreide pakket dat hij met een commercieel bedrijf zijn huurders aanbood, moest hij na enkele maanden stoppen. "Ons aanbod sloot niet aan bij de behoeften van onze huurders. Bovendien stoorden die zich aan de directe marketingtechnieken, zoals zo'n klapper. Zoiets past een corporatie niet." Pas na die mislukking inventariseerde Blanc de wensen van zijn huurders. Hun behoeften bleken opvallend sober: alleen op een boodschappendienst, warme maaltijden aan huis, alarmservice en klusjesman of -vrouw zouden zij zich graag abonneren. Met dit aanbod is Blanc op 1 november begonnen en nu al blijkt dat de animo groter is dan de vorige keer. "Als volgende stap overwegen we differentiatie in de tarieven aan te brengen. Mensen met een lager inkomen hoeven dan minder te betalen. Al die gemakdiensten zijn leuk, maar onze klant is toch de oude mevrouw met een AOW." Tot zijn vreugde wil Versa, de koepel van het welzijns- en maatschappelijk werk voor Gooi- en Vechtstreek, met Samen Bouwen gaan samenwerken om voor de hele streek een pakket woondiensten aan te bieden. Binnen drie jaar moet in elke wijk een steunpunt komen waar oudere huurders voor een

of meer diensten terecht kunnen. "Dit kan variëren van tijdelijke opname in een verzorgingstehuis tot aan een bloemenboer, stomerij of pedicure aan huis", vertelt directeur W. Weysenborn van Versa. "Het belangrijkste is dat wij de kwaliteit willen garanderen. Vooral oudere mensen zijn vaak angstig, denk maar aan de spookverhalen van Koot en Bie over het winterklaar maken van de tuin." Toch hoopt de SEV dat het congres ook ideeën voor jongere huurders oplevert. Voor feestende studenten bijvoorbeeld, of medewerkers die behoefte hebben aan een rustige woning, die van alle technische snufjes is voorzien. Namens de SEV benadert Bert de Jong binnenkort vertegenwoordigers van alle huurderorganisaties met de vraag om het leukste idee te selecteren. Voor de realisatie van dit idee heeft de SEV 10.000 gulden gereserveerd. "In de toekomst kiest de corporatie geen klant meer bij een woning, maar de klant kiest een woning bij de corporatie met de meest aantrekkelijke diensten", voorspelt De Jong. "De huurdersmarkt verandert, ook huurders krijgen het voor het kiezen."

(Trouw, 30 november 2000)

Stienstra, Woonservice en Woonpunt beste verhuurders 2000

Woonservice in Rijsbergen en Woonpunt in Maastricht zijn gekozen tot de beste sociale verhuurders van 2000. In de particuliere huursector gaat die eer voor de tweede keer op rij naar Stienstra Beleggingen BV in Heerlen. Slechtste verhuurder in deze sector is dit jaar Metterwoon Vastgoed BV uit Den Haag. Als slechtste woningcorporatie kwam Hertog Hendrik van Lotharingen (Eindhoven) uit de bus. Enkele nieuwe namen, maar ook een weerzien met oude bekenden. Zo laat het namenlijstje met de prijswinnaars van de jaarlijkse Woonbondverkiezing zich omschrijven. In het vijfjarige bestaan van dit evenement krijgt Stienstra voor de tweede keer de prijs voor beste verhuurder in de particu-

liere sector, terwijl deze verhuurder in 1996 nog de prijs voor de slechtste verhuurder kreeg. De jury noemt dit 'haast onvoorstelbaar'. Woonpunt ontvangt de prijs voor beste woningcorporatie dit jaar eigenlijk voor de derde keer. Woonpunt is namelijk een gefuseerde corporatie die zowel in 1997 als in 1998 onder de naam Beter Wonen de prijs kreeg toegekend. Nieuwe namen zijn Metterwoon, Woonservice en Hertog Hendrik van Lotharingen. Zij krijgen voor het eerst een prijs van de jury. De eerste twee zaten daar in het verleden overigens wel dicht tegen aan. Met dit verschil dat Metterwoon daarbij net niet de slechtste (particuliere) ver-

huurder werd, terwijl Woonservice al eerder keren bijna de prijs voor de beste woningcorporatie te pakken had. Hertog Hendrik van Lotharingen werd voor het eerst voorgedragen. Omdat de prestaties van deze landelijk werkzame corporatie zo onder de maat zijn, leverde dit een unanieme verkiezing tot slechtste woningcorporatie van 2000 op. De prijsuitreiking vond plaats op 6 december jl.

Neem voor nadere informatie en het juryrapport contact op met de Woonbond, telefoon: 020-551 7700.

door Fenny Gerrits

en

Met Stad en Land biedt MO/Samenlevingsopbouw een rubriek waarin de lezer geïnformeerd wordt over samenlevingsopbouw-relevante nieuwsfeiten uit met name de regionale en plaatselijke (dagblad-)pers. Attendingen voor deze rubriek zijn welkom: stuur het betreffende (kranten-)knipsel onder vermelding van de naam van het blad en de datum in aan de redactie van MO/Samenlevingsopbouw, Prinsegracht 51, 2512 EX Den Haag, of zet het op de fax: 070-380 9973.

Dordrecht

Indische ouderen in Dordrecht willen gaan samenwonen in een woongroep. Ze hebben daarvoor de nieuwe stichting Socindo opgericht. "Ik merk dat er in Dordrecht een groeiende behoefte leeft onder ouderen uit de Nederlands-Indische cultuur om bij elkaar te wonen", zegt voorzitter Laurens Willem Martens van de stichting. Het Dordtse initiatief staat niet op zichzelf. Onlangs zijn in Den Haag en Houten al tehuizen geopend voor Indische ouderen. Martens gelooft dat er voor de bijzondere woonvorm een groot draagvlak kan bestaan. "Ik heb uit landelijke cijfers begrepen dat er in onze stad zo'n 4500 Dordtenaren wonen met wortels in de Nederlands-Indische cultuur. We zijn dan ook benieuwd hoeveel mensen zich melden voor dit groepswonen."

De stichting Socindo komt voort uit de sociëteit voor Indische Ouderen in Dordrecht, die sinds 1987 bestaat. Martens, in een interview met **De Dordtenaar** (10 oktober 2000): "Ik merkte destijds dat vooral ouderen uit de Nederlands-Indische cultuur in een isolement dreigen te raken. Ze zagen elkaar niet meer. Ook bij mijn ouders speelde dat. Daarom ben ik met anderen de maandelijkse ontmoetingsmiddagen gaan organiseren. Met een hapje, een drankje en ook muziek."

Aan deze vorm van ontmoeting bleek een vaste behoefte te bestaan, zeker bij ouderen. "We hebben bijvoorbeeld dertien vaste bezoekers die al boven de tachtig jaar zijn. Ze kijken er elke maand naar uit." Martens kan zich voorstellen dat Indische jongeren minder snel behoefte hebben aan zo'n samenzijn. "Ik deed het werk eerst ook voor mijn ouders, maar bij het stijgen van de jaren doe ik het ook meer voor mezelf." Volgens hem is het plan voor de woongroep voor ouderen een logisch vervolg, al kan het best nog vijf jaar duren

voordat het is geregeld. Overigens kan het groepswonen een plek krijgen in een bestaand tehuis of ouderencomplex. "Het gaat ons immers om de integratie van de Indische ouderen in de Nederlandse samenleving met behoud van de eigen waarden en normen", aldus Martens.

Stadskanaal

De bewoners van de straten rond de Groenewegeschool in Stadskanaal moeten hun erf schoonhouden. Sommige mensen hebben zoveel rommel rond hun huis, dat het de leefbaarheid van de buurt aantast. De Stichting Woningbouw Stadskanaal en de gemeente overwegen zelfs tuinen in de Oranjestraat te verkleinen, zodat mensen minder grond hebben om netjes te onderhouden, aldus het **Nieuwsblad van het Noorden** (11 oktober 2000).

Dit zegt Marcel Tankink, woordvoerder van de Projectgroep die de herstructurering van de Parkwijk voorbereidt. Niet alle bewoners hebben troep in de tuin, maar degenen die het aangaat moeten erop worden aangesproken, vertelt Tankink. De welzijnsstichting Welstad krijgt daar een rol in en mogelijk wordt er een buurtconciërge aangesteld. "Dit moet als een van de eerste dingen worden aangepakt", aldus Tankink. In opdracht van de gemeente zullen de alle bewoners bezoek krijgen om te praten over de buurt, de omgeving, eventuele schulden die ze hebben en over vereenzaming, die bij ouderen zou voorkomen. Ook de herhuisvesting die nodig wordt als woningen gesloopt en gerestaureerd worden komt dan aan de orde. In de Prinsessestraat, de Koninginnelaan en de Werfstraat gaat SWS twintig vrijstaande woningen te koop aanbieden aan de bewoners. Ze worden dan verplicht hun huizen op te knappen. De bewoners zijn niet verplicht dit 'koop-en-klus-contract' aan te gaan; ze kunnen blijven huren.

Utrecht

Oudere inwoners van de Pedagogebuurt in Zuilen krijgen ruimere mogelijkheden een nieuwe woning te vinden als zij hun voor sloop genomineerde flat moeten verlaten. Dat heeft wethouder E. Haitsma van Wonen de bewoners toegezegd. De voorgenomen sloop van verouderde flats, die eigendom zijn van verhuurder Mitros, treft ongeveer 400 huishoudens.

Volgens het huishoudingsreglement van de gemeente kunnen 55-plussers die in een te slopen flat of bovenwoning wonen niet met voorrang terecht in een benedenwoning of in een flatwoning op de begane grond. Zij komen slechts in aanmerking voor opnieuw een bovenwoning. Haitsma wil echter een uitzondering maken voor senioren die hun flat in de Pedagogebuurt moeten verlaten vanwege de sloopplannen.

Volgens het **Utrechts Nieuwsblad** (19 oktober 2000) ligt het in de lijn der verwachting dat de Utrechtse gemeenteraad in december het sloopbesluit neemt. Vanaf januari kunnen de bewoners dan met een urgentieverklaring op zoek naar een nieuwe woning. De betrokken bewoners krijgen een verhuiskostenvergoeding van achttien gulden per huishouden; de gemeenteraad stemde er kortgeleden mee in de oude vergoeding met 3.000 gulden te verhogen tot dit bedrag.

Haitsma heeft de bewoners van de Mitrosflats tijdens een bijeenkomst in de Bethelkerk laten weten, dat wat hem betreft alle bewoners wier flat wordt afgebroken er wat wonen betreft op vooruit moeten gaan. "Een substantiële verbetering in het wonen – een solocarrière – moet mogelijk zijn", zegt de wethouder.

De stichting Woonservice, die belast is met woningverdeling in stad en regio Utrecht, inventariseerde in juni van dit jaar de verhuis- en woonwensen van de huidige huurders in de Pedagogebuurt. Driekwart

bleek voorstander te zijn van de sloopplannen. Deze worden uitgewerkt in het kader van het Wijkontwikkelingsplan 'Zuilen aan de Vecht'. Bijna de helft van de huurders is alleenstaand. Bijna één op de vijf is 55 jaar of ouder. Dat houdt in dat ongeveer tachtig 55-plussers nu in aanmerking komen voor verruiming van de urgentieregeling.

Groningen

Een eigen adres hebben ze niet, maar als het aan de gemeente Groningen ligt krijgen dak- en thuislozen in de stad binnenkort hun eigen e-mailadres. 'Dak/thuislozen virtueel onder dag' heet het project, waarvoor de gemeente bij minister Van Boxtel van Grote Stedenbeleid subsidie heeft aangevraagd. Ook moet er geld komen voor een helpdesk, waarbij alle stad-Groningers met computerproblemen kunnen aankloppen. Vrijdag besluit Van Boxtel of hij de gevraagde 250.000 gulden over heeft voor beide projecten. Het Leger des Heils concludeerde onlangs, volgens het **Nieuwsblad van het Noorden** (11 oktober 2000), dat internet mensen dakloos maakt. Allerlei producten bestellen zonder te betalen is geen probleem, tot op een dag de deurwaarder aanbelt. "Ze staan zo op straat", aldus een woordvoerder van het Leger. De gemeente Groningen probeert een andere kant van dezelfde medaille te laten zien. In alle opvanginstellingen moeten computers komen te staan, die dak- en thuislozen toegang tot de rest van de wereld geven. En andersom.

Nu gebeurt het nog dat vertegenwoordigers van uitkeringsinstanties, reclassering, maatschappelijke dienstverlening en gezondheidszorg dak- en thuislozen regelmatig 'kwijt' zijn. Post kan naar opvanginstellingen worden gestuurd, maar als deze niet binnen twee weken wordt opgehaald wordt het teruggestuurd. Met elektronische post zal dat niet gebeuren. Groningen heeft al een half miljoen gulden gekregen voor twee 'digitale trapveldjes': computerruimten in Lewenborg en Corpus den Hoorn, waar belangstellenden ongestoord kunnen oefenen op internet. Daarnaast wil de gemeente een laagdrempelige helpdesk van de grond tillen. Jongeren, die in staat zijn snel kennis op het gebied van de informatietechnologie te vergaren, moeten daar een vraagbaak vormen voor oudere gebruikers.

Alblasserdam

De raadscommissie Ruimte en Wonen in Alblasserdam had gisteravond een groot aantal kritische vragen voor wethouder W.

Wiertsema over de invoering van wijkbeheer. Na twee gestrande pogingen in ruim twee jaar om tot wijkbeheer te komen, bleken de raadsleden ook nu wantrouwig. Wijkbeheer houdt in dat gemeente en inwoners structureel met elkaar overleggen en samenwerken om de leefbaarheid in de wijken te verbeteren. B en W hebben een startnotitie opgesteld die gisteren werd besproken. Een greep uit de vragen van de commissie. Wat is nu eigenlijk het vernieuwende aan wijkbeheer?

Waarom wordt prioriteit gegeven aan het groen en aan wegen en niet aan een hechtere sociale structuur? Zijn de drie gekozen wijken niet veel te groot om tot een 'wijk-gevoel' te komen? Hoe weten we dat een buurtvertegenwoordiger ook echt de buurt vertegenwoordigt? Wat doen we met wijken waar de bewoners niet georganiseerd zijn?

"We moeten erin groeien. Het wijkbeheer is op zichzelf niet vernieuwend; het zijn de mensen die het gaan doen die straks de 'schwung' moeten uitstralen. Wat het groen en de wegen betreft: die twee aspecten overvleugelen het totale gevoel van welbevinden in de wijk. Waar geen behoefte is aan wijkbeheer, doen we het niet." Aldus de **Dordtenaar** (12 oktober 2000).

Nadat van de publieke tribune de oproep was gekomen om nu eens gewoon te beginnen en te zien welke kant het opgaat, ging de commissie wel akkoord met het stuk van B en W. Vanaf 1 januari 2001 is er budget beschikbaar voor wijkbeheer, maar op die datum ook al echt starten met het proefproject is volgens Wiertsema niet haalbaar.

Pikant is de rol van de Raad voor het Opbouwwerk (ROWA). Volgens Wiertsema staat of valt het wijkbeheer met de ondersteuning van bewonersgroepen door de ROWA. Coördinator G. Reemers liet de commissie gisteren weten dat zijn Raad die rol pas kan vervullen als deze weer op volle sterkte is. Wegens wachtgeldverplichtingen kan de ROWA nu geen tweede opbouwwerker aannemen en eerder dit jaar haalde gemeente ook nog eens zestigduizend gulden subsidie weg bij de ROWA.

Reemers zette nu de wethouder nog eens onder druk om de ROWA tegemoet te komen. Wiertsema liet weten dat de gemeente in overleg is met de Woningstichting Alblasserdam om daar een bijdrage voor de ROWA los te krijgen.

Hilversum

Hilversumse buurten krijgen, als het aan GroenLinks ligt, een eigen website. Door

wijken online te laten gaan raken bewoners meer betrokken bij hun leefomgeving, meent GroenLinks Hilversum, initiatiefnemer van 'Buurt op het web'. De sites moeten onder meer informatie bieden over activiteiten in de wijken. Ook moeten bewoners er reacties kwijt kunnen.

Buurtbewoners maken de sites zelf en maken kans daarmee een prijs te winnen. Volgens GroenLinks heeft inmiddels ruim veertig procent van de Hilversummers een aansluiting op het internet. Als wijken online zijn, zouden met name jonge mensen meer bij hun buurt betrokken raken. Dat ze nu niet betrokken zijn, heeft volgens de partij ook te maken met de 'beleggen vergadercultuur' in het raadhuis. "vergaderingen die lang duren zonder dat het effect ervan meteen duidelijk is, verslagen die er saai uitzien", staat in het voorstel. Hilversummers kunnen de website voor hun wijk of buurt zelf maken. Als de homepage voldoet aan de eisen – zoals aantrekkelijk zijn voor jongeren en ouderen en interactie met de bezoekers bieden – maken de makers kans op een prijs. Volgens de **Gooi- en Eemlander** (13 november 2000) kunnen winnaars behalve op een trofee, rekenen op een jaar lang gratis internet via de kabel.

En omdat niet iedereen weet hoe hij een website moet maken, krijgen buurtcomités een introductie cursus sites maken. Hieraan kunnen maximaal twee mensen deelnemen. Ook de beroepskrachten van Buurt en Beheer kunnen rekenen op bijscholing. Het ontwerp van de algemene homepage, vanwaar de afzonderlijke sites te bezoeken zijn, komt in handen van een professionele ontwerper.

De kosten van het project bedragen 50.000 gulden. Die kosten worden vergoed uit het budget voor het stadsdebat voor volgend jaar, stelt GroenLinks voor. Van het debat wordt bekeken of het gecombineerd kan worden met de gemeentedag. Overigens moet de gemeenteraad nog wel akkoord gaan met het plan dat al wel de goedkeuring heeft van het College van B en W.

Midwolda

Het wooncomplex voor senioren aan de Dr. Oortwijn Botjeslaan in Midwolda is onlangs officieel geopend door gedeputeerde H. Bleker (CDA) en wethouder I. Verkerk (GroenLinks) van Scheemda. Samen onthulden zij de naam van het complex, dat voortaan als De Woldstede door het leven gaat. Bleker noemde Midwolda 'een compleet dorp'. Een dorp waar de bevolking kan beschikken over de

meest noodzakelijke voorzieningen. Daarvan is de Woldstede er dus een. Het complex bestaat uit negentien huurwoningen voor senioren, gebouwd in twee woonlagen, en ligt middenin het groen in het centrum van Midwolda. Ouderen kunnen er tegen een betaalbare prijs (rond de 800 gulden per maand) beschermd wonen. De woningen, voorzien van het seniorenlabel, hebben elk drie kamers en de bewoners kunnen gebruik maken van een gemeenschappelijke recreatieruimte. De senioren woningen aan de Botjeslaan stellen ouderen in staat om in het eigen, vertrouwde dorp te kunnen blijven wonen. Zo hoeven zij op hun oude dag niet te verhuizen. Daartoe is aan het complex een zorgpost toegevoegd, waar bewoners, ook zij die buiten het seniorencomplex wonen, voor zorg en het leggen van contacten terecht kunnen. In samenwerking met de welzijnsstichting Binding worden activiteiten georganiseerd. De Woldstede is al bijna een jaar in gebruik. De 29 bewoners zijn zeer tevreden. "Het bevalt ons hier uitstekend", zegt J. Greven, voorzitter van de bewonerscommissie. "Alleen de toeloop van buiten het complex kan nog wel beter. Daar moeten we wat aan doen."

In het **Nieuwsblad van het Noorden** (11 november 2000) verklaart projectleidster E. Bijl van Woonzorg Nederland, de opdrachtgever voor de bouw, dat de combinatie van beschermd wonen en zorgpost onder een dak uniek voor een kleine kern als Midwolda. "Eigenlijk zou elk dorp zo'n voorziening moeten hebben, maar het ontbreekt helaas vaak aan de contingenten en geld."

Wethouder I. Verkerk maakte bekend dat de combinatie zorgpost/wooncomplex binnenkort navolging krijgt in Oostwold. Daar wordt in zorgcentrum Goldhoornhof een zorgpost ingericht. In de gemeente Scheemda had Westerlee als eerste een zorgpost. Volgens Verkerk is het de bedoeling in alle kernen van Scheemda soortgelijke voorzieningen in te richten.

Enschede

Met gepaste trots keken de leden van de wijkraad Velve-Lindenhof gistermorgen toe hoe, ietwat onwennig weliswaar, wethouder E. Koopmans de roltoegangsdeur van wijkpost Alex opende. Een droom was in vervulling gegaan. De verflucht is nog goed te ruiken als E. Koopmans haar speech afsteekt. Ze hoopt dat de 'sociale winkel' mag bijdragen aan de veiligheid van de wijk. Velve-Lindenhof kan daar door uitgroeien tot een gezellige volkswijk. De wethouder beloofde dat de

gemeente goed zal omgaan met de signalen die in de wijkpost opgevangen worden. De wethouder betrok in haar rede G. Heideman, de ere-voorzitter van de wijkraad. Hij werd de stimulator van het 'alles-onder-dak-huis' genoemd. De wijkpost is opgezet om de veiligheid en leefbaarheid in de wijk Velve-Lindenhof beter te kunnen controleren. Wijkagent (Bennie Beuvink), stadswachten, de wijkraad, wijkweldzijn, wijkbeheerders, woningbouwcorporaties, wijkbeheer Stadsdeel Oost zullen opereren vanuit het kleine maar knusse pand van zo'n 35 vierkante meter.

In het hoekpand aan de Oostveenweg/Lipperkerkstraat was eerder de fietsenzaak van Alex Heutink gevestigd. De winkel annex werkplaats stond bekend als een ontmoetingsplaats, waar buurtbewoners voor een praatje bij elkaar kwamen. Volgens Jozef Swaters, de voorzitter van de wijkraad, werd er heel wat afgekletst. 'In de tijd dat Alex aan het kletsen was, had de klant de fiets al driemaal zelf kunnen maken.' De naamgeving is volgens **Tubantia** (3 november 2000) een postuum eerbetoon aan de overleden fietmaker.

Het pand, tegenover de coffeeshop Ketama, is door de gemeente voor drie jaar gehuurd van eigenaar H. Post. Voor vijfhonderd gulden per maand. Eigenlijk was het pand al verhuurd aan de eigenaar van Ketama, maar die was bereid mee te werken aan de vestiging van een wijkpost. Gemeenteambtenaar Rolf Jongedijk, die nauw betrokken was bij de totstandkoming van de wijkpost, vindt het initiatief van de wijkraad uitstekend. 'Liever een wijkpost natuurlijk dan een horecazaak die mogelijk die mogelijk overlast tot gevolg zal hebben.'

Mocht de wijkpost in Velve-Lindenhof een succes worden, dan is het niet ondenkbaar dat in andere wijken eveneens een 'sociale winkel' zal komen.

Rotterdam

Over de naam van het voetbalteam zijn de heren het nog niet helemaal eens. Plein 3? Estrade Plein? Of toch maar iets met het tussenvoegsel Marokkaans? "Jongens, dit klinkt niet echt professioneel zo," kapt speler Aziz Lamalbi de discussie in wijkgebouw De Arend af. "We moeten voortaan onder een naam voetballen." Het 'agendapunt' blijft staan voor de volgende 'vergadering'. De Afrikaanderwijk is een voetbalteam rijker. En de top is hun enige doel. Het is een vriendenclub, die eigenlijk al bestaat sinds de jongens hun eerste schijnbewegingen maakten op de pleintjes van Feijenoord. Inmiddels is de ploeg al

zover dat het beschikt over een eigen sponsor. Estrade Wonen heeft de jeugd, bestaande uit een jongerenteam tot zestien jaar en een volwassenenteam vanaf zestien jaar, onlangs voorzien van eigen tenues.

"Estrade was blijk dat het eens op een leuke manier met de jeugd in contact kwam," vertelt Said El Ouazizi over de ontmoeting met de woningcorporatie. "Ik heb toen maar geantwoord dat ik hetzelfde gevoel had. Ik kende ze immers alleen maar van de maandelijks acceptgiro in de brievenbus. Die opmerking vonden ze kennelijk wel grappig en ze wilden wat voor ons terugdoen."

Nu de ploeg tijdens de diverse voetbaltoernooien voor wijkteams in en buiten de Afrikaanderwijk zo'n beetje alles wel een keer heeft gewonnen, wordt het tijd voor een stapje hoger. Vanaf volgend jaar willen de jongeren deelnemen aan de officiële zaalvoetbalcompetitie van de KNVB. Tot het zover is, wordt regelmatig het Internet afgespeurd naar evenementen waar de ploeg zich kan laten zien, volgens het **Rotterdams Dagblad** (3 november 2000). Maar er zijn nog genoeg andere contacten. Zo vertelt medespeler Amin Mossaoui dat zijn oom minister van Sport en Jeugd in Marokko is. "We proberen op die manier ook een uitwisseling voor elkaar te krijgen." Met het spelen van de zogenoemde 'wilde competities' houdt het voor de jongeren niet op. Zo hebben ze tijdens de zomermaanden op eigen houtje twee voetbaltoernooien georganiseerd op het Afrikaanderplein voor de wijkjeugd. William Miero van de stichting Welzijn Feijenoord juicht de initiatieven en opborrelende ideeën alleen maar toe. "Wat mij betreft zijn het voorbeelden voor de jeugd in de wijk. Niet alleen op sportief gebied, maar ook qua school en werk. De een zit op de HES, de ander zit op de Hogeschool dienstverlening of heeft inmiddels een betaalde baan. Zo werkt Abdul Marbah vanaf morgen bij ons als jeugdwerker. En de meesten van hen waren in het verleden echt geen lieverdes. Die sponsoring zie ik dan ook als een bekroning voor hun inzet."

□

Pink Elephants

always stick
together

Het vermaan werd door opbouwwerkhoogleraar Jan Willem Duyvendak welhaast terloops uitgesproken, maar loog er niet om. Opbouwwerkers schakelen, makelen en intermediëren er steeds lustiger op los en stellen zich nauwelijks meer de vraag waartoe er geschakeld en gemakeld wordt en aan wie profijt of nadeel van dergelijke liaisonarbeid toevallen.

De conferentiedeelnemers kunnen het in deze editie van het vakblad MO/Samenlevingsopbouw nog eens rustig nalezend op zich in laten werken. Dat geldt ook voor de inleidingen van Prof. Dr. Herman Baert die een 'tour d'horizon' maakte door het Vlaamse opbouwwerkland; en die van VRO/M Bestuursdienstdirecteur Drs. Peter Welling die zeer systematisch de (stedelijke) herstructurerings-kansen, - bedreigingen en - uitdagingen uit de doeken deed. Daarnaast konden de 420 deelnemers aan de Vakconferentie Opbouwwerk 2000 meemaken hoe SBO-voorzitter Dr. Gerard de Kleijn aan de auteurs van - vers van de pers - de publicatie 'Opbouwwerk 2000, Beeld & Perspectief' de eerste exemplaren en een bloemetje uitreikte.

In de wandelgangen, aan de buffetten en bij de boekenmarkt kreeg de landelijke toog- en ontmoetings-dag die de jaarlijkse vakconferentie toch ook altijd is reüf. In het middagdeel gaven de voorzitters van de parallelsessies, elk in eigen stijl, vorm aan de opdracht vakinhoudelijke en terrein-besognes met elkaar te verkno- pen.

De daartoe ontwikkelde voorzet: een korte videoproductie waarin (beurtelings) PvdA-kamerlid Adri Duivesteijn en AEDES-directeur Willem van Leeuwen hun opvattingen ten beste gaven, kwam niet geheel uit de verf. Dat lag niet aan de kwaliteit van de video, maar aan het niet tijdig voorhanden zijn van het juiste kabeltje en plugje.

Daarom kon de productie niet (zoals geprogrammeerd) vertoond worden aan het einde van de plenaire ochtendsessie, maar lichtte het scherm pas op onder lunch- tijd voor de echte liefhebbers.

De traditionele 'werkplaatsopdracht' na de theepauze verdiende in alle opzichten de kwalificatie pittig. De voorgelegde kwestie bood ditmaal aanmerkelijk minder mogelijkheid er met een vlot geregisseerde campagne van af te komen.

Ook over de parallelsessies, de werkplaatsopdracht én uiteraard de jurering en prijsuitreiking door SBO-voorzitter Dr. Gerard de Kleijn wordt in deze MO/Samenlevingsopbouw uitgebreid bericht.

Profiel en prioriteiten van het

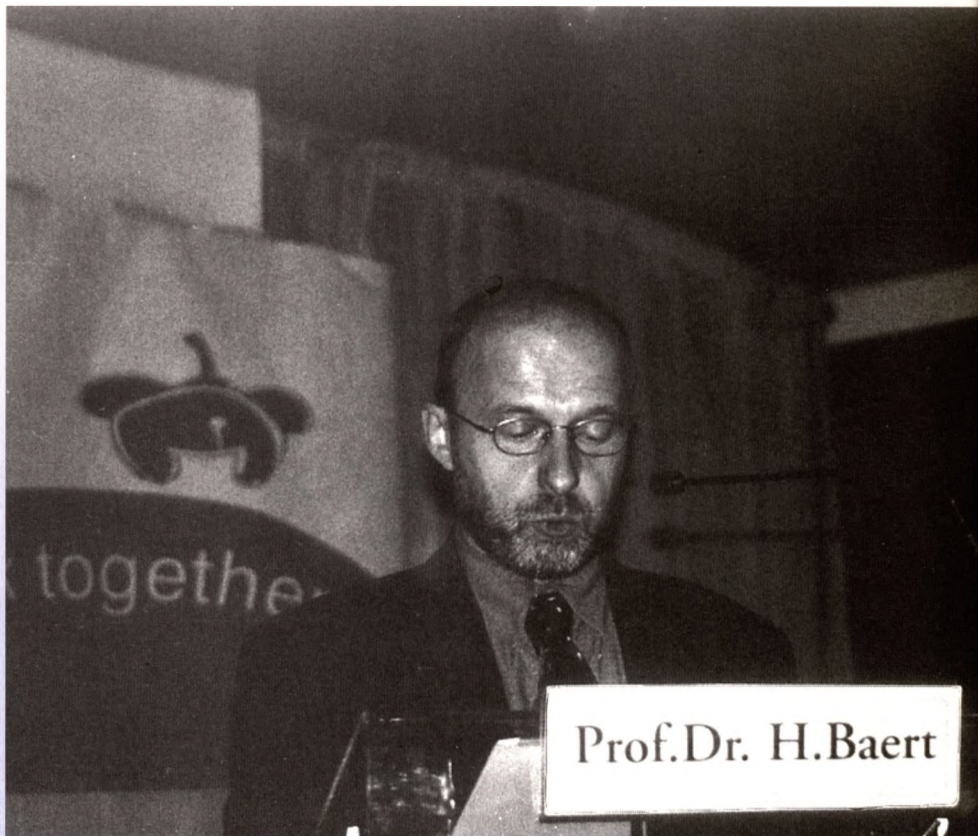
Door professor Herman Baert, Centrum voor Sociale Pedagogiek Katholieke Universiteit Leuven

De Vlaamse "eenzame fietser" in de Nederlandse randstad?

Met plezier heb ik de uitnodiging aanvaard om een inleiding te houden tijdens een Nederlandse vakconferentie (!) opbouwwerk (!) en dit als initiatiefnemer en co-auteur van een Handboek (!) Samenlevingsopbouw (!) in Vlaanderen. Wie vanuit de historiek van het opbouwwerk naar deze uitnodiging kijkt, zal denken dat het hier om een inhaaloperatie en een rondje bijpraten gaat. Het opbouwwerk in Vlaanderen, ontstaan medio de 60-iger jaren, dankt zijn ontwikkeling inderdaad in niet onbelangrijke mate aan de inspiratie geput uit het al veel vroeger gestarte Nederlandse pionierswerk van bijvoorbeeld mejuffrouw J. Boer in Drente en bijvoorbeeld het toenmalige NIMO. En het eerste Vlaamse handboek, gepubliceerd in december 1999, volgt acht jaar na het door Harry Broekman geredigeerde en ook in Vlaanderen goed gekende (Handboek) Opbouwwerk.

Methoden, technieken en terreinen. Geef toe, je kan moeilijk naast deze tijds- en ritmeverschillen kijken, ook al is het loutere eenrichtingsverkeer Nederland-Vlaanderen al enige tijd voorbij.

Maar de toonzetting van de uitnodigingsfolder van vandaag klinkt anders, namelijk als collegiaal en toekomstgericht trompetgeschal. Ik word verwelkomd als representant van collega's-vakgenoten en als redacteur van "een schitterend handboek met meer dan 600 pagina's hoogwaardige vakinformatie en intrigerende professionele inzichten". Het zou hier gaan om nieuwe mijlpalen die binnen het vak worden geslagen en die zeer om aandacht vragen. Het doet goed van dit te lezen, zonder twijfel. Maar laten we nuchter blijven. Een handboek is inderdaad een instrument en een statussymbool van een voortschrijdende professionalisering - in de zin van de groei van een interventiepraktijk tot een volwaardig vak. Maar zelfs wanneer

men in rekening brengt dat Vlaanderen ook over een knap gemaakt Praktijkblad over lokaal beleid en samenlevingsopbouw. Ter zake - een gezamenlijke uitgave van VIBOSO en de Wakkere Burger - beschikt, toch moet de vraag worden gesteld of het opbouwwerk in Vlaanderen de ontplooiing en de erkenning kent om van een vak met de nodige 'envergure' (Frans: omvang, formaat) te kunnen spreken.

Ik nodig jullie uit om die vraag zelf te beantwoorden. Ik wil daarbij behulpzaam zijn door eerst enkele gegevens aan te dragen over het opbouwwerk en over de samenlevingsopbouw in Vlaanderen. Ik maak daar telkens ook enkele kanttekeningen bij. Tot slot formuleer ik een aantal reflecties bij de actuele ontwikkelingen en spanningsvelden. Allicht zal uw oordeel over het vak opbouwwerk in Vlaanderen nog meer hout snijden na de lectuur het Handboek zelf. Terloops doe ik opmerken dat in Vlaanderen - en als ik het goed heb ook enigermate in Nederland - de termen opbouwwerk en samenlevingsopbouw dagelijks door mekaar worden gebruikt. Dat zal ook sporen nalaten in mijn verhaal waarin ik poog het onderscheid toch consequent door te trekken.

Opbouwwerk in Vlaanderen: een specifieke regelgeving en praktijk

De huidige praktijk van het opbouwwerk in Vlaanderen - door de Vlaamse wetgever in 1991 officieel omgedoopt van samenlevingsopbouw tot maatschappelijk opbouwwerk - staat voor een werksoort of een sector van het welzijnsbeleid van de Vlaamse overheid die sedert 1982 voorwerp is van een omvattende regelgeving. In de Vlaamse regering is op dit ogenblik de minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gelijke Kansen de beleidsverantwoordelijke en in de Vlaamse administratie ressorteert het (maatschappelijk) opbouwwerk onder het Departement Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur.

Op het terrein betekent de officieel erkende werksoort "(maatschappelijk) opbouwwerk" dat 8 RISO's (Regionale Instituten voor Samenlevingsopbouw) instaan voor de meerjarenplanning van het opbouwwerk en dat er in 2000 precies 115 lokale opbouwwerkprojecten in uitvoering zijn. Daarvoor worden in totaal 71 professionele opbouwwerkers ingezet, die omkaderd worden door 8 coördinatoren van de respectievelijke instituten, met hun samen 20 stafmedewerkers en 10 administratieve personeels-

Opbouwwerk in Vlaanderen

krachten. De sector wordt ondersteund door het VIBOSO (Vlaams Instituut voor de Bevordering en de Ondersteuning van de Samenlevingsopbouw) dat met een coördinator en 6 stafmedewerkers in staat voor onder meer documentatie, methodiekontwikkeling en bijscholing. In de begroting 2001 van de Vlaamse overheid is voor dit alles een bedrag van 192 miljoen BEF of nog geen 10,5 miljoen gulden voorzien. Van de orde-grootte van al deze cijfers zult u allicht niet onder de indruk komen. Afgemeten aan een aantal van 308 gemeenten plus Brussel-Hoofdstad en 5 provincies en van bijna 6.000.000 inwoners in Vlaanderen heeft de werksoort of sector "(maatschappelijk) opbouwwerk" zonder meer de allures van een lilliputter. Maar ... een dergelijke lilliputter loopt er op de Nederlandse scène met een volledig gedecentraliseerd beleid niet rond.

Dit cijfermatig beeld van de personeelscapaciteit kan lichtjes worden bijgestuurd door in rekening te brengen dat behalve de Vlaamse overheid, ook gemeenten en provincies "zaken doen" met deze sector en middelen voor personeel inbrengen. Met name via het Sociaal Impulsfonds in Vlaanderen (waarmee gemeentebesturen initiatieven voor de bevordering van de stedelijke leefbaarheid en de bestrijding van de kansarmoede kunnen nemen) en via de Veiligheidscontracten van de Belgische overheid (waarmee de gemeenten o.m. preventieprojecten inzake criminaliteit kunnen opzetten), worden respectievelijk 23 en 3 projecten uitgevoerd door de sector. En via een convenant met het provinciebestuur van West-Vlaanderen komen daar nog 7 projecten bij. Daardoor en ook via allerlei banenplannen en Europese fondsen, tellen we bij het personeelsbestand dat rechtstreeks door de Vlaamse overheid wordt gesubsidieerd nog 188 werknemers bij. Dat brengt het personeelsbestand van de sector op 297 Vlaamse koppen, voltijdse en de deeltijdse medewerkers samen genomen. De kernopdracht van het officieel erkende maatschappelijk opbouwwerk is een bijdrage te leveren tot de bestrijding van de kansarmoede of - positiever uitgedrukt - tot een kansenbeleid dat de participatie van achtergestelde bevolkingsgroepen in de lokale woon-, leef- en werksituatie wil bevorderen. Ze worden gepland en aange-

stuurd vanuit een projectmatige benadering, verwant aan de hier bekende probleem-projectmethode, met – naar mijn smaak - een sterk accent op collectieve probleemformulering en probleemoplossing en met een relatief marginale aandacht voor (sociaal) leren (in de zin van competentieontwikkeling, reflexieve verantwoording en publiek debat) en voor duurzame bestuurlijke vernieuwing in de zin van reguliere burgerparticipatie in de maatschappelijke beleidsvorming. De opbouwwerkprojecten hebben een looptijd van ongeveer 2 tot 4 jaar en als voornaamste thema's richten zij zich op: (a) leefbaarheid van buurten, wijken en streken (57 projecten), (b) wonen en ruimtelijke ordening (24 projecten) en (c) welzijn en welzijnsvoorzieningen (19 projecten). Ook de integratie van allochtonen, de arbeid en het onderwijs komen met respectievelijk 9, 4 en 2 projecten een plaats innemen in de RISO-meerjarenplannen. Naar hun territoriale schaal ingedeeld komt het buurniveau ruimschoots op de eerste plaats met 78 van de 115 opbouwwerkprojecten. De schaal van een gemeente volgt met 23 en de regionale schaal met 14 projecten. Wanneer het in Vlaanderen over buurten gaat dan is mijn indruk dat men territoria in grote steden en regionale centrumgemeenten bedoeld van 2.000 à 7.000 inwoners. Ook hier geldt dus het "small is beautiful"-devies.

Vooraleer van het beknopt voorgestelde maatschappelijk opbouwwerk over te stappen naar de ruimere samenlevingsopbouw, passen reeds enkele bedenkingen die kort op de bal spelen.

De ingreep in 1982 door de Vlaamse overheid om de voorheen erkende en gesubsidieerde vormen van samenlevingsopbouw uit te zuiveren en voor het opbouwwerk een specifieke regelgeving op Vlaams niveau uit te werken leidt tot het volgende profiel:

- Het voordien wazige en warrige beeld van de samenlevingsopbouw is voor de direct betrokkenen bij en rond het opbouwwerk beter herkenbaar en aanspreekbaar geworden. Die herkenbaarheid en tegelijk de waardering van het opbouwwerk heeft ook te maken met de ontwikkeling van de methodiek(en) van het projectmatig opbouwwerk en van de participatiebevordering die door VIBOSO in samenwerking met

tal van opbouwwerkers continu gevoed wordt. Andere sectoren in het sociaal beleid en in het brede welzijnswerk kwamen en komen bij het opbouwwerk know how opdoen. 2001 de structuur van de RISO's, met hun opbouwwerkers in vast dienstverband en met hun meerjarenplanning van projecten (termijnen van 5 à 6 jaar) vormen een ruggengraat, die weliswaar buigzaam is maar die het opbouwwerk onttrekt aan pure marktmechanismen en aan turbulenties in de lokale politieke arena. Met andere woorden de (professionele) ondersteuning van de participatie van achtergestelde bevolkingsgroepen is niet geheel afhankelijk van de punctuele bereidheid van lokale bewindslieden. Tegelijk is door een bovenlokale bundeling van probleemformuleringen en van voorgestelde en in de praktijk geteste oplossingen een zekere mate van beïnvloeding van het Vlaamse en het Belgische beleid makkelijker organiseerbaar. Dàar worden immers maatregelen genomen die veel impact hebben op het lokale niveau, zeker in een staat – weliswaar met een federale structuur en met veel lippendienst aan het belang van de lokale democratie en het lokale bestuur – waar de gemeenten beduidend minder bevoegdheden hebben dan de Nederlandse.

2001 Het opbouwwerk zit tegelijk in een zekere omknelling of een keurslijf. Eén aspect daarvan is dat vrijwel alleen de beroepskrachten van de officieel gesubsidieerde sector zich opbouwwerker noemen. Vakgenoten mobiliseren op de noemer "opbouwwerk" zou niet alleen naar aantallen anders uitpakken dan op deze vakconferentie, maar zou zeer selectief werken. Het reflectie- en profileringsproject Opbouwwerk 2001 dat van eind 1993 tot begin 1995 liep is er dan ook nauwelijks in geslaagd de zogeheten "belendende percelen" mee te doen denken over de uitdagingen en toekomstige opties voor het opbouwwerk in Vlaanderen. Dat betekent evenwel niet dat het opbouwwerk in zichzelf zit opgesloten. Door maatschappelijke thema's naar voren te schuiven waar het opbouwwerk ervaring heeft mee opgedaan blijken ook andere professionals en tot op zekere hoogte ook beleidsmakers te interesseren. Een sprekend voorbeeld daarvan vormen de recente studiedag over Bewonersparticipatie en leefbaarheid in de sociale huisvesting (26.10.2000) en het

gelijknamige themanummer van Ter Zake (2000/8) waarbij beleidsverantwoordelijken en professionals uit diverse sectoren grote belangstelling toonden en medewerking verleenden. Misschien is het niet eens zo'n probleem dat niet het vak zélf, maar de thema's waarmee de vakgenoten bezig zijn op de voorgrond komen, ware het niet dat het opbouwwerk in zijn rol als ondersteuner van een sociale probleemformulering en -signalering en in zijn actieradius om in diverse laatmoderne kwesties en maatschappelijke risico's tussen te komen drastisch beknot is. Nu dreigt het opbouwwerk soms gemarginaliseerd te worden met de marginalen die in de kansarmoede verkeren en dreigt het meermaals opgezaald te worden met een opdracht van sociale disciplinerende, eerder dan van maatschappelijke vernieuwing. Ik wil op deze dreiging en niet zelden ook op deze realiteit straks nog verder ingaan, wanneer ik heb proberen duidelijk maken wat samenlevingsopbouw in Vlaanderen dan wel mag zijn.

Samenlevingsopbouw in Vlaanderen: begrip en praktijken

"Samenlevingsopbouw" gebruiken wij in het Handboek als verzamelbegrip voor onder meer de volgende activiteiten en of werksoorten:

1. (MAATSCHAPPELIJK) OPBOUWWERK
2. BUURTWERK
 - GEÏNTEGREERDE BUURTVOORZIENINGEN
 - BUURT- EN DORPSDIENSTEN
 - BASISCHAKELPROJECTEN
3. BUURT- en WIJKONTWIKKELING
4. STREEKONTWIKKELING
5. LOKALE EN REGIONALE INTEGRATIECENTRA VOOR MIGRANTEN
6. SCHOOLOPBOUWWERK
7. ZELF(HULP)-ORGANISATIES (bijvoorbeeld Organisaties waar Armen het Woord nemen, het Vlaams Forum Armoedebestrijding, het Vlaams Overleg Bewonersbelangen, het Trefpunt Zelfhulp)
8. INSPIRAATIEPROJECTEN

Voor een korte toelichting, grijp ik eerst terug naar een definitie van samenlevingsopbouw die zowel in het oprichtingsbesluit van de toenmalige Hoge Raad voor de Samenlevingsopbouw (1974) als in het decreet (de Vlaamse wet) op het - conceptueel en praktisch nochtans beperktere - maatschappelijk opbouwwerk (1991) is terug te vinden. Ze luidt als volgt: "Het op methodische en intentionele wijze met en door de bevolking bevorderen van het op welzijn gerichte functioneren van de samenleving als zodanig door het scheppen

van omstandigheden, structuren en relaties die bijdragen tot een grotere participatie aan en integratie in het maatschappelijk gebeuren."

In al haar abstractheid is deze definitie toch interessant omdat ze enkele typerende kernbegrippen naar voren schuift: (het werkprincipe van het vak) "met en door de bevolking", (de hoofdstrategie) "scheppen van omstandigheden, structuren en relaties voor welzijn" en (de doeloriëntatie) "grotere participatie aan en integratie in het maatschappelijk gebeuren".

Al is dit brede concept in de beleidsteksten aanwezig, toch speelt het op het terrein nauwelijks een rol. Of deze kloof tussen de

georganiseerde maatschappelijk opbouwwerk dat op dat terrein toch al een staat van verdienste had. Dat gemeenten, OCMW's (de gemeentelijke Openbare Centra voor Maatschappelijk Welzijn) en particuliere initiatieven (bijvoorbeeld de Centra voor Algemeen Welzijnswerk) op het terrein toch bij het maatschappelijk opbouwwerk kwamen aankloppen en ook nu nog methodiekelementen van samenlevingsopbouw overnemen, toont aan dat de "basis" soms ruimdenkender is dan de "top". Een 60-tal gemeenten doen immers voor de beleidsplanning en voor de besteding van de armoede- en leefbaarheidsfondsen een beroep op opbouwwerk en

beleidstaal en de beleidsinterventies op het terrein een typisch Vlaamse kwaal is, laat ik maar even in het midden. Ik verwijs liever hiernavolgend op een drietal markante ontwikkelingen in de praktijk.

Een eerste ontwikkeling voltrekt zich ongeveer gelijktijdig met de voorbereiding en de goedkeuring van het decreet van 1991 op het maatschappelijk opbouwwerk. Toen hebben de Vlaamse beleidsverantwoordelijken een stroom van armoedefondsen (Vlaams Fonds voor de Integratie van Achtergestelden, Vlaams Fonds voor de Integratie van Kansarmen, Sociaal Impuls Fonds) op gang gebracht zonder evenwel enig structureel verband te leggen met het

opbouwwerkers: als adviseur bij de projectformulering, als gangmaker en draagvlak van een initiatief, als initiator van overleg of spilfiguur in een netwerk, als animator om bewoners in kansarme buurten te activeren. Ofwel dan doen zij met personeel van eigen huis een beroep op aanpakken van samenlevingsopbouw waarbij bijvoorbeeld wijk- of streekmanagers worden ingeschakeld, mobiliserende consultaties van de bevolking worden opgezet, participatieve leefbaarheidsonderzoeken worden mogelijk gemaakt. Kennelijk voelen lokale overheden de behoefte aan overleg met de bevolking om hun beleid af te stemmen op wat leeft en er goodwill voor te kweken. Er wordt

dan gesproken over open of interactieve planning, ook al is niet altijd even duidelijk in hoever de bevolkingsinbreng van tel is in de lokale besluitvorming.

Die gesignaleerde ambivalentie geldt ook voor een tweede ontwikkeling nl. deze van de vormen van inspraak die reeds vanaf de 70- en 80-iger jaren werden gelanceerd. Samen met de uitbreiding van de bemoeienissen van lokale, provinciale en landelijke overheden met allerlei aspecten van het leven en samenleven zoals cultuur, jeugd en jeugdwerk, senioren, welzijnszorg, leefmilieu, ... eisten burgers zeggenschap op en wensten beleidsvoerders goed gedocumen-

Vlaamse overheid voor het opbouwwerk heeft gereserveerd.

En ten derde wijs ik ook op de ontwikkeling van het categorale welzijnsbeleid waarbij voor doelgroepen eigen interventiecircuits worden opgezet. Dat is bijvoorbeeld uitgesproken het geval voor het migrantenbeleid en voor het beleid ten aanzien van maatschappelijk kwetsbare jongeren. Opbouwwerk als vak zou daarin een rol kunnen spelen, maar hoogstens spelen de anderen eens leentje buur als het over interventietechnieken gaat, zelden trekt men samen op in de sociale probleemformulering, de collectieve bewustwording en de

slot enkele kwesties voor de toekomstige profilering van het opbouwwerk (in Vlaanderen) ter discussie te stellen.

Samen-leven en samenleving

De sociale integratie en de sociale cohesie waaraan de samenlevingsopbouw een bijdrage wil leveren worden in de laatmoderne bestaansconditie op de proef gesteld door twee uiteenlopende maatschappelijke tendensen: de individualisering en de globalisering. Deze tendensen gaan gepaard met de verbrokkeling van de traditionele sociale integratiekaders (gezin, dorp, stand, kerk, zuil, ...) en de daarmee verbonden overleving en "grote verhalen". Deze erosie roept de vraag op naar nieuwe vormen van "communaliteit", naar sociale ruimten of constructies tussen de geïndividualiseerde mens en de zogeheten "internationale gemeenschap" of de virtuele "global village" die onze wereld steeds uitgesprokener aan het worden is.

De vraag welke vormen van "communaliteit" en van nieuwe sociale constructies om "erbij te horen", om deel te hebben en deel te nemen, is in het handboek niet echt beantwoord. De buitenwacht fronst daarover de wenkbrauwen: men doet aan samenlevingsopbouw maar men weet kennelijk niet goed welke samenleving men opbouwt, zo klinkt het lapidair (kort en krachtig: red.). Wel is de stelling ingenomen dat de laatmoderne samenleving dient te kunnen bouwen op vormen van collectieve verantwoordelijkheid, op solidariteit onder de mensen, op vormen van burger- en gemeenschapszin. (Passieve en actieve) participatie aan het lokale maatschappelijk leven, aan de vormgeving van territoriaal gesitueerde netwerken van sociale relaties, aan de uitbouw van de nabije leef-, woon- en werkomgeving kan een gedeeltelijk antwoord zijn op de hedendaagse "sociale kwestie" van integratie en cohesie. De concrete antwoorden die moeten "worden uitgevonden", zullen zich evenwel in een complex spanningsveld aftekenen. Het is een spanningsveld van onvoorspelbaarheid, onzekerheid, turbulente verandering, contingente ontwikkeling en een geïndividualiseerde biografie enerzijds en van maakbaarheid, identiteitsvorming, identificatie en samenhang in vertrouwde relatienetwerken anderzijds.

De vraag rijst dan ook of de samenlevingsopbouw niet stelselmatig voor alle bevolkingsgroepen en alle territoria die daar niet op eigen houtje uitkomen moet worden ingezet? Is er voor wie niet aan zijn trekken komt in de netwerkstad of voor wie sociaal en cultureel uitgesloten worden geen bemiddelende opdracht voor de samenle-

teerd en gelegitimeerd te zijn bij het nemen van beleidsbeslissingen. Vele van de adviesraden slaagden er een tijd lang in de stem van de burgers te evoceren. Er groeiden hieruit enkele gespecialiseerde organisaties en diensten (bijvoorbeeld De Wakkere Burger, Langzaam Verkeer, Intermedium, Jeugddienst voor Maatschappelijke Emancipatie) die inspraakbegeleiding aanboden en een aantal besturen namen ook eigen consultants in dienst om de interactie met de bevolking uit te bouwen (bijvoorbeeld gemeentelijke jeugdconsultanten). De inspraakbegeleiding die ze organiseren en de professionals die als facilitator optreden, ressorteren evenwel niet in het vakje dat de

collectieve belangenbehartiging respectievelijk de duurzame beleidsbeïnvloeding. Zou het Handboek Samenlevingsopbouw in Vlaanderen dat zeer expliciet van een breed concept van samenlevingsopbouw vertrekt en ruimere interventiepraktijken belicht, kunnen inspireren om niet alleen over het muurtje kijken en maar er liefst nog over te klimmen?

De profilering van het opbouwwerk en de samenlevingsopbouw in Vlaanderen : discussiepunten en spanningsvelden

Dit beknopte overzicht vormt hopelijk een voldoende gestoffeerd aanknopingspunt voor Nederlandse vakgenoten om nu tot

vingsopbouw weggelegd? En hoe kan die rol worden gespeeld: zonder paternalisme, zonder uitgehold te worden tot een soort sociale technologie waarin een voorbedachte participatie wordt opgedrongen, zonder een oude of nieuwe gemeenschapsideologie te introduceren die tot conformiteit dwingt?

Normatieve en/of instrumentele professionaliteit

Deze laatste vragen brengen ons ook tot de kwestie: in handen van wie en ten dienste waarvan kan de samenlevingsopbouw een "instrument" vormen? De publicatie van het handboek alleen al betekent dat een arsenaal van sociale interventies beschikbaar en toegankelijk is gemaakt. Maar het is ook onder het beheer gebracht van professionals. Professionalisering draagt bij tot intentionele inzetbaarheid (vanwege het beleid) en oproepbaarheid (vanwege de bevolking) van een bepaald soort dienst aan de gemeenschap, tot kwaliteitscontrole en kwaliteitsbevordering ervan, tot verdere ontwikkeling en optimalisering. Maar minstens latent is het gevaar van beheersing en sociale disciplinerende aanwezig. En in het verlengde daarvan duikt het eigenbelang van de professional op en van de institutionele verbanden waarin hij zich moet handhaven.

Voor de samenlevingsopbouw is een grote waakzaamheid geboden. De samenlevingsopbouw - in de mate dat hij erkend en geprofessionaliseerd is - beweegt zich immers tussen de staat en de straat. Enerzijds wordt de samenlevingsopbouw door overheden ingezet. Dat het accent daarbij soms meer ligt op het aanpassen van mensen aan de dominante cultuur en structuren, dan op het corrigeren van maatschappelijke mechanismen om deze aan mensen aan te passen, is niet te ontkennen. Maar dit is ook niet a priori te verwerpen. Onze maatschappij biedt namelijk ook kansen die sommige bevolkingsgroepen nog niet voldoende weten te benutten, zodat ze nog onvoldoende baat vinden bij de vruchten van de welvaartstaat. En ook de sociale cohesie en een billijke ruilverhouding tussen de maatschappij en het individu - met zijn rechten en plichten - zijn van tel in een actieve welvaartstaat. De samenlevingsopbouw kan ter zake een instrumentele rol spelen door niet-bemiddelde belangen te "vermaatschappijlijken" en burgers te leren participeren.

Maar tegelijk zullen opbouwwerkers uiterst bedacht moeten zijn op het welzijnsconcept dat achter dit soort optreden en deze instrumentaliteit schuil gaat. Welzijn is namelijk ook een kwestie van cultuur, van opvat-

tingen, van levensstijl, van waarden en normen. En zo rijst de vraag of de samenlevingsopbouw ook actief op zoek gaat naar dit waardevolle, naar wat mensen die zich niet in de dominante stroming inpassen, beweegt en aanspreekt. Hieraan stem helpen geven, dit helpen ter sprake brengen, zodoende de "cultuur van het zwijgen" (P. FREIRE) doorbreken, is een prominente opdracht van de samenlevingsopbouw. Het betekent dat de opbouwwerker de dialoog over zin en betekenis, over waarden en onwaarden aangaat, dat hij uitnodigt en bijdraagt tot het publiek debat. Dit is een kwestie van normatieve professionaliteit.

Collectivistische versus individualistische perspectieven

Deze normatieve professionaliteit is een delicate aangelegenheid. In de samenlevingsopbouw in Vlaanderen hebben we een periode gekend dat de maatschappelijke bewogenheid en de kritische opstelling tegen de "neo-kapitalistische consumptie-maatschappij", in een tegen-cultuur van bijvoorbeeld "basissocialisme" werden vertaal. Een aantal opbouwwerkprojecten kregen er een politiek geladen programmatische invulling door. In een latere golf van "nieuwe zakelijkheid" werd opbouwwerk een sterk pragmatische aangelegenheid. Directe probleemoplossing en een prestatiedruk om concrete resultaten te boeken kwamen op de voorgrond.

Voor de nabije toekomst is wellicht sprake van een continue slingerbeweging tussen ideologie en pragmatiek. De vraag luidt welke positie van de slinger voor de samenlevingsopbouw verkieselijk is. Ongetwijfeld moet dit een positie zijn die getuigt van een open houding voor pluraliteit en interculturaliteit en voor stimulering van het publiek debat. Niet zozeer één vooropgestelde keuze uit de collectivistische opties dan wel uit de meer individualistische opties inzake de sociale integratie en participatie is verkieselijk. Opbouwwerk moet daarom ook bijdragen tot het opnemen van een zelfreflexieve verantwoordelijkheid, tot het in dialoog treden en toetsen van evoluties en keuzes aan generieke waarden als participatie, leefbaarheid, duurzaamheid, solidariteit en algemeen belang. Dat is een aangelegenheid van "levenspolitieke vorming". (zie onder meer A. GIDDENS en T. JANSEN) Maar het is ook een kwestie van collectief leren. In het spanningsveld tussen ideologie en pragmatiek bevindt zich de vraag wat in het samenwerken met bewoners of burgers over die samenleving en haar menselijke kwaliteiten kan geleerd worden. Uit de "discussie" tussen idealen en haalbaarheden kan een zekere mate van leefbare commu-

naliteit groeien.

Probleemoplossing en/of (levenspolitieke) vorming

Deze levenspolitieke vorming, dit zich verantwoord en het leren zich te verantwoorden - zowel individueel als collectief - betreft de educatieve of vormingsaspecten van de samenlevingsopbouw. Ze hebben betrekking op het "empowerment" of "competentie-ontwikkeling" van personen en groepen. Dit behelst het beroep doen op en versterken van het probleemformulerend en probleemoplossend vermogen van individuen en groepen. Daarbij zijn participatiecompetenties in het geding als het kunnen omgaan met ambivalentie en dissensus, het leren bereiken van een reële consensus, het maken van plannen en afspraken, het werken in groepen en het vervullen daarin van diverse rollen, het onderhandelen met instanties, het leren omgaan met autoriteiten en procedures, enz. Dikwijls is het ontwikkelen van vaardigheden en houdingen om te participeren in processen van samenlevingsopbouw - bijvoorbeeld meewerken in een stuurgroep, deelnemen aan een self-survey of aan een hoorzitting, enz. - al hele een opgave, ja zelfs een te hoge drempel.

Maar het is een vraag in hoeverre in de samenlevingsopbouw ruimte wordt gegeven of geschapen voor deze educatieve dimensie of aan het proces van levenslang en levensbreed leren. Soms kan ook gewoon niet gewacht worden en dienen ingrepen te gebeuren en kansen te worden benut. In het beste geval treedt de opbouwwerker dan op als plaatsvervanger van de bewoner en in het beste geval voelt de burger dit ook zo aan en stemt hij daar mee in. Maar het gevaar schuilt om de hoek dat opbouwwerk meer vóór dan mét de bewoners wordt bedreven.

Doelgericht en/of doelgroepgericht werken In dezelfde lijn komt de opbouwwerker ook wel eens voor het dilemma te staan tussen een doelgerichte dan wel een doelgroepgerichte aanpak. In het projectmatig opbouwwerk worden beide verzoend - theoretisch althans. In de praktijk liggen de kaarten vaak wat moeilijker om bewoners bij doelbepaling te betrekken en om niet alleen de noden en tekorten van doelgroep, maar ook de competenties en de eigen oplossingsmechanismen tot hun recht te laten komen. Een doelgroepgerichte benadering is tegelijk ook een categoriale benadering. Die houdt een tendens in om de aandacht en de aanpak te richten op persoonskenmerken, eerder dan op situatiekenmerken. De "rationaliteit" en de ritmes van participatiepro-

cessen en beleidsvormingsprocessen kunnen echter zodanig verschillen, dat ze moeilijk of niet te synchroniseren zijn. We wezen er reeds op dat de opbouwwerker dan voor een plaatsvervangende rol kan opteren. Hier willen wij de vraag stellen of niet moet worden gekozen voor minstens twee figuren met complementaire rollen. Er is het type opbouwwerker dat opereert in het kader van de participatieve beleidsplanning die iets meer oog heeft voor een doelgerichte benadering. Tegelijk kan een type bottom-up-opbouwwerker de lokale netwerking bevorderen en participatie van de doelgroepen ondersteunen, zowel in de probleemformulering als in de probleemoplossing. Dit is met andere woorden, een doelgroepgerichte benadering. Deze complementariteit van rollen en benaderingen gaat onmiskenbaar uit van een consensusmodel. Soms zal men ook gedwongen zijn te kiezen voor een conflictmodel en bijgevolg moeten opteren voor opbouwwerk van het sociale actie-type. Wellicht zal dit een tijdelijke keuze zijn omdat een voldragen sociale actie oplossingen via onderhandeling vereist.

Dé opbouwwerker of vele opbouwwerkers ?

Het voorgaande leidt tot de vraag of er nu sprake is van dé opbouwwerker, dan wel van meerdere types van opbouwwerkers. Spreken over dé opbouwwerker houdt in hem uit te roepen tot een soort regisseur of coördinator op het speelveld van allerlei actoren die een rol te spelen hebben in een billijker verdeling van maatschappelijke goederen en in de bevordering van sociale integratie en participatie. Dit stelt alvast zeer hoge eisen aan de correcte hantering van diverse rollen en aan de deskundigheid en de stijl om met die rollen om te gaan. Wellicht is het in sommige gevallen mogelijk om een tijdlang dit rollen-complex in één hand te leggen. Hoger is gesuggereerd opbouwwerkers vanuit verschillende invalshoeken in te zetten en te streven naar een complementaire rolvulling. Dit is niet alleen een theoretische optie. Dat gebeurt in de praktijk ook zo.

Methodiek versus sector

De keuze voor dé opbouwwerker dan wel voor een variëteit aan opbouwwerkers is niet uitsluitend een zaak van voorkeuren van professionals of van de "toevallige" beschikbaarheid van kandidaten. Het heeft ook alles te maken met de maatschappelijke positionering respectievelijk de institutionalisering van de samenlevingsopbouw. Zoals gezegd, is in het handboek gekozen voor de breedst mogelijk invulling van samenlevingsopbouw, breder dus dan wat in

Vlaanderen officieel als samenlevingsopbouw of Maatschappelijk Opbouwwerk wordt erkend. Samenlevingsopbouw wordt daarmee als een methodiek of een interventie opgevat die zijn vertaling vindt in diverse maatschappelijke contexten. Deze generieke benadering laat toe opbouwwerkers van diverse pluimage met elkaar in gesprek te brengen. Het is de stellige overtuiging van de redactie dat zoiets nog te weinig gebeurt. De methodiekontwikkeling, de kwaliteitsbevordering en de professionalisering zouden daar ongetwijfeld baat bij vinden. Maar ook de actie op het terrein zou er mee aan doelmatigheid en slagkracht kunnen winnen. Of daarom ook de institutionele grenzen moeten opgeheven worden en alle types van samenlevingsopbouw onder één hoed moeten worden gebracht is niet vanzelfsprekend. Dat er ontgrenzing nodig is in de vorm van inter-collegiaal en inter-organisationeel overleg is moeilijk te betwisten. Over formules moeten we ons hier niet uitspreken. Zou een soort Vlaams Platform voor Samenlevingsopbouw de actie- en reflectieradius kunnen verruimen... nu er op het vlak van de praktijktheorie met dit handboek hopelijk een gemeenschappelijke gespreksbasis is gecreëerd? Of komen de Vlaamse vakgenoten toch niet best eens terug naar Nederland om iets op te steken van de formule van een vakconferentie ?

GERAADPLEEGDE LITERATUUR

BAERT, H., DE BIE, M., DESMET, A., HELLINCKX, L. & VERBEKE, L. (red.) (1991) Handboek Samenlevingsopbouw in Vlaanderen. Brugge: Die Keure

BAERT, H. (1994) Hertekende functies van het opbouwwerk in Vlaanderen, Samenlevingsopbouw-Cahier, jg. 18 (1), 24-36

BAERT, H. & JANSEN, Th. (1997) Community education in the perspective of social integration and participation. Lifelong Learning in Europe, Vol II (4), 223-232

BAERT, H. Samenlevingsopbouw in wisselende gedaanten. In: BAERT, H., DEBIE, M., DESMET, HELLINCKX, L. en VERBEKE, L.(red.) (1999) Handboek Samenlevingsopbouw in Vlaanderen, Brugge: Die Keure, p. 173-189

BAERT, H. Uitleiding: vragen en spanningsvelden . In: BAERT, H., DEBIE, M., DESMET, HELLINCKX, L. en VERBEKE, L.(red.) (1999) Handboek Samenlevingsopbouw in Vlaanderen, Brugge: Die Keure, p. 605-612

BAERT, H. (2000) Conceptbreedte en duurzaamheid als agogische kwaliteitscriteria voor opbouwwerk. In: BEUKEMA, H, BOOG, B. & SLAGTER, M. (red.), Kwaliteit van agogisch handelen. Groningen: Wolters-Noordhoff, p. 39-55

BEUNENS, L. (1998) Leerprocessen binnen het projectmatig opbouwwerk. Een exploratief onderzoek. Leuven: Faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen (niet-gepubliceerde licentiaatsverhandeling o.l.v. H. Baert)

STERCK, G. (1996) Educatieve processen in het projectmatig opbouwwerk. Een verkenning in het licht van de lerende bewonersorganisatie. Leuven: Faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen (niet-gepubliceerde licentiaatsverhandeling o.l.v. H. Baert)

TANGE, W. (2000) Maatschappijvisie in het opbouwwerk. Kwalitatief exploratief onderzoek. Leuven: Faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen (niet-gepubliceerde licentiaatsverhandeling o.l.v. H. Baert)

VANGENEUGDEN, P. (1998) Duurzame effecten van opbouwwerkprojecten. Een exploratief onderzoek. Leuven: Faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen (niet-gepubliceerde licentiaatsverhandeling o.l.v. H. Baert)

VAN DEN BRANDE, P. (2000) Beleidsparticipatie in het kader van het Sociaal Impulsfonds. Een exploratief onderzoek naar de mogelijkheden en beperkingen van bewonersparticipatie in drie Vlaamse gemeenten. Leuven: Faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen (niet-gepubliceerde licentiaatsverhandeling o.l.v. H. Baert)

VANENDE, A. (1995) Het profiel van de opbouwwerker binnen de sector samenlevingsopbouw anno 1995. Een descriptief onderzoek naar de taken van de personeelsleden. Leuven: Faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen (niet-gepubliceerde licentiaatsverhandeling o.l.v. H. Baert)

□

Wonen en herstructureren in de 21e eeuw

door Drs. Peter Welling, Directeur Bestuursdienst, ministerie van VROM

Als je vandaag de dag niet aan ICT doet, dan sta je al snel op achterstand. Ik had er dan ook wellicht beter aan gedaan een wervelende digi-show te laten samenstellen en u die vanaf mijn Haagse digitale trapveldje te presenteren om daarna uw applaus per e-mail in ontvangst te nemen om op mijn c-schijf vast te leggen.

Ik doe het toch maar liever gewoon via de microfoon en oog in oog met u, want ook op die manier kun je naar hartelust surfen langs allerlei websites. En aldus verbaal surfend krijgen we er hopelijk ook meer zicht of onze neuzen in dezelfde richting staan, wat we van elkaar kunnen verwachten en wat we aan elkaar kunnen hebben.

Om te beginnen neem ik u mee naar het e-mail adres van iemand die wellicht hier in de zaal zit: Via.a.beenhakkert@oudwest.amsterdam.nl. komt je terecht bij de sector Maatschappelijke Ontwikkeling van het stadsdeel OudWest in Amsterdam waar het bestek van de openbare aanbesteding van het opbouwwerk voor de komende 4 jaar kan worden opgevraagd. De offertes dienen uiterlijk 28 november binnen te zijn u hebt dus nog een dag of 10 de tijd en op uiterlijk 19 december wordt door het dagelijks bestuur van het stadsdeel over de gunning beslist.

Het vernieuwende zit voor een deel in die aanbestedingsprocedure ik neem aan dat die nog geen gemeengoed is in uw branche maar vooral in een nieuwe en eigentijdse invulling van het opbouwwerk, met netwerkontwikkeling, facilitering, signalering van maatschappelijke knelpunten, een basisvoorziening voor bewonersgroepen, uitbouw in de richting van de leefbaarheidsproblematiek en van sociaal wijkbeheer, zoals het aanbestedingsbestek vraagt. Als ik het goed zie, dan is in ieder geval in OudWest opbouwwerk niet langer een zaak van gepolitiseerde belangenbehartiging

maar van professionele facilitering. En als dat ook de kenmerken zijn van profiel en prioriteiten van het opbouwwerk in Nederland, zoals die vandaag op uw agenda staan, dan tekent zich een stevige link af tussen Wonen in de 21e eeuw en Opbouwwerk in de 21e eeuw af en is de agenda van deze vakconferentie niet zo dual als de aankondiging suggereert.

Na dit opstapje vanuit het opbouwwerk klik ik snel door naar de hoofdmoot van mijn

betoog, haar een aantal websites van het rijksbeleid waarmee u in uw beroepspraktijk dagelijks van doen heeft. Sommige sites, zoals van het grote stedenbeleid kunnen al een aantal jaren geraadpleegd worden. Die van het stedelijke vernieuwingsbeleid is van recentere datum en de nota Wonen staat althans in de definitieve versie pas een paar dagen op het internet. Het aantal links tussen deze sites is talrijk, want grote stedenbeleid, stedelijke vernieuwing wonen hebben alles met elkaar te

maken. Maar ze zijn op hun beurt ook gelinkt met talrijke andere sites: van de wijkaanpak, van de bewonersparticipatie, van het lokale sociale beleid, van het werkgelegenheidsbeleid, van het doelgroepenbeleid, van het minderhedenbeleid, van het veiligheidsbeleid en u bent beter dan wie ook in staat om daar nog een hele reeks aan toe te voegen.

Het zal u duidelijk zijn dat ik mij in deze zee aan sites en links moet beperken tot hoofdzaken. Alleen al de nota Wonen telt meer dan 350 bladzijden en omvat een breed scala aan onderwerpen die op enigerlei wijze betrekking hebben op wonen, woonomgeving, bewoners en woonkwaliteit. Dat we voornemens zijn de bouwregelgeving te vereenvoudigen zult u graag van mij willen aannemen, maar die ambitie is niet heel prominent van belang voor de zaken waarmee u dagelijks bezig bent en zal ook niet bovenaan de lijstjes staan van de groepen waarop u zich richt. Dat zelfde geldt voor de ruimtebehoefte voor wonen, waaraan de nota een apart hoofdstuk wijdt en hoe wij precies van plan zijn om te gaan met architectuur, bereikbaarheid en milieu als kwaliteitsdragers of met het honoreren van groene woonwensen of met de beoogde toedeling van de investeringsopgave, zult u voor dit moment ook wel voor lief willen nemen.

Op de keper beschouwd is die nota op dit moment formeel alleen nog maar een document waarin de regering heeft opgeschreven welke verwachtingen, voornemens en ambities zij heeft ten aanzien van het wonen en het woonbeleid in de komende decennia, met de nadruk op de eerste tien jaar. Maar met een variant op Jan Schaefer: In een nota kun je niet wonen. Daarom kondigt de nota een stuk of 70 concrete maatregelen aan die de komende tijd zullen worden getroffen om de nota handen en voeten te geven. Ik zal ze hier niet allemaal opsommen, maar op een aantal zal ik nog nader ingaan. De verhoudingen in dit land zijn al lang niet meer zo dat de regering dicteert en afdwingt, die decreten vervolgens 'over de schutting gooit' en de realisatie verder aan anderen overlaat.

De verantwoordelijkheden worden gelegd waar ze horen: decentraal bij andere overheden, bij woningcorporaties en andere lokale partijen en uitdrukkelijk ook bij de burger. Het proces kan alleen slagen als de burger er van meet af aan bij betrokken is. Het rijk zet zichzelf niet op afstand, van een terugtrekkende overheid, maar blijft actieve partner in een interactief proces op basis van een prestatiegerichte decentrale aanpak, waarin al die partijen samenwerken om de gezamenlijke ambities te verwezenlijken.

Dat gaat zelfs in een poldermodel niet zo maar vanzelf: dat moet worden geregeld en dat doen ondermeer in de vorm van een Woonwet er moeten spelregels worden gemaakt, de partijen moeten weten wat er van ze wordt verwacht en wat ze van elkaar kunnen verwachten en daar moeten afspraken over worden gemaakt.

U zult begrijpen dat we niet een paar jaar gaan wachten tot eerst alles keurig juridisch is geregeld. Het is de bedoeling, dat we voor de tussenliggende periode met alle partijen concrete afspraken maken op basis waarvan er meteen begonnen kan worden. Inmiddels ligt er al een kwaliteitshandvest VINEX en zijn we druk bezig met de VNG en Aedes te komen tot een nationaal akkoord wonen. Daarnaast is het de bedoeling dat er, vooruitlopend op de Woonwet, ook een handvest bewonersparticipatie komt. De Tweede Kamer heeft daar in de motie Rietkerk om gevraagd.

Mensen, wensen, wonen

De nota is ook niet een geheel op zichzelf staand product dat een heel nieuwe lijn inzet. U moet haar allereerst zien als een volgende stap in een veeljarig proces dat eigenlijk is begonnen met de stadsvernieuwing en dat vervolgens is voortgezet in het grote stedenbeleid en het stedelijke vernieuwingsbeleid. De scope van de nota beperkt zich dan ook bepaald niet tot wonen of tot de fysieke kanten daarvan, maar sluit naadloos aan bij de trits fysiek-sociaaleconomisch.

Nog in een ander opzicht staat de nota niet op zichzelf, meer maakt al integraal deel uit van een trits van wat wij noemen de 4 grote nota's: die alle vier ongeveer tegelijkertijd uitkomen: de nota Wonen, de 5e nota Ruimtelijke Ordening, de architectuurnota en het Nationaal Milieubeleidsplan 4 en tussen deze vier nota's is het aantal links welhaast ontelbaar.

Genoeg nu over de context, over naar de inhoud, waarbij ik me vooral richt op die onderdelen die van belang zijn voor het domein waarin u werkzaam bent.

Als u de website van VROM oproept www.minvrom.nl kunt u gelijk doorklikken naar de tekst van de nota Wonen zoals die afgelopen vrijdag door de Ministerraad is geaccordeerd en afgelopen dinsdag aan de Tweede Kamer is aangeboden (de gedrukte versie verschijnt over enkele weken). Uit de titel *Mensen, wensen, wonen* kunt u gelijk al veel afleiden over inhoud en strekking. Het gaat om mensen het motto van de nota luidt dan ook: 'De burger centraal', om hun wensen ten aanzien van wonen, woonomgeving, woonmilieu en woonkwaliteit en over hun zeggenschap daarover.

Zeggenschap en keuzevrijheid zijn dan ook belangrijke uitgangspunten. En voor alle duidelijkheid: dan hebben we het niet over leuke dingen voor yuppende tweeverdieners, maar over wensen, kansen en zeggenschap van ALLE woonconsumenten. Hoofdstuk 6 van de nota heet dan ook niet voor niets: Goed wonen voor iedereen. Op basis van de uitkomsten het woningbehoefteonderzoek doorgerekend in een reeks van trendanalyses en scenario's van toekomstige maatschappelijke ontwikkelingen stelt de nota vast dat zich een groot gat aftekent tussen de woonwensen en het aanbod dat in die wensen moet voorzien, een aanmerkelijk groter gat dan we enkele jaren geleden voorzagen. Daarbij gaat het niet zozeer om aantallen al moeten we daar ook de vinger aan de pols houden, al was het maar omdat we blijkens de bevolkingsprognoses voorlopig nog wel even blijven groeien maar vooral om meer woonkwaliteit. Er is een beduidend grotere vraag naar wonen in centrumstedelijke en in groenstedelijke woonmilieus en een beduidend kleinere vraag naar wonen in buiten-centrum stedelijke woonmilieus (voor een groot deel betreft dat vroegnaoorlogse wijken). Om die kwaliteitsprong te kunnen maken, zullen we er de komende jaren een paar flinke tandjes bij moeten zetten en dat transformatieproces zal zich voor een belangrijk deel zijn beslag moeten krijgen in stedelijke woonmilieus. (De nota wijdt overigens ook een hoofdstuk aan wonen in dorpen en in het landelijk gebied, maar dat laat ik voor deze gelegenheid maar even rusten) Om u een idee te geven van de omvang van 'die paar tandjes meer' van de transformatieopgave in de steden zullen de komende tien jaar 225.000 woningen gebouwd moeten worden in centrumstedelijke woonmilieus en 275.000 woningen in groenstedelijke milieus (aan de stadsrand). Er zullen er ongeveer 225.000 woningen gesloopt moeten worden, vooral in de naoorlogse wijken buiten het centrum en 160.000 woningen worden samengevoegd tot 80.000 nieuwe. De totale nieuwbouwproductie in de steden komt hiermee op zo'n 600.000 woningen. Dat is 155.000 woningen of ruim een kwart meer dan in de huidige plannen is voorzien. Er komt dus heel wat extra op ons af, op de gemeenten, op de corporaties, op de investeerders en ontwikkelaars, op de bewoners en op u, op het opbouwwerk.

Een nadere indicatie van de inhoud bieden de 5 kernopgaven die in de nota zijn geformuleerd:

- vergroting van de zeggenschap over woning en woonomgeving;

- kansen scheppen voor mensen in kwetsbare posities;
- wonen en zorg op maat bevorderen;
- stedelijke woonkwaliteit verbeteren;
- groene woonwensen faciliteren.

Ik zal die 5 kernopgave niet uitputtend de revue laten passeren maar concentreer mij op een aantal highlights die met name van belang zijn voor het domein waarin u werkzaam bent en die ik zoveel mogelijk geclusterd de revue laat passeren.

Meer zeggenschap keuzevrijheid over woning en woonomgeving en vergroting

- de positie van woonconsumenten en van woonconsumentenorganisaties in het proces van bouwen en beheren zal wettelijk worden verankerd.

- met overheden, corporaties en marktpartijen zullen beleidsafspraken worden gemaakt over het vroegtijdig betrekken van burgers bij planprocessen

- het particulier opdrachtgeverschap en andere vormen van consumentgericht bouwen zal worden bevorderd

- met corporaties zullen afspraken worden gemaakt over verhoging van het aantal te verkopen huurwoningen (de nota steekt in op de verkoop van 700.000 huurwoningen, waarvan 500.000 corporatiewoningen, tot 2010) en er zullen mogelijkheden worden ontwikkeld voor vloeiende overgang van huur naar koop.

Goed wonen voor iedereen

- Individuele financiële vraagondersteuning in de vorm van huursubsidie blijkt een keminstrument om de keuzevrijheid voor mensen met lage inkomens te vergroten; de overheid zal zich blijven inspannen om huursubsidiegebruik te bevorderen.

- het eigen woningbezit zal worden bevorderd.

- mede met het oog op de keuzevrijheid voor huursubsidie ontvangen zullen de mogelijkheden tot fiscalisering worden

onderzocht en zal worden geëxperimenteerd met breed opgezette woonzorgvouchersystemen.

- het huurbeleid zal worden gericht op een gemiddeld inflatievolgende huurprijsontwikkeling met maximering van de huurprijs in relatie tot de kwaliteit en een bandbreedte in de ontwikkeling van de jaarlijkse huuraanpassing.

- het huurbeleid wordt zodanig gemoderniseerd dat de contractvrijheid tussen huurder en verhuurder wordt vergroot.

- de tijdelijke woonzorgstimuleringsregeling stimuleert dat voorzieningen worden gerealiseerd die nu niet of nauwelijks van de grond komen.

Kiezen voor stedelijke woonkwaliteit

- om de keuzevrijheid van huishoudens met lagere inkomens te vergroten en mede met het oogmerk om ruimtelijke segregatie te voorkomen, zal de samenhang tussen vernieuwing in bestaand stedelijk gebied, in de stedelijke uitleg en in regionaal verband worden bevorderd. [Met andere woorden:

lage inkomens moeten ook terecht kunnen op VINEX en in de regio].

- de noodzaak tot investeren in de kwaliteit van de openbare ruimte zal geaccentueerd worden.
- voor innovatieve acties in de sociale sfeer zal als flankerende maatregel bij stedelijke vernieuwing structureel f 50 mln per jaar worden uitgetrokken.
- samen met andere departementen zal onderzoek worden gestart om meer zicht te krijgen op de feitelijke dynamiek op de woningmarkt in wijken waar veel allochtonen wonen en op de samenhang daarvan met woonwensen, keuzevrijheid en sociale cohesie.

Tot zover en in vogelvlucht een aantal belangrijke grepen uit de nota Wonen.

Wonen en opbouwen

Ik ben mijn surftocht begonnen bij de nieuwe aanpak van het opbouwwerk in Amsterdam OudWest. Het centrale thema van deze vakconferentie is Opbouwwerk in de 21e eeuw. U zult er, net als dat het geval is bij de nota Wonen, vandaag wel niet aan toekomen de koers uit te zetten voor de hele 21e eeuw, maar wel voor de eerstkomende tien jaar.

Ik heb u op mijn surftocht langs een aantal websites duidelijk gemaakt hoe de context er wat ons betreft ongeveer zal uitzien en ik heb ook aangegeven wat er allemaal op u afkomt, vanuit het grote stedenbeleid, vanuit het stedelijke vernieuwingsbeleid en vanuit het beleid uit de nota Wonen. In die context zal ook het opbouwwerk zijn plek en rol moeten herdefiniëren en herinrichten. Ik weet niet zeker of dat nu makkelijker of juist moeilijker zal zijn dan voorheen. Ik verwacht dat het in een aantal opzichten makkelijker zal zijn naar de mate waarin ook de positionering van alle andere partijen duidelijker en transparanter zal zijn. Als je preciezer dan tot nu toe vaak het geval was van elkaar weet wat ieders verantwoordelijkheden, rollen en posities zijn en het daar ook met elkaar over eens bent dan zullen de processen hopelijk soepeler gaan verlopen. Maar ik sluit niet helemaal uit dat u die positie aanvankelijk nog wel eens zult moeten bevechten en u zult haar vooral moeten waarmaken, zowel in de richting van uw cliënten als in de richting van de andere partijen waarmee u te maken krijgt. Makkelijker wordt het wellicht ook als die partijen ook echt met elkaar gaan samenwerken, want dan zal het aantal partijen waarmee u tot zaken moet zien te komen afnemen. Moeilijker zal het ongetwijfeld worden omdat u ook in situaties waarin niet onmiddellijk alles tegelijkertijd op de

schop gaat te maken zult krijgen met een groter scala aan disciplines, beleidsterreinen en bijbehorende instanties dan u wellicht gewend bent. Daarvoor zult u zich de nodige expertise moeten eigen maken, want dat zullen de partijen waarmee u werkt van u verwachten, op wijk en buurniveau, lokaal en landelijk.

En wat kunt u van VROM verwachten?

Niet dat we u bij de hand zullen nemen om u naar uw nieuwe plek in het proces te leiden. Dat zult u zelf moeten doen en daarbij weet u zich gesteund door een scala aan landelijke steunfuncties en verbanden die daarin zijn gespecialiseerd. U kent ze beter dan ik: het Landelijk Centrum Opbouwwerk, het Landelijk Samenwerkingsverband Aandachtsgebieden, Forum, de leerstoelDuyvendak, het Verweij-Jonker Instituut, Heel de buurt, om de belangrijkste te noemen. En daarnaast staat inmiddels een hele batterij aan nieuwe landelijke expertisecentra van allerlei pluimage tot uw beschikking plus het programma van de Stichting Experimenten Volkshuisvesting (SEV) zie er vast wel enkele over het hoofd. Tussen al die websites bestaan al heel wat links, maar die zijn best nog wel voor uitbreiding vatbaar en kunnen ook nog beter benut worden. Ook vanuit VROM zullen we daar meer aandacht aan besteden en als u suggesties heeft zult u daarvoor bij ons een open oor vinden.

Op de ronde die staatssecretaris Remkes het afgelopen half jaar langs alle regio's gemaakt heeft, is onder meer gebleken dat de nieuwe spelregels op een breed draagvlak kunnen rekenen bij alle partijen. Maar het blijkt verdraaid lastig ook daadwerkelijk de aftrap te geven. Daarin moet de komende maanden nog stevig geïnvesteerd worden Wij zullen de partijen daarop blijven aanspreken en waar nodig stimuleren met experimenten, pilots en best practices, ook vanuit het opbouwwerk. De infrastructuur is voorhanden, maar dient nog wel aangeklikt te worden.

Wij verwachten ook veel van het innovatieprogramma stedelijke vernieuwing, dat begin volgend jaar operationeel zal zijn en waaraan ook een substantieel budget voor flankerend beleid voor innovatieve acties in de sociale sfeer bij transformatieprocessen wordt aangeklikt. Over de precieze criteria dient weliswaar nog nadere besluitvorming plaats te vinden, maar het ziet er wel naar uit dat er binnen deze instrumenten zeker ook ruimte en aandacht zal zijn voor procesinnovatie, bijvoorbeeld op het terrein van bewonersparticipatie en de betrokkenheid van het opbouwwerk daarbij.

In het verlengde hiervan wil ik er overigens nog eens aan herinneren dat in het beginsel ook het investeringsbudget stedelijke vernieuwing zelf mogelijkheden voor dergelijke facilitering bevat. Bij de voeding van dat budget is net als voorheen in het stadsvernieuwingsbudget - uitgegaan van een substantiële post aan proceskosten, waaronder wij mede de bewonersparticipatie rekenen. U kunt de ISVbudgethouders daar dan ook op aanspreken of ze aan herinneren als ze dat even vergeten zijn.

Het is tijd om uit te loggen. Ik heb u meegenomen op een surftocht langs een aantal websites waarmee u de komende jaren veel van doen zult krijgen. Ik heb in kort bestek aangegeven wat er allemaal afkomt op u persoonlijk (ook als woonconsument), op de groepen voor wie u werkzaam bent en op het opbouwwerk in het algemeen. Ik heb ook aangegeven welke links ik zie tussen de VROMwebsites en die van het opbouwwerk.

Deze vakconferentie staat primair in het teken van het Opbouwwerk in de 21e eeuw en wat daarvoor allemaal nodig is in termen van vernieuwing en verandering.

Ik wens u daarbij veel succes en inspiratie toe, in de verwachting dat daarvan niet alleen het opbouwwerk en uzelf uiteraard, maar met name ook het wonen in de 21e eeuw en de diverse groepen woonconsumenten veel profijt zullen hebben.

□

Profiel en prioriteiten van het

door professor Jan Willem Duyvendak

Vandaag staan twee thema's centraal: wonen en herstructureren in de 21e eeuw en opbouwwerk in de 21e eeuw. De lezing (Peter Welling, bestuursdienst VROM) ging vanzelfsprekend vooral over het wonen, Herman Baert sprak over het opbouwwerk in de 21e eeuw en hield ons een Vlaamse spiegel voor. Ik wil op beide thematieken ingaan, al was het maar om de gedachte voor te zijn dat opbouwwerk in Nederland de komende decennia uitsluitend in het licht staat van wonen en herstructureren. De wederopstanding van het opbouwwerk is zeker verbonden met de hernieuwde aandacht voor wijken en wonen, maar er is veel meer werk aan de winkel (o.a. bij een aantal thema's zoals aangesneden door collega Baert).

Maar voordat ik daar op inga een meer persoonlijke noot. Ik ben blij dat ik hier vandaag weer mag spreken – het is de vijfde keer op rij. Ik ben ijdel genoeg om te denken dat het te maken heeft met de verwachting die althans bij Wil van de Leur leeft dat ik iets nieuws te melden zal hebben en ik zal ook hard mijn best doen. Maar toen ik het Vlaamse Handboek Samenlevingsopbouw doorlas, realiseerde ik me ook dat populariteit en schaarste samenhangen: de Nederlandse kring van schrijvers en denkers over opbouwwerk is relatief beperkt in vergelijking tot onze Vlaamse collega's. Wij blijven elkaar complimenteren. Gelukkig lijkt zich hier in Nederland overigens enige verandering in voor te doen. De komende tijd zal er een aantal proefschriften over opbouwwerk worden verdedigd en dit voorjaar verschijnt een boek waarin de onderzoeken van de Leerstoel 'Wetenschappelijke grondslagen van het Opbouwwerk' in de afgelopen vier jaar zijn gebundeld, waaraan verschillende onderzoekers een bijdrage hebben geleverd, waarvan ik Lex Veldboer hier met name als mederedacteur wil noemen. Ten slotte wil ik jullie melden, ter afsluiting van deze persoonlijke noot, dat het Ministerie van VWS zijn oog op ons heeft laten vallen om het jubileumboek te schrijven over vijftig jaar Ministerie van Welzijn, een boek

waarin Gradus Hendriks, vanzelfsprekend, een vooraanstaande plaats zal innemen. Mijn verhaal is als volgt opgebouwd. Eerst wil ik, in aansluiting op wat ik net zei, ingaan op onderzoek naar het opbouwwerk en het onderwijs aan toekomstige opbouwwerkers in Nederland, juist omdat dit het beeld van "waar we staan" kan aanscherpen. Vervolgens wil ik stilstaan bij een drietal onderwerpen: De inzet, de doelen van het opbouwwerk; Opbouwwerk en wonen, opbouwwerk en de wijk; Toekomstige onderwerpen, om af te sluiten met een aanbeveling c.q. hartenkreet. In deze inleiding komen onderwerpen aan de orde die u ook zult vinden in het boek dat vandaag verschijnt: Opbouwwerk 2000: Beeld en Perspectief.

Anders dan in België dacht ik, heeft het opbouwwerk in Nederland een forse dip gekend in de periode 1985-1995. De politieke en publieke devaluatie van het opbouwwerk heeft ook effect gehad op het onderwijs aan toekomstige opbouwwerkers. De opleiding opbouwwerk aan sociale academies verdween, evenals de meeste voortgezette opleidingen opbouwwerk. Op universitair niveau werd de studierichting Andragologie uit het Academisch Statuut geschrapt. Het vak leidt sindsdien een enigszins gemarginaliseerd bestaan op de universiteiten van Groningen, Nijmegen en Leiden. Om binnen de universiteit toch nog enige wetenschappelijke aandacht voor processen van samenlevingsopbouw te houden werd eind jaren tachtig, noodgedwongen, de dr. Gradus Hendriks-Leerstoel opgericht.

Opbouwwerk in Nederland

onderzoekers die zich expliciet met samenlevingsopbouwprocessen bezighouden (ik zei het net al), maar zij worden overvraagd door beleidsmakers, ambtenaren, organisaties en instellingen van het maatschappelijk middenveld, collega's en studenten.

Wel heeft de maatschappelijke aandacht voor sociale kwesties geleid tot het opbloeien van bladen en cahiers als het Tijdschrift voor de Sociale Sector,

MO/Samenlevingsopbouw, Sociale Interventie en Sociaal Debat.

Al met al zijn we beland in de ingewikkelde situatie dat enerzijds het uitvoerende opbouwwerk een kwaliteitsimpuls vanuit de opleidingen –vanuit onderwijs en onderzoek– zou kunnen gebruiken, terwijl anderzijds de opleidingen zelf erg gebaat zouden zijn bij een kwaliteitsimpuls. Natuurlijk kan de kwaliteitsimpuls van de opleidingen op zijn beurt mede geschieden aan de hand van de recente ervaringen in het veld. Maar de opleidings- en onderzoekskant moet zich ook nodig oriënteren op ontwikkelingen buiten Nederland, waar de praktijk van en het onderzoek naar "community development" er in een aantal landen florissant voorstaat. Die nederige conclusie trek ik na lezing van het imposante en doorwrochte handboek Samenlevingsopbouw, waarin een keur van uitvoerende opbouwwerkers, opleiders en hoogleraren uit Vlaanderen hun licht laat schijnen over maatschappelijke ontwikkelingen die relevant zijn voor het opbouwwerk en de antwoorden die daar tastenderwijs zijn gevonden. Ook het betoog van Baert bevestigt dit beeld, dunkt me. We mogen concluderen dat er in

Vlaanderen een zodanig hecht en goed georganiseerd netwerk bestaat van professionals, opleiders en onderzoekers dat zij meer dan in Nederland in termen van continuïteit over hun werkerterrein kunnen spreken. Doordat zij veel minder dan het Nederlandse opbouwwerk zijn gehinderd door bezuinigingen in de jaren tachtig, voelen zij niet de noodzaak om hun bestaan steeds opnieuw te legitimeren. Waar het Nederlandse opbouwwerk in tijden van economische crisis als "overbodig" ter zijde werd gezet, daar onderkende de Vlaamse politiek dat het juist "sterk" is om in moeilijke tijden "sociaal" te zijn.

Deze grote betekenis van de politieke context kan het opbouwwerk begrijpen aan de hand van zijn eigen methodiek: we weten dat zwakke partijen zich pas sterk kunnen

voelen dankzij anderen. Opbouwwerkers zijn pas interessant als zij voor machteloze groepen wegen kunnen effenen naar invloed. Daarvoor moeten opbouwwerkers zich dus niet klein voordoen noch zich geheel identificeren van het zwakste belang, maar zich juist breed en sterk maken. Het opbouwwerk is alleen van waarde als een machtige derde. Welnu, hetzelfde geldt voor het opbouwwerk zelf. Als er geen invloedrijke derden in de samenleving zijn die zich sterk maken voor het opbouwwerk –uit de wereld van politiek, bedrijfsleven of wetenschap– dan is het opbouwwerk veroordeeld tot maatschappelijke marginaliteit (zie Baert).

Vergelijken met buitenland is nodig voor leren en voor relativeren. Dat bleek ook op een internationale conferentie op het Verwey-Jonker Instituut in 1999 bij het afscheid van Koos Vos.

Opbouwwerkspecialisten uit verschillende Europese landen bogen zich toen over de vraag in hoeverre er Europa-breed sprake is van een transformatie van het beroep van opbouwwerker doordat andere professies de sociale arena betreden, en dan met name de wijk. Spitsuur in de buurt bleek bepaald geen exclusief Nederlands fenomeen. Overal stijgen sociale kwesties op professionele agenda's, en dus zijn medewerkers van woningcorporaties, onderwijzers, politieagenten en pastoraal werkers ook elders meer en meer betrokken bij problemen en processen van samenlevingsopbouw. De enquête van Dozy, vorig jaar besproken, zou zonder probleem ook in andere landen kunnen worden gehouden en tot op zekere hoogte zouden, als ik de deelnemers aan de conferentie goed heb beluisterd, vergelijkbare resultaten mogen worden verwacht. De betekenis van deze veranderingen loopt tussen de landen echter sterk uiteen. Waar in het ene land sprake is van een ondubbelzinnige verharding van sociale interventies door samenwerking met de politie (Frankrijk, Engeland), daar is dat voor andere landen veel minder duidelijk (Nederland, Duitsland), ook al omdat de politie in deze landen zelf van karakter is veranderd. Bovendien is de traditie van "opbouwwerk" in de landen heel verschillend. Opbouwwerk is in ieder land uniek en we kunnen in die zin alleen iets leren van andere landen als we grondige kennis hebben van contextuele verschillen en overeen-

Buitenuniversitair profileert met name het Verwey-Jonker Instituut zich als het instituut dat onderzoek uitvoert naar sociale professies (dat hoop ik althans), terwijl het LCO en het NIZW verantwoordelijk zijn voor de nodige (methodische) vernieuwingsimpulsen voor het vak.

Nu het opbouwwerk weer in de lift zit, blijkt echter dat het onderwijs- en onderzoeks-aanbod bepaald niet mee is gegroeid met de nieuwe, positieve maatschappelijke ontwikkelingen. Binnen de zogeheten CMV (culturele en maatschappelijke vorming-) opleidingen bestaat op hbo-niveau wel samenlevingsopbouw als een van de specialisaties, maar deze trekt tot nu toe te weinig studenten om in de toenemende vraag op de arbeidsmarkt te voorzien. Binnen de universiteit zijn er, zeker recentelijk, weer meer

komsten (zie opmerkingen Herman Baert). Precies daarvoor hebben we handboeken en kwaliteitsimpulsen nodig, die niet ex cathedra de methodieken en wetenschappelijke grondslagen van het opbouwwerk formuleren, maar deze voortdurend contextualiseren. Wat valt in dat licht te zeggen over de drie onderwerpen en één aanbeveling die ik kort wil bespreken: hoe passen die in een agenda aansluitend op de specifieke Nederlandse context?

De inzet en kwaliteit van het opbouwwerk

Met het langzaam maar zeker stijgen van sociale kwesties op de politieke agenda, zien we een herontdekking van sociale professies. Dit leidt ook tot vragen over de kwaliteit van het professionele handelen van opbouwwerkers. Deze vragen kunnen zowel worden gesteld door bestuurders en financiers, door andere professionals -die zich in steeds grotere getale in de wijk wagen-, als ook door betrokken burgers. We staan hier niet geheel met een mond vol tanden. Door stug doorwerken hebben het LCO en het SBO, vaak in samenwerking met de dr. Gradus Hendriks Stichting, een aantal cruciale teksten geproduceerd die kunnen dienen als onderlegger voor het handelen van opbouwwerkers. In de interviews waarover Broekman en Molenaar in het boek verslag doen, bleek ook dat de professionele codes die zijn vastgelegd op veel punten worden herkend door uitvoerende opbouwwerkers. Maar dat geldt niet voor alle aspecten. Zo wijzen Broekman en Molenaar erop dat "emancipatie" als streven vervangen lijkt te zijn door "educatie". Ook spreekt "achters-tandsbestrijding" niet meer erg tot de verbeelding van de geïnterviewden. En van (kritische) analyse van maatschappelijke verhoudingen is ook weinig sprake: het gaat vooral om het beter toerusten van hen die buitenspel dreigen te komen staan. Wat maakt dát mensen buitenspel komen te staan, lijkt weinig te worden onderzocht. Het is ook opmerkelijk dat de geïnterviewde opbouwwerkers het meer over integratie van groepen in de samenleving hebben dan over transformatie van de samenleving. Veel van deze opbouwwerkers zijn immers al werkzaam sinds de jaren zeventig en tachtig toen het opbouwwerk zich uitdrukkelijk toelagde op "maatschappijverandering". Maar misschien is het daarom juist niet verrassend dat zij zich nu richten op de "i"- en "s"-termen, zoals Broekman en Molenaar ze noemen: integratie- en sociale cohesie-projecten, op "mainstreaming" in plaats van het verleggen van de mainstream. Zij hebben hun lesje in de tweede helft van de jaren tachtig en de jaren negentig wel geleerd: opbouwwerk was alleen welkom

wanneer het zijn omvattende, gepolitiseerde ambities zou loslaten. Minder grote pretenties, grote woorden, meer bescheidenheid moesten de nieuwe opbouwwerker kenmerken.

Dit heeft zeker een louterend effect gehad. Maar als ik de verhalen van de geïnterviewde opbouwwerkers doorlees en deze verbind met de resultaten van het onderzoek van Dozy, dan bekruip me niettemin het gevoel dat we een kind met het badwater dreigen weg te gooien. Samenwerking met de politie is mooi, maar wie trekt de grens tussen politioneel en emancipatorisch ingrijpen? Educatie is prachtig, maar kan het opbouwwerk zonder doordachte emancipatiedoelstellingen? Ik meen van niet. Daarmee wil ik overigens geen pleidooi houden voor de gedachte dat de toekomst van het opbouwwerk in het verleden ligt. Zeker niet, want emancipatie is anno 2000 fundamenteel iets anders dan enkele decennia geleden. Het gaat om andere groepen (we leven in een multiculturele immigratiesamenleving), veranderde maatschappelijke verhoudingen en nieuwe opbouwwerkers. Opbouwwerkers die louter verbindingsfunctionarissen willen zijn, makelaars, schakelaars, netwerkers of intermediairs, zullen zich in een normatieve stellingname wellicht niet kunnen vinden. Zij willen liever een "freischwebende" positie innemen. Mij lijkt het echter belangrijk om vast te houden aan een normatieve inzet van het opbouwwerk: het steunen van het zwakste belang en het minst erkende verlangen (zie vorig jaar). Dit sluit helemaal niet uit dat men in netwerken contacten legt, groepen met elkaar in contact brengt, makelaar is tussen uiteenlopende belangen, et cetera. Maar "dicht bij de mensen staan" impliceert dat dit met een bepaalde inzet gebeurt. Het is namelijk geenszins willekeurig wie met wie in verband wordt gebracht; het is belangrijk dat men oog heeft voor waar de zwakke schakels zitten van sterke netwerken en waar de sterke schakels van zwakke netwerken. Als het handelen niet expliciet en reflexief geschiedt, dan netwerkert een opbouwwerker onbewust in de richting van vanzelfsprekende belangen. Schakelen, makelen en netwerken zijn op zich lege, onbepaalde werkwoorden. Het gaat om geëngageerd en strategisch schakelen: wie is gebaat bij welke contacten?

Het lijkt voor de opbouwwerkers verontrustend vanzelfsprekend wat er onder sociale integratie en sociale cohesie moet worden verstaan, terwijl deze begrippen toch inzet zijn van heftige maatschappelijke en wetenschappelijke debatten. In hoeverre moet het omgaan met nieuwkomers gericht zijn op assimilatie? In welke sfeer wel, waar niet?

Wat betekent sociale cohesie in een wijk: hoeveel gemeenschappelijks moet er zijn om te kunnen omgaan met verschillen; hoeveel gemeenschappelijks kan er tot stand komen in een heterogene buurt? Dat brengt me bij het tweede punt: wonen en wijken.

Wonen en wijken

Het omgaan met verschillen is voor opbouwwerkers, met hun grote gevoeligheid voor ongelijkheid, problematisch. Welhaast intuïtief worden verschillen benaderd als fenomenen die teniet moeten worden gedaan, terwijl lang niet alle verschillen vormen van ongelijkheid zijn. Toen de Leerstoel in opdracht van het Ministerie van VROM en Aedes onderzoek ging doen naar de sociale effecten van een gedifferentieerder woningaanbod in wijken met veel huurwoningen, viel op dat niet alleen bewonersgroepen maar ook veel opbouwwerkers de gedachte van "integratie door differentiatie" slaafs volgden. Pas nadat sommige bewoners zich begonnen te roeren onder het motto "niet wijken voor de rijken" leek het opbouwwerk weer wakker te worden. Maar omdat opbouwwerkers het omgaan met verschil enerzijds en ongelijkheid anderzijds onvoldoende hadden doordacht, stonden ze met een mond vol tanden ten opzichte van de fysieke sector met zijn uitgesproken differentiatiestreven. En dat terwijl herstructurering en differentiatie meer en meer uitliepen op een bedreiging van de kansen van de mensen die het zwakst staan. Uit angst voor verlating van de stad door midden- en hoge inkomens, werden en worden mensen met lagere inkomens uit te slopen huurwoningen verdrongen. Ze worden daar vervolgens niet veel wijzer van omdat de keuzemogelijkheden van huurders door de dreigende grootschalige verkoop en sloop van de kernvoorraad eerder worden verkleind dan vergroot.

De discussie over herstructurering is de afgelopen jaren goed geweest en bewoners, o.a. het LSA, hebben zich stevig geweerd. Het was echter nogal defensief, positieve beelden van sterke wijken leken onherroepelijk uit te komen op wijken die erg gemiddeld waren: veel migranten, of veel ouderen in een wijk riepen bij de planmakers direct de reflex op van meer autochtonen, meer rijken en meer gezinnen in de nieuwe wijk. Pas recentelijk horen we in deze discussie een nieuw geluid, onder andere verwoord door de VROM-Raad (zie commentaar op nota Wonen; Stad en wijk: verschillen maken kwaliteit). Hierin wordt veel meer geredeneerd vanuit de kracht van het bestaande; worden bewoners niet verplaatst op grond van statistisch balansdenken (zoveel van die, zoveel van die); wordt

er nagedacht over hoe betrokkenheid van bewoners herstructurering kan laten slagen. De Leerstoel en het Verwey-Jonker Instituut doen onderzoek naar dit soort projecten. Staatssecretaris Remkes heeft in deze omslag een positieve rol gespeeld, evenals een aantal directeuren van corporaties. Maar of huurders werkelijk serieus worden genomen, hangt uiteindelijk af van de openheid van de politieke agenda: als bij voorbaat vaststaat dat per se 65% van de Nederlanders eigenaar moet worden van een koopwoning dan is van vrije keuze geen sprake meer. Keuzevrijheid is een mooi motto, lijkt me, maar dan wel voor iedereen, ook voor hen die blijvend op de kernvoorraad zijn aangewezen. Voor een Vlaming is dit wellicht een interessante maar curieuze discussie gelet op de grote aantallen huurwoningen in Nederland vergeleken met Vlaanderen. Maar juist een omvangrijke sociale huursector is van belang: vóór reële keuzemogelijkheden en tegen marginalisering van de sociale huursector. Corporaties spelen daarin een belangrijke rol, zeker als ze bewonersbetrokkenheid stimuleren (en in die zin ben ik het dan ook niet eens met filippica's van Duivesteyn tegen alle corporaties; dit zeg ik niet omdat de Leerstoel wordt gesubsidieerd door Aedes).

Thema's

Maar er is meer dan wonen en wijken. Het Nederlandse opbouwwerk kent zowel een territoriale, een categorale als een functionele aanpak. Deze aanpakken kunnen heel goed in elkaar grijpen. De keuze is afhankelijk van het na te streven doel; geen enkele aanpak is bij voorbaat de beste. De wijkaanpak of een andere territoriale benadering is niet bij voorbaat de strategie ter oplossing van alle problemen; soms is een ondersteuning van bepaalde groepen of "functies" veel adequater. Burgers zijn meer dan bewoners.

Met het op gang komen van de herstructureringsoperatie lijken opbouwwerkers zich weer veilig te kunnen voelen; ze lijken terug te keren in de gloriejaren van de stadsvernieuwing. Ze mogen weer evenwichtskunstenaars zijn tussen fysiek en sociaal. Maar hoe belangrijk de inzet van opbouwwerk bij de stedelijke vernieuwing ook is, het opbouwwerk heeft niet per definitie, per missie, de taak om zich vooral met de sociale gevolgen van fysieke ingrepen bezig te houden. Sterker nog, het opbouwwerk zal zich open moeten positioneren in de driehoek van sociaal, economisch en fysiek, vanuit de vraag hoe het zwakste belang het best kan worden ondersteund. Dan zal blijken dat aandacht voor WAO-groepen even

belangrijk kan zijn als wijkopbouw; dat activiteiten van zelforganisaties van migranten en van moskeeverenigingen gericht op ontmoeting en integratie evenveel steun verdienen als scholing en andere "verplichte" activiteiten voor nieuw- en oudkomers; dat kleinschalige economische initiatieven in de wijk evenveel support vragen als het opzetten van een stedelijk netwerk van milieugroepen; dat het begeleiden van het sociale programma van een herstructureringsoperatie niet bij voorbaat op meer tijd en aandacht hoeft te rekenen dan het versterken van sociale banden in wijken waar de huizen ongemoeid worden gelaten. Het opbouwwerk heeft een open agenda c.q. hoort een open agenda te hebben. Opbouwwerk is in zekere zin issue-indifferent, onderwerponverschillig: het is een methodiek die kan worden toegepast op talloze onderwerpen, bij vele kwesties. Maar juist daarom is steeds opnieuw de vraag aan de orde: waar wordt het opbouwwerk voor ingezet, voor wie?

Bij ons ligt een zwaar accent op de wijk, op het wonen, op de sociale relaties tussen bewoners, op sociale integratie in de buurt. Ik denk dat een zekere accentverschuiving geen kwaad kan: we moeten wat minder willen in die wijken, sociale integratie kan ook heel goed plaatsvinden op de werkplek of door vrijwilligerswerk. Participatie bevorderen is belangrijker (want beter mogelijk) dan met drang en dwang cohesie willen realiseren tussen vreemden in een straat. Natuurlijk moet daar aan minimale omgangsvormen worden gewerkt, maar cohesie laat zich niet dwingen. Een gedwongen huwelijk houdt niet lang stand.

Een aanbeveling

De landelijke en lokale overheden zouden in het kader van de herwaardering van de publieke sector, samenlevingsopbouw weer tot een van de speerpunten van het sociale beleid moeten maken. Naast onderwijs, zorg en veiligheid zou samenlevingsopbouw het vierde sociale veld moeten worden waar meer middelen aan worden besteed. (Overheden moeten hierbij afzien van het "instrumentaliseren" van het opbouwwerk; alleen in een relatief vrije rol kan het opbouwwerk zijn missie als ondersteuner van zwakke groepen en ontwikkelaar van nieuwe methoden waarmaken. Dit impliceert dat de projectencarrousel tot stilstand moet komen ten gunste van meer vaste basisfinanciering. Hierbij moet het opbouwwerk worden geëvalueerd op basis van criteria die geëigend zijn voor effectmeting van sociale processen. Tenslotte mag van overheden worden verwacht dat in de aanpak van sociale problemen niet één aanpak

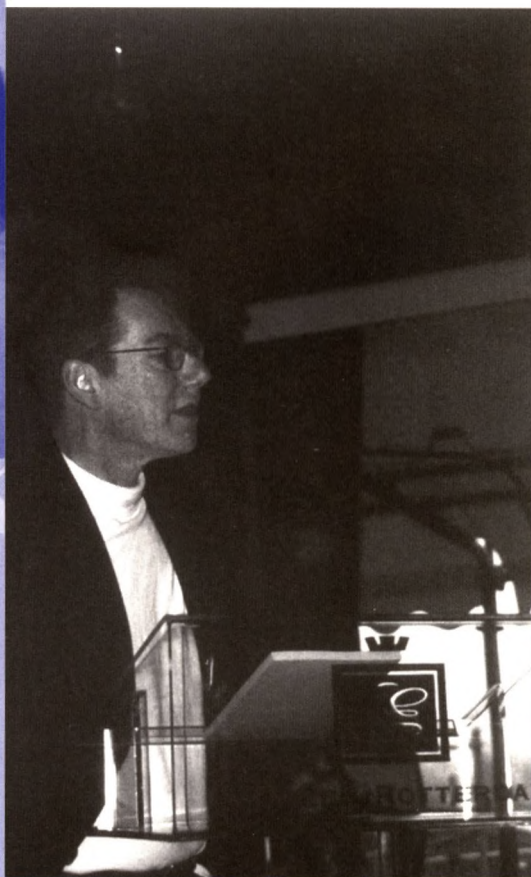
bij voorbaat de voorkeur verdient. Naast de wijkaanpak moeten opbouwwerkers de ruimte krijgen voor een categorale en/of functionele aanpak, afhankelijk van de problemen in kwestie.

De decentralisatie van welzijnsbeleid naar gemeenten is geen (voldoende) argument om in landelijke discussies over prioriteiten samenlevingsopbouw niet serieus te nemen; dat kan in deze tijden dat verkiezingsprogramma's worden geschreven niet hard genoeg worden gezegd. Ik realiseer me heel goed dat sprake was van een Kwaliteitsimpuls Opbouwwerk: het was eenmalig. Maar de Directie Sociaal Beleid heeft die impuls gegeven vanuit de hoop dat daarmee het opbouwwerk verder zou opbloeien. Dat wekt verwachtingen naar de opstelling van de staatssecretaris maar zeker ook naar de houding van lokale bestuurders. Sla ze met de nieuwe publicatie om de oren!

□

Opbouwwerk 2000: Beeld en Perspectief

Nadat de laatste spreker zijn verhaal had afgerond (voor de kookwekker!) werden de auteurs van het 'spiksplinternieuwe' *Opbouwwerk 2000: Beeld en perspectief* (Opbouwteksten 14) naar voren gehaald. Daar werden ze gezamenlijk in het zonnetje gezet door voorzitter Gerard de Kleijn: aan hen werd het eerste exemplaar uitgereikt, vergezeld door een feestelijk bloemetje! De groep werd gevormd door: Jan Willem Duyvendak, Leida Schuringa, Reint Meyer, Harry Broekman, Ed Molenaar, Anne van Veenen, Ton van der Pennen en Mart Dozy. (Ad Raspe was helaas verhinderd.)

Aftrap voor de middagsessies

Ten behoeve van de vakconferentie 2000 is er een videotape gemaakt, waarop Adri Duyvesteijn (Tweede Kamerfractie PvdA) en mr. Willem van Leeuwen (directeur Aedes, koepel van woningbouwcorporaties) enkele prikkelende stellingen uitspreken naar aanleiding van de Woonnota. Hieronder volgt een samenvatting van de uitspraken. Hoofddlijn in het betoog van Duyvesteijn is dat er meer moet worden uitgegaan van de 'zelfkracht' van bewoners, of ze nou kopen of huren. Van Leeuwen benadert burgers toch primair als 'klanten' die moeten worden 'bediend', in de zin van 'men vraagt wij draaien'. Relevante aandachtspunten, waar iedere opbouwwerker zich voortdurend op zou moeten bezinnen!

Betoog Adri Duyvesteijn

Een van de belangrijkste aspecten uit de nota wonen van Remkes is volgens hem dat er afstand wordt gedaan van het paternalisme. De positie van burgers staat centraal in de nota. Op zich is dit belangrijk, ofschoon Duyvesteijn er toch een andere opvatting op na houdt dan Remkes, over de invulling van dit gegeven. Volgens Duyvesteijn zou de centrale positie van burgers moeten betekenen dat mensen vanuit hun zelfkracht in staat worden gesteld zelf hun woning te beheren. In zijn visie moeten mensen zelf verantwoordelijk zijn voor hun woning. Hier ligt een belangrijke relatie met de taakstelling van opbouwwerkers. Alle uitlatingen over 'medezeggenschap', 'medebeslissen' en 'medebepalen' van en door burgers gaan volgens hem uit van de misvatting dat burgers uiteindelijk niet zelf verantwoordelijk kunnen zijn voor hun woonsituatie. Vijftig procent van de mensen in Nederland woont in een huurhuis: betekent dit dat vijftig procent van de bevolking niet zelf verantwoordelijk kan zijn voor de eigen woning? Duyvesteijn vindt dat alle mensen, of ze nou kopen of huren zelf verantwoordelijkheid kunnen nemen voor hun huisvesting. "Als je alle huurwoningen, bijvoorbeeld in de Schilderswijk, aan de mensen zelf in beheer zou geven, dan roept dat een halt toe aan de huidige 'institutionele verwaarlozing'. De Schilderswijk is groot, dan kom je er dus niet met de pure institutionele inzet die gepaard gaat met afstandelijkheid, antwoordapparaten en andere vormen van gebrekkig contact. Als je zo'n groot contingent woningen wilt onderhouden moet je

wel een beroep doen op de kracht van mensen zelf, anders kom je er niet." Geld is volgens Duyvesteijn in Nederland niet het probleem. Wel is het zo dat als je mensen daadwerkelijk de mogelijkheid zou geven hun eigen woning te beheren er andere politieke kwesties op de agenda zouden komen: belastingverruimende maatregelen voor eigenaar/bewoners, meer aandacht voor juridische constructies als het appartementsrecht, de vorming van coöperaties op het gebied van wonen etc. Misschien wordt dan de Vereniging van Eigenaren wel een nieuw type bewonersorganisatie die de basis kan vormen van belangenbehartiging van mensen. Er blijft wel altijd plaats voor een overzichtelijke huursector waarin de verhuurders extra inspanningen verrichten op het terrein van beheer ed., ten behoeve van die mensen die behoren tot de kwetsbare groepen. De vraag of mensen moeten kopen of huren is niet interessant. Mensen moeten volgens Duyvesteijn volledige keuzevrijheid hebben, dat betekent dat beide betaalbaar moeten zijn.

Betoog Willem Van Leeuwen

Volgens van Leeuwen mogen de woningbouwcorporaties trots zijn op het feit dat de woningnood is bestreden, er is geen woningnood meer in dit land. Maar de kwaliteit van de volkshuisvesting is een punt van aandacht. Mensen willen meer kwaliteit. De herstructurering van de steden moet worden aangegrepen om die kwaliteit te leveren aan de mensen. De herstructurering kan diep ingrijpen in de woonsituatie, en dus de leefsituatie van mensen, daarom is het volgens van Leeuwen van groot belang dat er draagvlak bestaat voor de plannen. Er moeten afspraken worden gemaakt met de bewoners, anders lukt het niet. Bewoners moeten tevreden zijn met het resultaat. Nu de woningnood voorbij is richten corporaties zich op een breder pakket van diensten, behalve de verhuur van woningen. Men richt zich op het aanbieden van woon-diensten, op het gebied van welzijn en zorg. Ook richt de aandacht van corporaties zich meer en meer op de kwaliteit van de buurt, de leefomgeving. Van Leeuwen heeft wel eens het idee dat staatssecretaris Remkes denkt dat mensen alleen maar gelukkig kunnen worden in een koophuis. Maar volgens hem klopt dat niet,

omdat de mensen vooral kwaliteit willen. Je ziet dan ook dat de huizenprijzen aantrekken, omdat er niet genoeg kwaliteit 'te koop' is, volgens van Leeuwen.

Adri Duyvesteijn – slot

De Nederlandse woningbouwcorporaties zijn steeds meer een amorfe massa geworden. Gezamenlijk vormen ze een grootgrondbezitter in dit land, die steeds meer de burgers naar de achtergrond duwt. Volgens Duyvesteijn moet er meer van onderop worden gebouwd aan de zelfkracht van mensen. Daar kan het opbouwwerk een positieve rol in spelen, maar alleen als het opbouwwerk niet ook deel gaat uitmaken van dit 'institutionele complex'. Het gaat volgens hem niet om instituties maar om de zelfkracht van mensen.

Willem van Leeuwen – slot

"Duyvesteijn vindt dat de corporaties 'terug moeten in hun hok', dat wil zeggen alleen maar moeten verhuren aan sociaal kwetsbare groepen. Daar ben ik het niet mee eens." De corporaties hebben van oudsher altijd klaargestaan voor de kwetsbare groepen in de samenleving en zullen dat ook blijven doen, volgens van Leeuwen. Maar daarnaast richten de corporaties zich ook op een verbreding van hun pakket, om aan de vraag naar kwaliteit van de mensen tegemoet te komen. Corporaties sluiten daartoe contracten met instellingen op het gebied van zorg en welzijn, omdat de klant dit wil.

□

Workshop A

door Gina Giavarra

Professionalisering van het opbouwwerk blijft aandachtspunt

Deze workshop stond onder leiding van LCO-voorzitter Jan Bugter. Naar aanleiding van het ochtendprogramma en de videopresentatie stelt Jan voor om de zaal te verdelen in twee groepen:

A: de opbouwwerkers die door de bank genomen in dienst zijn bij instellingen, instituten en autoriteiten die grotendeels de output dicteren aan het opbouwwerk, waar de bewoners de rol van consumenten innemen en een aan het proces onderschikte rol krijgen toebedeeld. Waar sprake is van projectmanagement en een sterke resultaatsturing.
B: de opbouwwerkers die trachten de mainstream van de samenleving te beïnvloeden, die bewoners als producent erkennen en ook deze rol ondersteunen van onder af, die bewoners benaderen als (mede-)bepalers van de output, die het bevorderen van zelfkracht van bewoners als doel kennen.

Vervolgens uit hij het voornemen om deze twee groepen simultaan te bevragen op een aantal vakinhoudelijke en positionele aspecten van het werk. Per groep zou er dan een 'eigen' beeld moeten ontstaan, dat het verschil tussen beide groepen verder verduidelijkt. Wanneer de aanwezigen in de zaal 'naar eer en geweten' zitting nemen in Vak A of Vak B dan blijkt dat ongeveer 1/3 zich herkent in de A omschrijving en het merendeel zich kan vinden in de B omschrijving.

Zelfkracht

Voorzitter: Is er een kanteling te bespeuren in de directe sturing vanuit overheden, is er nu meer ruimte voor bewonersinspraak en geeft dit ruimte voor herstel van het opbouwwerk zoals we dat in de stadsvernieuwing kenden?

Antwoord uit B: Rotterdam Charlois Welzijn: het opbouwwerk adviseert aan de politiek die uiteindelijk beslist. Ervaring is dat veel corporaties geld over hebben voor opbouwwerkondersteuning.

Antwoorden uit A:

* Dat is wel het geval maar in beperkte mate en willekeurig.

* Tony van der Haar uit Leiden (LWO): In het stadsdeel waar ik werk is een herstructurering gepland voor de komende 5 jaar. Er is daar sprake van het ontbreken van enige sociale samenhang vanwege het grote verloop onder bewoners. We moeten alles van de grond af aan opbouwen met veel denkwerk van te voren. Er moeten Bewonersraden worden opgericht. Er kwam geen enkele reactie op de uitnodiging vanuit het opbouwwerk om te praten. Mensen hebben het opgegeven en moeten opnieuw worden gewezen op hun eigen kracht. Binnen de instelling moet je die ruimte claimen, het proces van het maken van beleid hierop, is in ontwikkeling. De gemeente heeft als groot financier het beleid grotendeels zelf bepaald.

* Pita Dalman uit de Baarsjes in A'dam: In de wijk is veel versnipperd woningbezit, subsidiegever c.q. stadsdeelraad en de woningbouwcoöperatie (is wel nog wat huisverig) willen graag samenwerken. We werken met een arbeidsintensieve methode die veel boven tafel brengt. Zorgvuldigheid vergt tijd, en politiek en ambtenaren willen veel sneller. We willen de eigen positie bepalen voor het opbouwwerk, deze stevig

neerzetten op grond van onze specifieke deskundigheid. Vanaf 2001 kan dat ook ingekocht worden bij ons door corporaties, overheden en instituten. Men 'koopt' bewonersparticipatie projecten, communicatie met bewoners en stedelijke vernieuwingsprojecten

Voorzitter: Scherper gesteld komt het er dus op neer dat de gemeente in samenwerking met corporaties masterplannen maakt, daar bewonersparticipatie bij koopt om het geheel wat soepeler te laten lopen. Maar een ander model is echte inspraak, zeggenschap van bewoners in sturende zin. Is er een voorbeeld in het land waar het opbouwwerk en bewoners die posities kennen?

Sibo Weert (B) uit de Oosterparkwijk in Groningen geeft een praktijkvoorbeeld uit zijn eigen wijk, waar inspraak van bewoners ook sturend/bepalend heeft gewerkt. Bewoners wisten sloop tegen te houden en de beschikbare woningvoorraad te waarborgen in de wijk.

De voorzitter concludeert: "Het beeld wat nu naar voren komt is dat de zelfkracht van bewoners zich in de beginstadiën van ontwikkeling bevindt. Niet alles blijkt te zijn gedefinieerd in positie, invloed en zeggingskracht van bewoners en de rol van het opbouwwerk hierin."

Commitment

Voorzitter: Heeft de beroepsgroep voldoende in huis om tegenwicht te geven aan het technisch geweld van gemeente, projectontwikkelaars en corporaties? Is er sprake van innovatie binnen het vak en het ontwikkelen van nieuwe aanpakken?

Antwoord uit B: Ireen van de Lem St. Delphi Rotterdam: er is veel concurrentie

op de markt van ex-collega's die een eigen private praktijk opbouwen. Deze mensen staan los van de welzijnsinstellingen en zijn aantrekkelijk voor de verschillende partijen.

Antwoord: Er is voldoende koopkracht om opbouwwerkers in te kopen, alleen niet bij bewoners. De aantrekkelijkheid van het reguliere geïnstitutionaliseerde opbouwwerk ligt in het feit dat de gebiedskennis groter is, evenals de kennis van sociale verbanden en de contacten met bewoners. Reactie uit Utrecht: Bij de grote corporaties die Leidsche Rijn hebben ontwikkeld, hebben bewoners bedongen dat er bewonersondersteuning kwam. Dat is gelukt, terwijl deze clubs gigantisch veel macht hebben, afgezet tegen welzijnsinstellingen.

Uit de zaal: Het opbouwwerk beschikt over kennis van en contacten met alle mogelijke participanten in een herstructureringsproces. De kracht ligt ook in onderkennen van de positie van bewoners en het geven van de benodigde bewonersondersteuning. Opbouwwerkers kunnen communiceren op alle niveaus, beginnend bij bewoners. Reint Meijer (LCO): Wanneer je je identificeert met de regelgever als opbouwwerker, bijvoorbeeld in het geval van sloop, dan ga je voorbij aan bewoners. Het opbouwwerk leert de rol van bewoners te articuleren. Je moet niet de concurrentie aangaan met andere partijen, maar je concentreren op het uitdiepen van de eigen kundigheid. Opbouwwerk werkt aan een stabiele samenleving waar bijvoorbeeld stadsvernieuwingsnomaden steun krijgen, de zwakke groepen ondersteuning en commitment aan de zaak van bewoners centraal staat.

Reactie uit Dordrecht: Twee voorbeelden: kleine buurt met veel huurwoningen, het opbouwwerk is er in geslaagd om de corporatie in te laten zien wat het belang is van sociale cohesie. Grote wijk: het opbouwwerk wordt alleen ingehuurd om leuke dingen te doen met de mensen. De beslissingen zijn allang elders genomen. Hoe moet je daar als opbouwwerker binnen je instelling mee omgaan? Beide voorbeelden vallen binnen het instellingsbeleid, wat gebeurt er met je als je zegt: daar doe ik niet aan mee?

Nog een reactie uit Dordrecht: Bewoners hebben al tien jaar zitten wachten op de

sloop van hun huizen, die niet doorgaat omdat de panden nu als monumenten worden gezien. Bewoners zijn boos omdat de politiek niet luistert, deze woede keert zich nu ook tegen het opbouwwerk. Er is al die jaren zoveel beloofd dat nooit is gerealiseerd, dat de bewoners nu wegtrekken. Ze hebben gelijk, maar het opbouwwerk wordt erop aangekeken niets met de bewoners van de grond te krijgen door de gemeente. Zo zit je als opbouwwerker behoorlijk klem en wordt je vernalen tussen de strijdige belangen.

Den Haag St. Boog, Jacqueline van de Akker: Het opbouwwerk speelt van oudsher verschillende rollen en wordt hierop ingezet. De constante factor wordt gevormd door de specifieke opbouwwerk-kwaliteiten en je professionele identiteit.

Bij Boog heeft allereerst intern een discussie plaatsgevonden om de neuzen dezelfde kant op te krijgen. Nu zijn we zover dat alle opbouwwerk ingekocht kan worden, wij zijn voor 50% marktgericht aan het werk. We worden ingehuurd door bewonersorganisaties en woningbouwcorporaties. Er wordt altijd gekeken naar de ethiek van de opdracht. Ook intern wordt er geschoold zowel op het individu toegesneden als collectief, bijvoorbeeld via een masterclass van Duijvendak.

Bewonersgroepen krijgen ook scholing gericht op deskundigheidsbevordering. We leren met elkaar te kijken naar wat de markt van ons verwacht. Dat is een hele omslag voor de werkers en de instelling, maar ook voor de inhoud van het vak. Er is en wordt volop geïnvesteerd in vakinhoudelijke versterking terwijl er steeds meer geleerd wordt te kijken naar de vraagzijde. Reactie uit Rotterdam, St. Delphi. Rob van Vliet: andere partijen ondermijnen onze werkzaamheden. Er worden veel particuliere bureautjes ingehuurd om mensen te overtuigen. Bagage is er genoeg. Uit de wijk zijn nu al 800 mensen weggejaagd, stadsnomaden geworden, wij knokken met bewoners, maar het opbouwwerk wordt alleen ingehuurd voor het inventariseren van de woonwensen. Er worden geen alternatieven geboden aan bewoners...

Bondgenoten

De Workshop voorzitter legt de laatste vraag aan de deelnemers voor: Waar liggen op het gebied van wonen en herstruc-

turen de komende tien jaar de bondgenootschappen, de meest natuurlijke coalitiepartners voor het opbouwwerk?

Zaal:

- * Er is een ontwikkeling te zien dat corporaties steeds vaker opbouwwerkers in dienst nemen, hierdoor worden zij concurrent van het geïnstitutionaliseerde opbouwwerk.
- * Het opbouwwerk dient bondgenoten te zoeken onder de uitvoerders binnen de wijk en niet de beleidsmakers, die willen alles via nota's oplossen!
- * DE bondgenoot bestaat niet, welke bondgenoten zich aandienen is van vele factoren afhankelijk.
- * Wat opvalt is dat de meest voor de hand liggende bondgenoot niet wordt genoemd: de bewoners!

De voorzitter, resumerend, heeft het gevoel dat er nog niet voldoende geïnvesteerd wordt in de professionalisering van het opbouwwerk en het vergroten van de vakinhoudelijke kennis.

Toevoeging zaal: Met name de innovatieve factor wordt op managementniveau genegeerd. Jan vraagt aan de zaal wie dit 'gevoel' deelt: Er worden 12 vingers opgestoken, waarbij het saillant is om op te merken dat de werkers van de welzijnsorganisatie uit Schiedam onderling tegengesteld reageren.

□

Workshop B

door Ans van de Scheur

Meer uitwisseling tussen 'oude rotten' en nieuwkomers is nodig

Deze workshop stond onder leiding van Leida Schuringa. Leida heeft gekozen voor een programma waarbij alle workshopdeelnemers een actieve inbreng hebben. Het doel is verwerking van hetgeen in het ochtendprogramma aan informatie en nieuwe inzichten is gepresenteerd, persoonlijke reflectie daarop en vertaling naar de eigen werkpraktijk. Enthousiast en geanimeerd splitste de groep zich achtereenvolgens in tweetallen en in achttallen op om over de eigen opinies, ervaringen en inzichten van gedachten te wisselen. Vanwege de hantering van deze 'participatieve' methode is het niet goed mogelijk om verslag uit te brengen over een gezamenlijke 'line of argumentation'. De argumenten werden immers op groepsniveau uitgewisseld en niet plenair.

Wat rest is de weergave van enige uitkomsten van dit proces, zoals die plenair zijn gerapporteerd:

- We moeten werken aan verjonging en vernieuwing van het vak. Er is meer uitwisseling nodig tussen 'oude rotten' en nieuwkomers in ons vakgebied.
- Bij samenlevingsopbouw gaat het erom de 'nog-niet-geformuleerde-verlangens en belangen' van bewoners boven tafel te krijgen. Daar scoren politici op verkiezingstournee minder makkelijk mee dan met het inspelen op reeds uitgekristalliseerde belangen.
- Wellicht is het ook in Nederland raadzaam om te ijveren voor een wettelijke verankering van het werk, zoals die in Vlaanderen bestaat.
- Het vak Samenlevingsopbouw kan een belangrijke bijdrage leveren aan de emancipatie van de samenleving.
- Vanuit een onafhankelijke positie kan een opbouwwerker beter bijdragen aan een zo volledig mogelijke participatie van achtergestelde groepen.
- Het opbouwwerk moet zich blijven profileren in de 21e eeuw!
- Het projectmatig werken ondermijnt de procesarbeid van de opbouwwerker en moet, waar dat mogelijk is met goede

argumenten worden aangevochten bij de opdrachtgever.

- Het aloude spanningsveld dat wordt opgeroepen door enerzijds te werken aan de emancipatie van achtergestelde groepen en anderzijds het intermediair zijn tussen deze groepen en het institutionele krachtenveld, blijft een punt van aandacht. Zeker in een tijd waarin sprake is van snelle maatschappelijke verandering.
- Er moet verder geïnvesteerd worden in het vak, de opleiding en in methodieken.

□

Workshop C

Basisvoorziening tussen wolvenkrabbers en psychotische spanningen

door Kees Stuurop

De honderden deelnemers van de vakconferentie opbouwwerk mengen zich op weg naar de workshops met de bezoekers van het congres van de 'Tall building society' en van de promotiebijeenkomst van Risperdal, medicijn tegen psychose. Is dat eigenlijk niet het thema van vandaag vraagt workshopvoorzitter Jan van Eeden zich af: het opbouwwerk tussen 'tall buildings' en psychotische spanningen?

Hij daagt de aanwezigen uit om vanuit het perspectief van de VROM inleiding over de nota Wonen gezamenlijk na te

denken over het nieuwe woonbeleid en de kansen die dit voor het opbouwwerk biedt.

Is er in de zaal iemand die opgewonden is geraakt door de inleiding van Peter Welling van het ministerie van VROM? Niemand veert op. Geen opwinding zo blijkt, - het verhaal bevatte weinig verassingen -, maar wel komt de mening naar voren dat de "nota Wonen" inderdaad nieuwe kansen biedt. Het opbouwwerk moet daar zeker op inspringen. VROM heeft het over woonconsumenten. Ook directeur van Leeuwen van de landelijke

koepel van woningcorporaties AEDES pleit tijdens de vakconferentie via widescreen voor meer opbouwwerk-ondersteuning van de woonconsumenten.

Ligt daar die kans voor het opbouwwerk? Moet het opbouwwerk zich marktgericht profileren, zoals de heer Welling als ideaal ziet? Het offerend opbouwwerk, het opbouwwerk dingt per offerte mee aan het ondersteunen van de woonconsument, maakt zijn procesdeskundigheid helder zichtbaar en afrekenbaar op resultaten. Dat moet zeker, vinden velen in de zaal.

Maar dan komen ook de thema's van de inleidingen van Herman Baert en Jan Willem Duyvendak via de dagelijkse ervaringen van de opbouwwerkers in de zaal boven water. "De mensen waar wij voor werken zijn meer dan 'woonconsument'. Als je alleen op dat spoor gaat zitten word je een opbouwwerker die wordt ingezet voor het creëren van draagvlak voor het woonbeleid van gemeenten en corporaties. Een offertebeleid is goed, je kunt dan zakelijk vertalen wat opbouwwerk in huis heeft. Maar dat moet 'breed' gebeuren. Het opbouwwerk moet als professie ook laten zien waar het voor staat. Het opbouwwerk heeft zelf kennis in huis over 'het sociale' waar men naast het 'harde', stenen stapelen, naar op zoek is. Dat mag het opbouwwerk wel eens meer laten blijken."

Gradus Hendriks spreekt de deelnemers van de workshop hartstochtelijk toe. Laat het wonen niet over aan de stedenbouwkundigen en de architecten, zij hebben geen moer verstand van het sociale. Dat was in mijn tijd als directeur op het ministerie van VWS ook al zo en het is nu geen haar beter. Hoe je de straat inricht heeft wel degelijk invloed op de 'sociale samenhang'. Is dat niet een wat nostalgisch beeld, vraagt voorzitter Jan van Eeden zich af.

Het zwakste belang

Een opbouwwerkster uit Blijdorp Rotterdam geeft de spanning tussen offeren voor ondersteuning van de woonconsument en het kiezen voor het zwakste belang en het minste erkende verlangen (Duyvendak): "Bij mij in de buurt komt het belang van grote groepen geïsoleerde ouderen bij de plannen voor de herstructurering helemaal niet aan bod. Hun sociale ervaringen, hun leefwereld telt helemaal niet mee. Ik moet er dan voor kiezen om er voor te zorgen dat dat wel gebeurt." Het sluit aan bij de waarneming van Baert, die er 's ochtends op wees dat sommige groepen in de moderne 'netwerkstad' buiten de boot vallen. Daar ligt een taak voor het opbouwwerk, zonder te vervallen in de oude 'ideologisering' van het vak, moet steeds opnieuw gekeken worden: wat is hier sociaal, welke samenleving willen we hier opbouwen, is er rekening gehouden met het zwakste belang." Er wordt hardop gezocht naar een verzoening tussen offerte en kiezen voor het zwakste belang, de meest kwetsbare groepen. De slinger van ideologie en pragmatisme? Een compromis tussen offerte voor ondersteuning van de woon-

consument en de normatieve beroepspraktijk van "een breed opbouwwerk" waar Duyvendak en Baert 's ochtends voor pleitten?

Het nieuwe Woonbeleid biedt ook door het centraal stellen van de burger, hun keuzevrijheid, hun recht op kwaliteit en het ontwikkelen van een 'handvest voor participatie' kansen voor het opbouwwerk. Dat moet je positief duiden. Dat wil echter niet zeggen dat niet verder moet worden gekeken dan wonen, de woonconsument en procesbegeleiding. De zaal vindt dat het opbouwwerk zich toch ook breed moet profileren als een basisvoorziening. Er zijn tal van kwetsbare groepen, tal van zwakste belangen die gesteund moeten worden, ook al wordt voor ondersteuning van hen geen offerte gevraagd. Maar een ongenueanceerde identificatie met iets als de 'achtergestelden' is niet productief. Ook als opbouwwerkers aan de slag gaan met participatie en woonbeleid, moeten ze geen instrumentele processchakelaar en makelaar zijn, maar moeten ze normatief richting zoeken, samen met de mensen waar ze voor werken.

Het lijkt of het klimaat van het poldermodel ook hier gaat heersen. De markt op zonder de sociale cohesie te vergeten. Maar is dat nou echt wel zo realistisch vraagt iemand zich af, is die keuze bij al die projectfinanciering wel een werkelijke keuze, gaat uiteindelijk niet de koopkrachtige vraag van de woonconsument overheersen. De slinger lijkt weer terug bij het begin.

Voorzitter Jan van Eeden introduceert op dat moment een fundamentele vraagstelling. Uit het verhaal van Baert bleek dat samenlevingsopbouw, of het maatschappelijk opbouwwerk in België, althans in Vlaanderen, een wettelijke basis heeft. Opbouwwerk als basisvoorziening, moeten we dat ook in Nederland willen? Het zou een goede zaak zijn als facilitering van participatie in brede zin, het recht op ondersteuning van burgers, wettelijk wordt verankerd. Zo'n centrale maatregel is onzin, zegt een ander. De vraag naar het opbouweraanbod, naar facilitering van participatie wordt lokaal bepaald. Daar moet het opbouwwerk zich profileren en z'n kansen grijpen. Het opbouwwerk heeft kennis en kunde genoeg om de lokale vraag naar zich toe te trekken. Een wettelijk fundament voor een basisvoorziening is niet van deze tijd.

Voorzitter Jan van Eeden besluit ter afsluiting van de discussie twee stellingen in de strijd te werpen:

- Wettelijke verankering van een brede basisvoorziening opbouwwerk is wenselijk.
- De positie van het opbouwwerk kan en moet lokaal worden bevochten, want het opbouwwerk heeft "genoeg eigen kracht".

De aanwezigen stemmen massaal, 99,9 procent, voor de eerste stelling. Er hoeft niet te worden herteld.

Workshop D

De "schijf van vijf": hoe gezond is het vak opbouwwerk?

Henk Rozema, LCO

Onder inspirerende leiding van Paul Vlaar, werkzaam bij het NIZW op het terrein van beroeps- en opleidingsvraagstukken en lid van het SBO, werd in sessie-D de gezondheid van het opbouwwerk behandeld. Dit aan de hand van de uit de voedingswereld bekende "schijf van vijf". De voorzitter zette dit instrument bewust in om de grote groep aan het werk te zetten en letterlijk in beweging te brengen. In de symboliek vatte Paul Vlaar ook het opbouwwerk op als een gezond vak dat het verdient om door jonge mensen te worden verkozen als werkterrein. Een goede profilering is daarbij vereist. De deelnemers kregen de opdracht om de tijd welke annex is met hun werkzaamheden percentagegewijs toe te delen aan vijf schijven:

- direct werken met bewoners
- samenwerking met partnerorganisaties
- financiering/verantwoording
- de instelling
- de beroepsontwikkeling.

< formulier svp in kader plaatsen als "illustratie">

Vervolgens kwamen de deelnemers letterlijk in beweging door collega's met eenzelfde score op te zoeken.

Contacten opbouwwerk - bewoners
Het basiswerk met de bewoners scoorde ruwweg tussen de 30 en 60%. Het eerste percentage werd als een minimum beschouwd, maar zelfs dit staat onder druk, onder meer door een groeiend aantal overlegsituaties in het kader van wijkbeheer. Hans Poldervaart, werkzaam in Prins Alexander te Rotterdam: "Ik wil meer tijd aan bewoners besteden, ik wil graag meer contacten leggen met allochtone bewoners om naar hun beleving te informeren, die informatie ontbreekt".
Het opbouwwerk zet zich in voor kansarme groepen, maar doet er goed aan om kansrijken daarbij in te schakelen. Het opbouw-

werk moet overigens waken voor het gevaar dat ze zelf marginaliseert door zich uitsluitend te afficheren onder de noemer kansarmen. Bemiddeling tussen groepen en het mobiliseren van niet voor de hand liggende partijen zijn ook opbouwwerktaken, bijvoorbeeld het mobiliseren van winkeliers bij het proces van het verbeteren van de woonomgeving. Gerard Moerkerk, werkzaam in Maassluis: "Ook al werk je met kansarmen, je hoeft niet altijd problemen centraal te stellen: Iedereen heeft idealen, probeer daar als opbouwwerk een beroep op te doen, juist mensen met idealen kunnen anderen meeslepen".
Vanuit de zaal werden nog een kanttekening geplaatst bij het begrip kansarm: dat is een economisch begrip, in sociaal opzicht kan er echter sprake zijn van een sterk optreden. Souliman Ben Amar, Den Bosch: "Je moet naar de doelgroepen toe gaan, ik krijg die ruimte wel van mijn instelling, je moet zowel jonge als andere talenten opzoeken, rechtstreeks of via tussenperso-

nen, via huisbezoeken of door contacten bij de moskee, de kracht van opbouwwerk is vertrouwen opbouwen en resultaten maken."

Kritiek was er op de video-inbreng van Aedes-kopstuk van Leeuwen. Volgens een onderwijs-opbouwwerkster kent hij een deel van de bewoners niet: er wordt te gemakkelijk verondersteld dat iedereen beleidsjargon en de Nederlandse vergadercultuur kan hanteren en over prima uitdrukingsvaardigheden beschikt. Dat is niet de praktijk en daardoor worden participatiemogelijkheden belemmerd. Als voorbeeld noemde zij haar inzet om ouders te stimuleren tot deelname in de Medezeggenschapsraad. Ze belegt bijeenkomsten om de vergaderingen voor te bespreken en er over na te praten. Ze organiseert tevens een backing-group voor Turkse vaders die aan de MR willen deelnemen. Dit is een intensieve aanpak welke op termijn vruchten oplevert. De vraag werd opgeroepen of de organisatiestructuren op zich niet ter discussie gesteld moeten worden, naast het ondersteunen van mensen die in die bestaande structuren willen functioneren. Ervaringen uit wijkbeheer leren dat er alleen witte mensen rond de vergadertafel zitten, je zult andere bewonersgroepen in de wijk zelf op moeten zoeken. Bewoners moeten met elkaar ook de kansen krijgen om nieuwe en passende structuren op te bouwen.

De voorzitter concludeert dat dit de uitspraak van Duyvendak uit de ochtendsessie ondersteunt: minder accent op een projectencarrousel, meer aandacht voor opbouwwerk als structurele voorziening. Dit ontlokt de zaal nog wel de opmerking dat de poli-

tiek de prioriteiten bepaalt en de condities voor uitvoering; het voorbeeld van openbare aanbesteding van opbouwwerktaken in Amsterdam Oud-West is daarbij illustratief.

Beroepsontwikkeling

Verreweg de meeste deelnemers besteden rond de 5% van hun werktijd aan beroepsontwikkeling. Een enkeling scoort hoger. 10% wordt genoeg gevonden. Ingrid Schimmel, St. Welzijn Overschie Rotterdam, vindt dat na afgelopen bezuinigingsrondes extra investering op beroepsontwikkeling nodig is om het opbouwwerk weer op maat te maken.

Paul Vlaar geeft aan dat een zorgpunt is of de sector over 10-15 jaar wel over voldoende beroepskrachten beschikt, de leeftijdsopbouw is eenzijdig. Hij roept de vraag op of die 5% tijd voor beroepsontwikkeling voor de opbouwwerker zelf aangewend moet worden of dat je die tijd aanwendt voor het interesse kweken onder jongeren voor het vak opbouwwerk.

Netwerken - beroepsorganisatie

In Amsterdam is een beroepsvereniging opgericht waarbinnen ervaringen worden uitgewisseld, maar ook over methodieken wordt gesproken. De vereniging functioneert met moeite en een beperkt aantal opbouwwerkers wordt bereikt. Jannie Schonewille (LCO) verhaalt over de zelforganisatie van opbouwwerkers in Noord Nederland, de Noordelijke Opbouwwerk Kring (NOK) met ongeveer 60 leden, waarin men ook deskundigheidsbevordering en netwerkontwikkeling vorm geeft.

De profilering van de opleidingen wordt onvoldoende geacht, het is ondoorzichtig

welke opleidingen er zijn. Bovendien wordt het als nadeel ervaren dat je een omslachtige beschrijving moet geven van het vak opbouwwerk als je gevraagd wordt welk beroep je uitoefent. Vanuit Rotterdam wordt ervaringsuitwisseling belangrijk gevonden en tevens het inwerken van nieuwe professionals. Het Register Opbouwwerk en initiatieven als NOK en de Amsterdamse beroepsvereniging kunnen hun ervaringen uitwisselen, een opbouwwerkbond wordt bepleit.

PR

"Je moet laten zien dat je leuk werk hebt! Draag dat uit! Profileer het! Werk aan waardering en effectmeting van opbouwwerkinzet!", zijn hartekreten uit de zaal.

De functie opbouwwerk blijft, maar de vorm is aan veranderingen onderhevig doordat het steeds meer wordt ingebouwd bij woningbouwcorporaties, gemeenten en brede welzijnskoepels. Een stelling wordt geponeerd: "Een zelfstandige opbouwwerker heeft in de 21e-eeuw geen toekomst!" Vastgesteld wordt dat voor jonge talenten goede coaching belangrijk is.

Afsluitend wordt geconstateerd dat het primaire proceswerk versterking behoeft en de belangenbehartiging van opbouwwerk zelve verder ontwikkeld moet worden. De aanbeveling aan de organisatie van de vakconferentie luidt, volgend jaar meer aandacht te besteden aan vakontwikkeling.

Hoe gezond is opbouwwerk?

Een korte test aan de hand van de "schijf van vijf"
Hoeveel procent van jouw tijd besteed jij:

1. Direct met bewoners, wijkorganisaties?
2. Aan samenwerking met partners in het werkgebied c.q. op jouw werkterrein? (huisvesting, gezondheid, leefbaarheid, werkgelegenheid, onderwijs etc.)
3. Aan zaken rond financiering, verantwoording en relatie met de overheid of met andere financiers?
4. Aan je eigen instelling?
5. Aan je eigen beroepsontwikkeling?

Graag intuïtief invullen:

1. Bewoners	_____
2. Partners	_____
3. Financiers	_____
4. Instelling	_____
5. Beroep	_____
Totaal:	_____ 100%

voorkennis van voornemens

L e d e n w e r k g r o e p :

Werkformulier voorkennis van voornemens

VOORKENNIS VAN VOORNEMENS

Van horen zeggen weet je zeker dat er een deal in de maak is tussen de woningcorporatie en een grote (kleine bestaan niet meer) instelling voor geestelijke gezondheidszorg. Die overeenkomst houdt in dat twaalf aaneengesloten wooneenheden in de wijk beschikbaar zullen komen voor een begeleid woon- en leef-project voor tot dan toe intramuraal gehuisveste (ex-)patienten van die instelling. Vanwege bevreesdheid voor hevige *not in my backyard*-reacties van de wijkbewoners hebben de woningcorporatie en de GGZ-instelling besloten tot een *fait accompli*-aanpak: alles wordt geregeld en geïnstalleerd. Daarna volgt voorlichting omwonenden en een *open huis*-policy om weerstanden weg te nemen en constructieve relaties tot ontwikkeling te brengen.

De wijk zelf intussen heeft problemen genoeg: een enorme diversiteit aan leefstijlen, veel werkloosheid, voorzieningengebrek, lage inkomens, behoorlijk wat samenleef-problematiek. Kortom, een lage score op de leefbaarheidsschaal van Richter. De opbouwwerker analyseert, taxeert wat te doen met deze voorkennis, gelet op de wijk situatie en kortere en langere termijn-perspectieven. Elke keuze heeft verregaande consequenties. En betekent tevens dat met name vanuit bewonersperspectief daar-aan ook vervolg-support geleverd moet worden.

Er zijn drie keuze-mogelijkheden:

- a. *onthulling*: de wijkbevolking informeren over de 'secret deal' en vervolgens handelen in het kielzog van de reacties op de confronterende bekendmaking;
- b. *combinering*: vaststellen dat hier een kans is op 'werkgelegenheidscreatie' voor wijkbewoners en *versterking* van de wijk, zodat *bargaining* met en tussen partijen voor de hand ligt;
- c. *negatie*: de voorkennis welbewust ignoreren om zodoende op het moment dat de zaak *officieel* wereldkundig wordt aan het werk te gaan met de *spontane reactie-dynamiek* van de bewoners/omwonenden.

De werkplaats-opdracht luidt:

1. maak een keuze uit de drie alternatieve benaderingswijzen en benoem de doorslaggevende keuze-criteria en keuze-problemen;
2. geef schetsmatig aan hoe vervolgens creatief en productief aan de gemaakte keuze vormgegeven wordt.

Keuze-problemen

schets beknopt de problemen bij elk van keuzen

Keuze -criteria

aan de hand van welke criteria wordt uiteindelijk een keuze gemaakt

Keuze-uitkomst

hoe luidt de gemaakte keuze

Schets-uitwerking

geef in grote lijn de te volgen aanpak

Werkplaatsopdracht viel

Maar de 'trofee met de grote oren', de bloemen en de champagne vonden hun weg naar een groep opbouwwerkers van Stichting Delphi, Sonor en Samenlevingsopbouw Noordrand uit Rotterdam, de winnaars van de werkplaatsuitdaging Vakconferentie Opbouwwerk 2000

De Werkplaatsopdracht die de deelnemers aan de Vakconferentie Opbouwwerk dit maal voorgelegd kregen, was bepaald niet eenvoudig vergeleken met eerdere jaargangen. Dikwijls gaf de benaming van de opdracht - zoals vorig jaar: Vlam in de pan in de Tefalbuurt - al de opmaat voor een lichtvoetige aanpak. Maar de kwestie 'voorkennis van voornemens' (hiernaast integraal afgedrukt) bood die speelruimte niet. Vooral de morele kwestie hoe met voorkennis om te gaan bleek handzame oplossingen in de weg te staan. De werkplaatsexercitie nam dan ook gemiddeld aanmerkelijk meer tijd in beslag dan gebruikelijk, terwijl er uiteindelijk op veel van de ingeleverde werkplaatsformulieren aanmerkelijk minder tekst te vinden bleek.

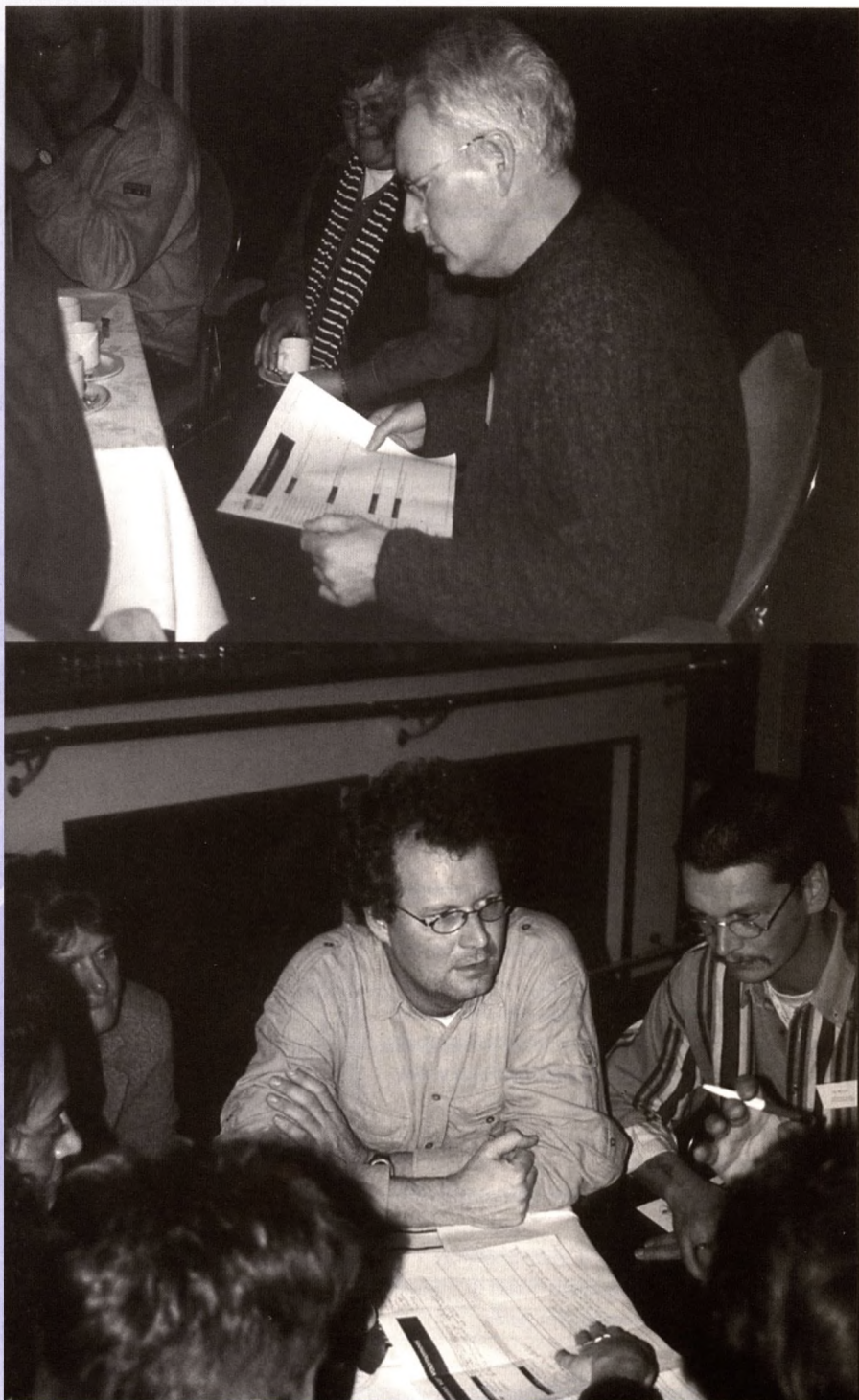
Het verlangen of de noodzaak om moreel correct te handelen, won uiteindelijk, want van de 27 spontaan geformeerde werkgroepen besliste een grote meerderheid dat het aan de buurtbevolking 'onthullen' van de door de opbouwwerker verkregen voorkennis 'the right thing to do' was. Een kleine minderheid koos voor de tweede optie, te weten 'combinering' oftewel 'bargaining' waarbij de handelswaarde van de voorkennis uitgenut kon worden. Slechts enkele groepen kozen - en dat zonder tot een interessante uitwerking te komen - voor de optie 'negatie'.

De aanpak waarbij de opbouwwerker diens voorkennis welbewust niet aanwendt en er voor kiest pas in actie te komen, wanneer de (reacties op de) feiten voor zich gaan spreken. Ten slotte waren er enkele groepen die een vierde weg, naar eigen recept, ontwikkelden: dat waren niet de slechtste benaderingen, omdat daarin een strategische mix van de drie aangereikte mogelijkheden werd beproefd.

Maar 'overall' waren (afgezien van enkele platvloerse, dan wel hilarische dijenkletsers) de inzendingen 'stroevert' dan in eerdere jaargangen het geval was.

Geen wonder want behalve het probleem te kiezen tussen drie hooibergen met een hoog opgetaste morele kwestie aangaande het omgaan met 'voorkennis', speelde daarnaast ook nog eens de vraag of voor de 'buurtbewoners' dan wel voor de 'ex-psychiatrische patiënten' gekozen moest worden, inclusief de breinbreker of die zaken toch te combineren zouden zijn.

Er werd ontroerend veel ingezet op laatstgenoemde kans-positie. Maar het professioneel opbouwwerkgehalte van de daartoe 'uitgevonden' trajecten stelde zeer teleur. Inventieve combinering van belangen en/of positiekenmerken kwam niet uit de verf. Wel daarentegen treurig stemmende suggesties om buurtbewoners mee op excursie te nemen naar 'geslaagde voorbeelden

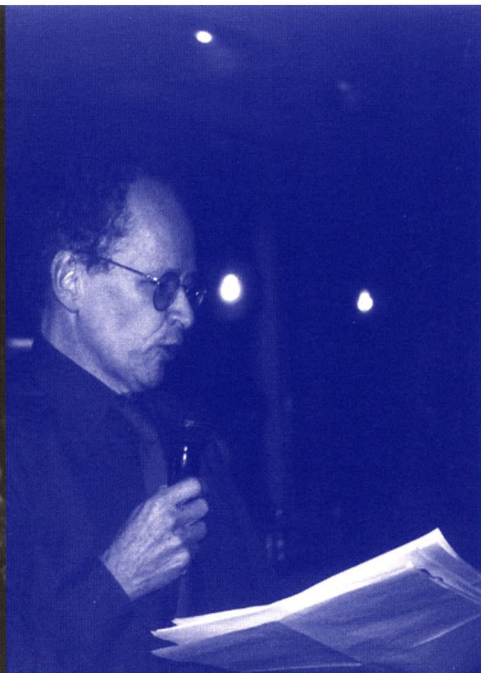
niet mee dit jaar

elders': Postbus 51 komt dan wel heel dicht in de buurt.

Jury-voorzitter Dr. Gerard de Kleijn had alle inzendingen handmatig geteld, diskwalificeerde, ironiseerde en complimenteerde toen hij eenmaal de microfoon gegrepen had om de jury-uitspraak bekend te maken. Steeds elk besproken formulier

ostentatief wegwerpend, om - bij de winnaar aangeland - tot zijn schrik vast te stellen dat de papieren van de winnaar in de conferentiezaal achtergebleven waren. Maar na zijn rappe terugkeer kon het gejuich losbarsten, kon de trofee samen met de champagne en de bloemen uitgereikt worden: "En de winnaar is een groep opbouwwerkers uit Rotterdam: Rob van der

Veen, Rob van Vliet, Ireen van der Lem (Delphi), Hedwig Schrijen, Abdellah El Hardouz en Hana Abu Awad, (Sonor) en Anda Noordhuis (Samenlevingsopbouw Noordrand)." Onder afkeurend gejoel (weer een groep uit Rotterdam!), maar ook hartelijk welgemeend applaus nam de groep de trofee in ontvangst, alsmede de bloemen en de champagne. □

Opbouwwerk 2000: Beeld en Perspectief

Opbouwwerk is weven aan samenleven. In deze uitgave wordt het bestek opgemaakt van het opbouwwerk in het laatste decennium. Allereerst door een nauwgezet (kwantitatief) onderzoek door drs. MC. Dozy van de vakgroep Bestuurskunde van de Universiteit Leiden naar de actuele facts & figures van het opbouwwerk in Nederland. Ten tweede door de analyse van Dr. Harry Broekman van een groot aantal (kwalitatieve) diepte-interviews met beroepsgenoten, opbouwwerkers in Nederland. Deze interviews werden door drs. Ad Raspe, drs. Leida Schuringa, drs. Anne van Veenen en Reint Meijer.

Drie van deze interviews werden bewerkt tot een lopend verhaal over de eigen praktijk en de beroepsopvattingen van de desbetreffende werkers.

Een vierde funderend element van dit boek wordt gevormd door de bijdrage van drs. Ton van der Pennen en professor P. Schnabel, Sociaal en Cultureel Planbureau. Zij analyseren een aantal opbouwwerk-relevante macrotrends in beleid en samenleving.

Het vijfde en laatste onderdeel van deze publicatie betreft een analyse van professor Jan Willem Duyvendak, Erasmus universiteit. Steunend op de al genoemde teksten, andere bronnen en eigen visie, releveert hij kansen en valkuilen voor het opbouwwerk anno 2000.

Opbouwwerk 2000: Beeld en Perspectief, Dr. H. Broekman, Drs. M.C. Dozy, Professor Dr. J.W. Duyvendak en drs. T. van der Pennen, een uitgave van de Dr. Gradus Hendriksstichting in de reeks Opbouwteksten nr. 14. ISBN 9072846-14-1. Prijs f 39,- (ex porto).

Bestellen bij het LCO, Prinsegracht 51,
2512 EX Den Haag.
Telefoon: 070-3804431.
Fax: 070-3809973.
E-mail: lcopbouw@xs4all.nl.

